

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет історії, політології та міжнародних відносин
кафедра міжнародних відносин та суспільних комунікацій**

**РОЛЬ ЗМІ У ВИСВІТЛЕННІ РОСІЙСЬКО-ГРУЗИНСЬКОГО
КОНФЛІКТУ 2008 РОКУ**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

студентка 6 курсу, 604 групи

Куземчак Анна Ярославівна

Керівник:

кандидат політичних наук,

доцент Макух-Федоркова І.І.

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № _____ від _____ 2022 р.
Зав. кафедрою _____ проф. МакарВ.Ю.*

Чернівці – 2022

Анотація

У кваліфікаційній роботі розкривається інформаційна складова російсько-грузинської війни 2008 року, а також проаналізовані історія виникнення, причини та наслідки конфлікту. Розкрита позиція зарубіжних держав щодо сутності російсько-грузинського протистояння. Визначено ставлення України та роль українських ЗМІ у висвітленні російсько-грузинської війни. Крім того, проведено порівняльний аналіз перебігу конфлікту російськими та грузинськими ЗМІ.

Ключові слова: російсько-грузинська війна, нові медіа, соціальні мережі, Інтернет-технології, безпекова політика, інформаційне протистояння, сепаратистські утворення, російські ЗМІ, українські медіа, інформаційно-пропагандистська компанія Грузії.

Summary

The qualification work reveals the informational component of the Russian-Georgian war of 2008, and analyzes the history of the conflict's origin, causes, and consequences. The position of foreign states regarding the essence of the Russian-Georgian conflict has been revealed. The position of Ukraine and the role of the Ukrainian mass media in covering the Russian-Georgian war are determined. In addition, a comparative analysis of the course of the conflict by Russian and Georgian mass media was carried out.

Keywords: Russian-Georgian war, new media, social networks, Internet technologies, security policy, information confrontation, separatist formations, Russian mass media, Ukrainian media, information and propaganda company of Georgia.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ А.Я. Куземчак
(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОСІЙСЬКО-ГРУЗИНСЬКОГО ПРОТИСТОЯННЯ	
1.1. Концептуальні підходи у вивченні російсько-грузинського конфлікту.....	8
1.2. Аналіз джерельної бази дослідження.....	16
Висновки до 1 розділу.....	23
РОЗДІЛ 2 ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ХАРАКТЕР РОЗВИТКУ РОСІЙСЬКО-ГРУЗИНСЬКОГО ПРОТИСТОЯННЯ	
2.1. Історія виникнення російсько-грузинського конфлікту 2008 р.	25
2.2. Глобальний та регіональний вимір причин російсько-грузинського конфлікту	36
2.3. Міжнародні наслідки та позиція світової спільноти щодо конфлікту між Росією та Грузією	49
Висновки до 2 розділу	57
РОЗДІЛ 3 РОЛЬ ЗМІ У ВИСВІТЛЕННІ РОСІЙСЬКО-ГРУЗИНСЬКОЇ ВІЙНИ 2008 РОКУ	
3.1. Особливості інформаційно-пропагандистської кампанії Грузії	59
3.2. Висвітлення російсько-грузинського конфлікту в російських ЗМІ	69
3.3. Позиція світової спільноти та інформаційне представлення конфлікту серпня 2008 року українськими медіа	80
Висновки до 3 розділу	89
ВИСНОВКИ	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	96
ДОДАТКИ	117
SUMMARY	122

ВСТУП

Актуальність теми. У ХХІ столітті війни відбуваються не тільки збройним способом, а існує інший вид боротьби, який набагато підступніший за традиційну – інформаційна війна. Дуже важливу роль у світі відіграють ЗМІ і їх сила настільки значна, що, безсумнівно, можна їх виділити в окрему гілку влади, поряд із законодавчою, виконавчою та судовою. Але це буде показником сили впливу ЗМІ, але в жодному разі не законності такої гілки влади. Інформація, яка звучить у ЗМІ, суттєво впливає на громадську думку, на свідомість кожного громадянина з того чи іншого питання, тим самим зумисно формує його уявлення про ситуацію у світі або в окремій взятій країні. Перебіг сучасного міжнародного конфлікту залежить від успішного медійного забезпечення, яке спрямоване як на внутрішню, так і на міжнародну аудиторію. Війни минулих століть доводять, що держава завжди ефективно контролювала ЗМІ, насаджуючи народу переконання неминучості збройного протистояння та поширюючи почуття ненависті одних народів проти інших. Досвід попередніх конфліктів та низка теоретичних досліджень в інформаційній сфері, жодним чином не допоміг політикам, урядовцям, чиновникам проаналізувати інформацію та не допускати помилок минулого в майбутнє.

Розпад Радянського Союзу призвів до численних територіальних суперечок на Кавказі. Без винятку Грузія пережила два насильницькі конфлікти, які досі не врегульовані. Абхазія та Південна Осетія є сепаратистськими регіонами, які вимагають відокремлення від Грузії, а також міжнародного визнання незалежності. Суперечки щодо статусу Абхазії та Південної Осетії призвели до двох повномасштабних війн за останні три десятиліття, включаючи останню війну 2008 року між Грузією та Південною Осетією, яку активно підтримувала РФ. Присутність Росії в сепаратистських регіонах послаблює суверенітет і незалежність Грузії для досягнення її зовнішньополітичних цілей. Неспроможність уряду Грузії діяти без допомоги

Заходу створює додатковий тиск на грузинських лідерів, щоб відновити Абхазію та Південну Осетію, але конфлікти в Грузії – це набагато більше, ніж територіальні суперечки.

Російсько-грузинська війна, що розпочалася в серпні 2008 року, змінила не тільки хід відносин Грузії та Росії, а й бачення світу. З початку активних бойових дій паралельно велася боротьба на інформаційному просторі. Російські, західні, американські та грузинські ЗМІ дискутували, хто є ініціатором конфлікту, висвітлювали розвиток подій та розмірковували щодо наслідків під різним кутом зору. Поширювалося бачення світових лідерів, журналістів, політологів, здійснювався аналіз промов, історичних фактів і навіть відбувалася кібератака сайтів, тому є досить важливо зрозуміти та усвідомити, що «інформація» – це також один із видів зброї в нашому ХХІ столітті. Паралелі російсько-грузинської 2008 року простежуються й зараз. Ми є свідками поширення російських інформаційних термінів, як «миротворча діяльність», «історичні землі», «визволення» – саме тому слід розуміти, якими методами боротьби керується ворог, аби якнайшвидше позбутися цього неконтрольованого впливу. Грузія, як і Україна, є незалежною державою, що прагне існувати в мирному цивілізованому світі, але на шляху перепорою є Росія, яка не бажає бачити своїх сусідів членами НАТО та ЄС, продовжує здійснювати вплив на різні владні структури, переслідує геополітичні та стратегічні інтереси. Тому актуальність магістерського дослідження не викликає жодних сумнівів, адже, російсько-українська війна надає всі підстави стверджувати, що у сучасному світі РФ активно реалізує свою геополітичну концепцію, яка носить «гібридний» характер, і це чітко проявилось ще у російсько-грузинському конфлікті серпня 2008 року.

Виходячи з актуальності магістерської роботи **метою дослідження** є проаналізувати передумови та наслідки російсько-грузинської війни 2008 р.,

а також охарактеризувати інформаційну складову конфлікту. Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити наступні **завдання**:

- розкрити історію та причини виникнення російсько-грузинського конфлікту;
- охарактеризувати позицію зарубіжних держав щодо сутності російсько-грузинського протистояння;
- провести порівняльний аналіз перебігу конфлікту російськими та грузинськими ЗМІ;
- визначити позицію України та роль українських ЗМІ у висвітленні російсько-грузинського конфлікту

Об'єктом дослідження є російсько-грузинське протистояння як складова регіонального епіцентру напруження на Кавказі

Предметом інформаційний чинник як інструмент російсько-грузинської війни серпня 2008 р.

Методи дослідження. При вивченні цієї теми були використані такі принципи дослідження, як всебічний аналіз фактів та подій, принципи об'єктивності та системного підходу. Також ми послуговувалися принципами хронологічної та логічної послідовності у відповідному історичному контексті, які посприяли уникненню упередженого відношення при оцінці подій досліджуваного періоду. Проаналізувати конфліктогенність перебігу російсько-грузинських відносин допомогли інформаційний та компаративістський підходи. Зокрема, останній був використаний з метою порівняння позиції міжнародної спільноти на російсько-грузинський конфлікт та безпосередньо при вивченні перебігу війни російськими та грузинськими медіа. Також своє застосування отримав метод контент-аналізу, особливо при аналізі текстів масової інформації та при експертних оцінках прогнозування подій, що склалися навколо РФ та Грузії у серпні 2008 року.

Для вирішення мети та завдань кваліфікаційного дослідження застосовувались також такі загальнонаукові методи як аналізу і синтезу, індукції та дедукції, узагальнення, класифікації та ін. При характеристиці теоретико-методологічних засад дослідження було використано метод класифікації та періодизації, які допомогли ретельніше зрозуміти не тільки етапи розвитку двосторонніх відносин між Грузією та Росією, а й проаналізувати особливості розгортання гібридних воєн.

Структура кваліфікаційної роботи. Структурно роботає відповідає поставленій меті і завданням та складається з вступу, трьох розділів, поділених на 8 підрозділів, висновків, додатків, списку використаних джерел та літератури, анотації англійською мовою.

Список використаних джерел та літератури налічує 157 позицій. Загальний обсяг роботи складає 127 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОСІЙСЬКО-ГРУЗИНСЬКОГО ПРОТИСТОЯННЯ

1.1. Концептуальні підходи у вивченні російсько-грузинського конфлікту

Щоб зрозуміти сутність російсько-грузинського конфлікту варто проаналізувати проблему сепаратизму, бо останніми роками його роль в низці конфліктів вельми помітна. Етнічний фактор відіграє не останню роль у формуванні та розвитку регіонального сепаратизму. Протягом ХХ століття було багато прикладів збройних повстань та боротьби від імені етнічних груп, яка проявлялася у спробах створення нових держав і часто супроводжувалася жорстоким конфліктами. Варто зазначити, що майже жоден випадок сепаратизму не закінчувався досягненням політичних цілей, бо там де сепаратизм проявляється у політичній формі, завжди руйнується держава і конфлікт переходить у форму ескалації.

Необхідно визнати, що у політичній науці склалася переконлива думка про зв'язок сепаратизму з етнічністю, а також уявлення етнічної ідентичності та етнонаціоналізму як ключові фактори та підстави підтримки ідеї незалежності. Низка дослідників, розкриваючи поняття сепаратизму, згадують про етнічний компонент, що веде до трактування сепаратизму як суто етнічного феномену [18]. Академік Володимир Тишков називає сепаратизм найрадикальнішою формою етнонаціоналізму, визначаючи це поняття як «вимогу суверенітету та незалежності для етнічно означеної території» [18], тим самим підкреслюючи етнічну природу сепаратизму.

При розгляді сепаратизму крізь призму етнічного конфлікту та боротьби етносу за визнання своїх прав етнічні протиріччя, що існують в державі, трактуються як необхідний елемент для ескалації сепаратистського конфлікту. У своїх працях Ентоні Сміт вказує, що сепаратизм, безумовно, передбачає політизацію етнічності, оскільки в ньому закладена віра в

самобутність та винятковість етнічної спільноти, саме ця віра дає спільноті право вимагати самостійності в ухваленні рішень про свою долю [144]. Так, за твердженням Е. Хобсбаума, всякий сепаратистський рух у Європі ґрунтується на етнічності [111]. Більше того, прояв сепаратизму в такому ключі може уособлюватися з етнічним націоналізмом, боротьбою етнічної групи за самовизначення, а приналежність до етнічної групи, етнічна ідентичність можуть бути основою підтримки сепаратизму, існує думка про те, що «етнополітичні та етнорелігійні процеси за своєю природною сутністю носять сепаратистський характер і найчастіше виражені в конфліктному прагненні етнічних спільностей або окремих територій досягти самовизначення» [111].

Варто згадати також прихильників примордіалізму, які відзначають конфліктогенність етнічності, пояснюючи це виявом «так званої давньої ворожнечі» – споконвічних міжгрупових протиріч та уродженої ворожості, яка може придушуватись тільки силою авторитарних режимів чи зовнішнім примусом» [18]. З огляду на даний підхід, сепаратистський конфлікт, сторонами якого найчастіше виступаю етнічні групи, насамперед розглядається лише як наслідок етнічних відмінностей. «Згідно з цією логікою, конфлікт між сербами та хорватами пояснювався ненавистю представників цих народів один до одного, так само як і карабахський конфлікт – ненавистю між вірменами та азербайджанцями» [18].

Відштовхуючись від припущення, що будь-який сепаратизм або заснований на етнічній ідентичності, або звертається до етнонаціоналістичної риторики, можна дійти висновку, що політизована етнічність являє собою потенційну загрозу цілісності держави, а сепаратизм є виключно наслідком кризи міжетнічних відносин у державі. У такому розумінні, етнічність та сепаратизм сприймаються настільки взаємопов'язаними явищами, що будь-яке вогнище ескалації сепаратистського конфлікту піддається аналізу на наявність міжетнічних протиріч при ігноруванні інших можливих факторів

активізації сепаратизму. Спостерігається етнізація сепаратистського конфлікту, під якою соціолог Г. Беркінг розуміє наділення етнічними сенсами соціальних явищ і процесів незалежно від наявності або відсутності у них етнічного змісту [82].

Для формування повної картини подій, що відбуваються в регіоні, важливо оцінити місце етнічності в розвитку сепаратистських процесів і визначити, чи завжди етнічність і сепаратизм об'єднані причинно-наслідковим зв'язком.

Як одна з радикальних форм відстоювання інтересів регіонального співтовариства, сепаратизм спирається на прагнення регіону до відділення, в основі якого лежить ідея про особливу долю цієї спільноти та її відмінності від більшості населення держави. Колективна ідентичність такого співтовариства, крім територіальної власності, може ґрунтуватися на спільній релігії, культурі, мові, етнічності. В основі уявлень про особливі риси, що роблять групу унікальною або відмінною від більшості жителів держави, «лежать уявлення про існуючі чи невірно зрозумілі, міфологізовані, надумані відмінності та нерівність» [18]. Надалі всі вони здатні стати первинною або вторинною основою для об'єднання прихильників руху за незалежність, а також використовуватись учасниками сепаратистського конфлікту в політичних цілях, боротьбі за політичний статус та інші матеріальні та нематеріальні ресурси.

Також варто зазначити, що етнічний сепаратизм властивий державам із нерозвиненою системою конституційних гарантій для етнічних груп, з нестачею ресурсів задоволення їхніх потреб. Регулярне обмеження прав групи громадян, що ґрунтується на етнічних відмінностях (етнічна дискримінація як частина державної політики) може також призводити до посилення сепаратистських настроїв етнічних груп, що дискримінуються [18].

Етнокультурна унікальність регіону може розглядатися як інструмент вибудовування особливих економічних та політичних відносин з центром. Відмова в отриманні привілеїв з боку центральної влади може призвести до експлуатації регіональною елітою ідеї про етнічну дискримінацію, утиск прав етнічних груп, які розцінюються суспільством як доказ необхідності створення незалежної держави. Регіональна політична еліта звертається до теми етнічності як до ресурсу, здатного допомогти у досягненні політичних цілей.

Розкриваючи у своєму дослідженні природу сепаратизму, Дж. Соренс наголошує, що виборці у регіонах Західної Європи більшою мірою стурбовані соціально-економічними проблемами, а не культурно-мовними питаннями. Дослідник приходять до висновку, що етнічна та регіональна ідентичність допомагають в інтеграції та мобілізації населення лише в тих випадках, коли на порядку денному стоїть досягнення економічних та політичних переваг [145].

Враховуючи той факт, що етнічні конфлікти за своєю природою складно вирішуються, навішування ярлика етнічності як сторонами сепаратистського конфлікту, так і сторонніми спостерігачами призводить до того, що у взаємодії конфліктуючих сторін починає переважати етнічне забарвлення, що відсуває на другий план реальні причини конфлікту.

Фактично «етнізація» сепаратистського руху зменшує можливість успіху в переговорному процесі, переводячи це протистояння від конфлікту інтересів (тобто від вимірних категорій, таких як повноваження, ресурси, територія) у площину цінностей. Емоційна наповненість етнічних протистоянь ускладнює його ефективне регулювання та дозвіл у рамках конституційно-правового поля.

Що стосується даної теми, то важливо підходити до дослідження сепаратизму як до складного феномену, зумовленого цілою низкою причин.

Розпад Радянського Союзу та подальші безлади спричинили численні територіальні суперечки на Кавказі. Без винятку Грузія пережила два насильницькі конфлікти, які досі не врегульовані. Абхазія та Південна Осетія є сепаратистськими регіонами, які вимагають відокремлення від Грузії, а також міжнародного визнання незалежності. Суперечки щодо статусу Абхазії та Південної Осетії призвели до двох повномасштабних війн за останні три десятиліття, включаючи останню війну 2008 року між Грузією та Південною Осетією, яку підтримувала РФ. Присутність Росії в сепаратистських регіонах послаблює суверенітет і незалежність Грузії у досягненні її зовнішньополітичних цілей. Неспроможність уряду Грузії діяти без допомоги Заходу створює додатковий тиск на грузинських лідерів, щоб відновити Абхазію та Південну Осетію, але конфлікти в Грузії – це набагато більше, ніж територіальні суперечки [84]. Загалом у Грузії проживає понад 80 етнічних груп, найбільшими та політично найважливішими є грузини, вірмени, росіяни, абхази та південні осетини [156]. Слід наголосити, що ще з 1988 року на території Грузії відбулося два етнічних конфлікти, а також недовга двофазова громадянська війна. Остання характеризувалася боротьбою між різними політичними силами, які прагнули контролювати дії грузинської влади, тоді як перший був, по суті, результатом надмірного агресивного грузинського націоналізму до і після розпаду Радянського Союзу. І Абхазія, і Південна Осетія користувалися значною автономією протягом радянського періоду. Населення цього регіону було етнічно різноманітним, що і посилювало напругу та активізацію грузинського націоналізму наприкінці 1980-х років.

Внаслідок розгрому радянськими військами у квітні 1989 р. мирної демонстрації, націоналістичний рух Грузії набрав ще більших радикальних форм. Заклики до незалежності та юридичне оформлення в серпні 1989 р. грузинської мови як єдиної офіційної, проведення референдуму про незалежність Грузії і як результат обрання націоналістичного лідера Звіада

Гамсахурдіа у травні 1991 року стало поштовхом до загострення напруженості і переростання у повномасштабний жорстокий конфлікт: абхази та південні осетини хотіли зберегти та залишитися в межах Південної Осетії [156].

Якщо говорити про самих південних осетин, то вони належать до тієї ж етнічної групи, що й жителі Північної Осетії. Питання Південної Осетії вже кілька сотень років є дискусійним в грузинській історії, і досить часто є предметом для оскарження територіальних прав південних осетин грузинськими націоналістами. Південні осетини у 1989 році становили приблизно 65 000 із 98 000 населення [156]. Проте в інших регіонах Грузії на той час було близько 100 тисяч осетин. Напруженість зростає напередодні розпаду СРСР і переросла наприкінці 1989 на початку 1990-го року в повномасштабний конфлікт. Усі політичні перетворення в Грузії південні осетини не визнавали і навіть бойкотували вибори, які відбулися у вересні 1990 року. Натомість вони проголосили свою незалежність, що у свою чергу призвело до скасування Грузією автономії Південної Осетії, підкреслюючи, що грузинська держава є незалежною і унітарною без внутрішніх кордонів. Дії Тбілісі на початковому етапі проявилися у економічній блокаді, втім вже у 1991 році розпочалися бойові зіткнення, які призвели до грузинської окупації столиці Південної Осетії Цхінвалі. Конфлікт тривав ще один рік, але після усунення Гамсахурдіа в грудні 1991 року та згоди колишнього радянського міністра закордонних справ Едварда Шеварднадзе на посаду президента Грузії в березні 1992 року знадобилася лише одна поразка грузинських військ, щоб підписати у червня 1992 р. Сочинську угоду [156]. Остання за безпосереднього посередництва ОБСЄ передбачала припинення вогню та формування зони військового відчуження [156]. Після цього було розгорнуто Місію спостерігачів ОБСЄ та миротворчі сили СНД під керівництвом Росії, а також було створено так звану Спільну контрольну комісію.

У 2004 р. президентом Грузії став Михайло Саакашвілі і пріоритетним напрямком його політики було відновлення повного територіального суверенітету Грузії. Варто підкреслити, що йому вдалося відновити контроль над такими сепаратистським регіоном як Аджарія, разом з тим спроба такого успіху з Південною Осетією і Абхазією потерпіли невдачу. Прямим наслідком політики Саакашвілі стало погіршення грузинсько-російських відносин [156]. Коли Грузія почала звинувачувати Росію у фактичній анексії її території через видачу пенсій і паспортів мешканцям Абхазії, фінансову підтримку та навчання абхазьких військових, Москва, у свою чергу, підняла питання Косово і наголошувала, що Абхазія також може претендувати на міжнародне визнання. У січні 2006 р. на одній з прес-конференцій, тодішній прем'єр-міністр Володимир Путін закликав до формування спільних принципів врегулювання заморожених конфліктів: «Нам потрібні спільні принципи, щоб знайти справедливе вирішення цих проблем на благо всіх людей, які живуть на охоплених конфліктом територіях... Якщо люди вірять, що Косову можна надати повну незалежність, чому ж тоді ми повинні відмовляти в цьому Абхазії та Південній Осетії?» [156]. Ця аргументація стала офіційною політикою Росії, бо вони наголошували якщо міжнародне співтовариство визнало в лютому 2008 р. незалежність Косова, то для Кавказького регіону можна також застосувати цей принцип. Політика Путіна щодо Абхазії та Південної Осетії, а також Грузії, ознаменувала явний відхід від епохи Єльцина, коли слабка Росія опинилася в тривалій війні з Чечнею та шукала співпраці з Грузією у боротьбі з нею. Дії РФ проявлялися в такій політиці, яку вона поширює і в Україні, а саме: надання російського громадянства абхазам і південним осетинам, посилення економічного, політичного та військового співробітництва з двома сепаратистськими регіонами.

Стосовно Абхазії, то вона була автономною республікою у складі Грузії між 1931 і 1992 роками. Але вже у липні 1992 року абхазька фракція у

Верховній раді республіки проголосила незалежність від Грузії, що спровокувало конфлікт із грузинським урядом у серпні 1992 року. Перші предметні переговори відбулися під егідою ООН у Женеві 1 грудня 1993 року. У 1994 році в Москві грузинська і абхазька сторони підписали мирну угоду. У червні 1994 року миротворці з країн Співдружності Незалежних Держав (СНД) були розгорнуті вздовж лінії припинення вогню. У жовтні 2001 року насильство знову загострилося. Відтоді в Абхазії панувала ситуація «ні війни, ні миру».

Після 2000 року Росія посилила підтримку Абхазії, а це у свою чергу, обурило керівництво Грузії, яке небезпідставно оцінювала цю підтримку як політику заохочення сепаратизму. З одного боку, можна сказати, що Росія пережила власний сепаратизм, бо офіційно виступила за збереження територіальної цілісності країн СНД, акцентуючи увагу на Грузію. З другого боку, Москва постійно наголошувала на особливому статусі Абхазії та Південної Осетії [24]. Політику РФ в Абхазії можна визначити як політику «дозованої присутності», оскільки вона намагається охопити всі можливі канали співробітництва: втручання у внутрішню політику та надання допомоги Абхазії з боку Москви, а також регулярне посилення проросійських настроїв як серед керівництва, так і серед самого населення.

Варто зазначити, що президент Грузії М. Саакашвілі за місяць до початку відкритого російсько-грузинського конфлікту надав відносно широкі повноваження та преференції Республіці Абхазія: особливі економічні умови для розвитку регіону, право вето на ухвалення окремих законів парламентом Грузії; надання квоти для представників республіки в центральній владі. Але ці пропозиції були одразу ж відхилені, і як результат початок у серпні 2008 року збройного російсько-грузинського конфлікту [24].

Ще за кілька місяців до російсько-грузинського конфлікту були ознаки протистояння між Росією та Грузією, що збільшило ризик нового конфлікту на Кавказі. І взагалі Грузія починаючи з 2004 року неправильно керувала

своїми відносинами з Росією, Південною Осетією та Абхазією, відмовившись від справжнього зміцнення довіри та часто дотримуючись політики конфронтації щодо конфліктних регіонів.

Політика Саакашвілі зробити Грузію потенційним членом НАТО (і ЄС) викликали гостре несприйняття з боку РФ. Це пояснювалось також страхом зростання присутності США у регіоні. Нинішня ситуації на міжнародній арені, зокрема збройне протистояння РФ проти України, може пришвидшити розв'язання складності російсько-грузинського конфлікту, хоча Москва найближчим часом не змінить свою позицію щодо Абхазії та Південної Осетії. Тому уряд країни має ретельно визначити ризики та переваги кожного кроку, зробленого для вирішення конфліктів в Абхазії та Південній Осетії. Грузія повинна продовжувати розбудовувати демократію та зміцнювати права меншин незалежно від того, вплине це на майбутнє Абхазії та Південної Осетії чи ні. Реінтеграція Абхазії та Південної Осетії на територію Грузії відновить суверенітет Грузії для вільного досягнення своїх цілей і також буде служити цілям розвитку Абхазії та Південної Осетії.

Слід зазначити, що історія Південної Осетії та Абхазії, особливо їхнє прагнення до незалежності, використала РФ на свою користь. Використовуючи звичну тактику ведення конфлікту, Російська Федерація розпалила ворожнечу всередині республіки, і коли Росія побачила, що ці народи готові боротися за «поставлені ними цілі», вирішила простягнути руку допомоги для досягнення повної незалежності цих територій, щоправда, діяла вона у власних інтересах. Ця кривава війна забрала сотні людських життів та призупинила активний розвиток Грузії.

1.2. Аналіз джерельної бази дослідження

Аналізуючи історію, передумови та причини виникнення російсько-грузинського-конфлікту ми використовували наукові доробки провідних українських та іноземних авторів. Зокрема це статті, наукові розвідки та

дисертації визначних науковців. Одним з основних джерел є стаття Алли Киридон, яка є доктором історичних наук, у дослідженні розкриваються глобальні (як стратегічного, так і тактичного порядку) причини російсько-грузинського збройного конфлікту й охарактеризовано сутність причин регіонального масштабу [24]. В роботі аналізуються дипломатичні відносини між Грузією та Росією, також деталі зв'язків Москви з Південною Осетією та Абхазією. Цінною виявилася також монографія Киридон А.М. та Троян С.С. «Російсько-грузинський конфлікт серпня 2008 року: історико-політологічний аналіз» [25]. Дуже чітко і змістовно характеризують глобальний і регіональний вимір російсько-грузинського конфлікту українські дослідники у цій колективній монографії.

Варта уваги також праця К. Р. Усатюк де власне йдеться про стратегічні та геополітичні інтереси зі сторін Росії та Грузії, також про реакцію міжнародної спільноти щодо війни [52]. Також важливою виступила стаття «NATO, Georgia and Russia», яку видав Альянс по закінченню війни 8 листопада 2008 року. У ній зазначається про реакцію НАТО на наслідки щодо зазначеного конфлікту, а також про зміцнення та підтримку Грузії з боку Альянсу, про невизначеність дій РФ, а також погіршення відносин між Заходом та Кремлем [126]. Варто відзначити працю під назвою «П'ятиденна війна» на Кавказі 2008 р. автора О.В. Бебешко, в якій розповідається власне про перебіг та поетапні дії кожної зі сторін під час війни, про втручання Кремля та підтримку регіонів Південної Осетії та Абхазії [3]. Також для дослідження історії ми посилалися на працю Г.В. Шелест під назвою «Російсько-грузинський конфлікт і його наслідки для енергетики та безпеки в Чорноморсько-Каспійському» [72]. Мета цієї статті полягає в аналізі геополітичних наслідків російсько-грузинського конфлікту 2008 р. для політичної ситуації у Чорноморсько-Каспійському регіоні, та розкритті позицій третіх сторін щодо кризи серпня 2008 р. [72]. Також тут зазначено основні тенденції сучасних відносин між країнами на міжнародному рівні та

проаналізовано довгострокові наслідки для країн, які брали участь в ході конфлікту [72].

Цінною для дослідження була робота Станіслава Лакоби під назвою «До 20-річчя війни Грузії проти Абхазії». В роботі автор, секретар Ради безпеки Республіки Абхазія, подає власне бачення подій 1992-1993рр. навколо Абхазії та ретроперспективний аналіз відносин між Грузією та Абхазією. Для розуміння позиції Російської Федерації, як сторони конфлікту, автор відзначає особливості російської сфери впливу на політику в Грузії [30]. Заслуговує на увагу робота Миколи Дорошко «Грузинсько-південноосетинський конфлікт», в якій автор детально розписав всі передумови війни, а саме: з чого розпочалося протистояння між грузинами та південними осетинами і як російська влада вплинула на подальший перебіг конфлікту в цілому [96].

Цінним та цікавим є науковий доробок Анни Сороківської-Обіход, яка ввела у вітчизняну історіографію значний обсяг грузинських джерел, які дотепер не використовувались; запровадила авторську періодизацію подій конфлікту, а також вивела на новий рівень вивчення проблеми російсько-грузинського конфлікту як приклад «гібридної війни», яка є головним інструментом зовнішньої політики РФ [60].

Крім того, важливими при написанні кваліфікаційної роботи виявилися роботи Наталії Нечаєвої-Юрійчук «Російсько-грузинське протистояння серпня 2008 року: українська інформаційна складова» [5] та В. Бринзи «Українські медіа в інформаційних спецопераціях під час війни в Грузії» [5]. Праці в тій чи іншій мірі схожі між собою, але відображають різні погляди на події. На думку української дослідниці ЧНУ Наталії Нечаєвої-Юрійчук, українські електронні медіа не повною мірою розкрили суть конфлікту, його причини та можливі наслідки для України. Автор висвітлює непрофесіоналізм та некомпетентність українських медіа-ресурсів у висвітленні не тільки даного конфлікту, а у поданні будь-яких новин, нажаль

національні телеканали стали просто ретрансляторами Росії, Заходу та Грузії, але аж ніяк не власних репортажів [37].

Досліджуючи проблему висвітлення зарубіжними засобами масової інформації російсько-грузинського конфлікту 2008 року, ми опиралися насамперед на зарубіжну літературу, зокрема на файлообмінники найбільших інформаційних агентств Європи, монографії західних науковців.

Дуже цікавою та засадничою роботою при дослідженні нашої теми виявилася монографія «Маленька війна, яка потрясла світ. Грузія, Росія і майбутнє Заходу» [79], опублікована в 2010 році американським дипломатом та соціологом Рональдом Асмусом, у якій автор досить об'єктивно розглядає події в Грузії, Росії та на Заході, що призвели до початку війни. Автор підкреслює важливість зовнішньополітичного вектора Грузії у західному напрямку, яка скерована на вступ країни до Північноатлантичного альянсу та ЄС. Аналізується втручання Росії та роздмухування нею конфліктів в Абхазії та Південній Осетії. Р. Асмус детально описує дії тодішнього уряду Грузії, що, ймовірно, сприяли розв'язанню війни, визначає позицію тодішнього президента Грузії М. Саакашвілі, згідно з якою у випадку здійснення російських провокацій у 2008 р. передбачалося проведення етнічних чисток у регіоні Південної Осетії. Водночас автор критикує Захід, стверджуючи, що якщо би були скеровані місії спостерігачів до цього конфліктного регіону ще навесні 2008 р., то це могло би змінити хід історії осетинського конфлікту.

У статті «Великі сили та малі війни на Кавказі» [110] професор Кентського університету Річард Саква розглядає регіональні конфлікти в Грузії та зовнішню політику Росії. У своєму дослідженні автор наголошує на незаконності вимог грузинських сепаратистських регіонів у 2008 р. та перебуванні російського миротворчого контингенту у Абхазії та Південній Осетії, називає це «російською неоімперською зброєю» [110].

Досліджуючи проблему висвітлення російсько-грузинської війни 2008 року в російських засобах масової інформації, ми переважно опиралися на

російські інтернет-ресурси, зокрема були використані різноманітні газети та онлайн-видання, які у свою чергу здійснювали аналіз промов як російських, грузинських, так і західних лідерів. Зокрема, серед джерельної бази необхідно відзначити такі засоби масової інформації, як «Російська газета», «Газета.Ru», «Комсомольська правда», «Ріа новини», «Погляд», «Бі-бі-сі», «Незалежна», «Euronews.ru» та «Нова газета». Не менш важливо слід зауважити, що саме інформація з «Російської газети» допомогла найкраще продемонструвати офіційну позицію російських урядових кіл щодо російсько-грузинської війни 2008 року. Метою цього видання є, звичайно, вимальовування російських миротворців як героїв націй, що ціною власного життя виконували свій миротворчий обов'язок, багаторазове використання слів Медведєва як схваленого лідера та приниження тодішнього грузинського президента Саакашвілі. Яскраво ще раз підтверджується факт, що російські урядовці завуальовують реальність, описуючи події в потрібному їм дусі, а медійники вже створюють картинку для інших громадян країни. Цінним ресурсом є портал «Euronews.ru», оскільки вони висвітлюють інформацію з уст як російських, так і грузинських державотворців щодо дати початку воєнних дій і причетності сторін. Перевагою даного джерела є те, що використовується нефільтрована інформація, заснована на фактах [115]. Ще одним найбільш нейтральним і чесним виданням вважаємо «Нову газету», гаслом якої є «робимо чесну журналістику», оскільки в країні державні органи завжди хочуть щось заборонити, а особливо – свободу слова та говорити правду. Завданням Наталії Ростової, авторки статті на сайті цього ресурсу, є здійснити аналіз своїх вітчизняних колег і їхнього висвітлення війни. Тим не менш тут узагалі не згадуються офіційні назви російсько-грузинського конфлікту 2008 року [55]. З погляду на популярність інтернет-ресурсів серед росіян, слід звернути увагу на газету «Комсомольська правда». На сайті цього джерела поширюються повідомлення, хто став ініціатором конфлікту та висвітлюються події в хронологічному порядку.

На підставі проаналізованих вище джерел, можна дійти висновку, що поширення дезінформації, маніпулювання свідомістю та використання пропагандистських настроїв є активними інформаційними ресурсами російських кіл, а майже кожен їхній медіа-ресурс відповідає цим стандартам.

Досліджуючи інформаційне представлення конфлікту серпня 2008 р. українськими медіа, було проаналізовано українські медіа, зокрема такі телеканали, як: «1+1», «5 канал», «ICTV», «ІНТЕР», медіа видання: «Телекритик», «Захід.нет», «Українська правда», «ВВС», «Високий замок», «Нація і держава», промови посадовців та оцінку національних медіа українськими науковцями.

Особливо важливою і цікавою для аналізу є стаття українського дослідника Смирнова І. «Дипломатична роль України в урегулюванні російсько-грузинського конфлікту серпня 2008 р.» [58]. У своїй праці автор описує сучасні етнологічні конфлікти, особливу увагу звертає на країни Кавказького регіону та їх протиріччя. Також автор зазначає, що геополітичні конфлікти мають в собі риси міжнаціональних відносин СРСР. Також детально описано російсько-грузинської війни, від її передісторії до врегулювання конфлікту, всі зустрічі та розмови державних діячів та аналіз їх значення у перебізі конфлікту, та доцільність дій української сторони у врегулювання конфлікту.

Навколо подій в Південній Осетії та Абхазії серпня 2008 року висвітлювали інформацію такі зарубіжні видання як: серед англійських Times, Guardian, іспанських El Mundo, німецьких Allgemeine Zeitung Mainz, американських The World Street Journal, чеських Glosy. Не менш важливим є репортаж ВВС, в якому детально описується війна та її події [45]. Варто зазначити, що в період війни жодні україномовні ЗМІ не висвітлили ані перед історію, ані те, що відбувалося на фронті.

Варто зазначити, що в процесі написання роботи зверталися до різноманітних урядових сайтів Грузії, України, РФ, також використовувалися

сайти президентів. Що стосується історії конфлікту в Південній Осетії, то в нагоді стали: офіційні сайти президента Південної Осетії, Осетинське радіо і телебачення, новини Південної та Північної Осетії, сайт історії Осетії. Також інформація опрацьовувалася із сайтів, які висвітлювали події грузино-осетинського протистояння, та безпосередньо серпневій війні 2008 року: Антиккомпрогат [27], irrata.com [67] та інші.

Висновки до 1 розділу

Військова політика РФ побудована на стратегії гібридної війни, яка поєднує застосування інновацій та ресурсних важелів впливу в якості пропагандистських прийомів маніпуляцій, а також комплексу інформаційно-психологічних методів. РФ вміло використовує свої імперські можливості у різних напрямках політики. Приклад Грузії продемонстрував, що ще після здобуття незалежності РФ постійно втручалася у внутрішні справи країни та використовувала при цьому різні інструменти владної сили. Поряд із традиційними джерелами влади, як-от використання військової сили і погроз, створення та підтримка сепаратистських режимів як інструментів впливу на країну, а також використання РФ економічних заходів, інформаційних операцій та кібернетичних атак. Історія Грузії як жертви гібридної війни демонструє, що використання соціальних мережі і радіоелектронної боротьби дозволяють РФ підтримувати свою непряму стратегію. Так, на початку 1990-х років нею розпалювалися внутрішні конфлікти в Абхазії та Цхінвальському регіоні Південній Осетії. Окрім забезпечення сепаратистів військовою технікою та підтримкою, Росія вела невпинну довготривалу інформаційну війну. В ході якої постійно використовувала як інформаційні так і пропагандистські кампанії, щоб поширити безлад і непорозуміння всередині Грузії та за її межами. Основний наратив Росії полягав у тому, що «грузини воюють проти малих народів» і що грузини здійснюють «геноцид» абхазького та осетинського народу. Серпнева війна 2008 року продемонструвала як Росія використовувала гібридні заходи, такі як кібератаки і масові кампанії дезінформації.

У розділі підкреслено, що етнічний фактор відіграє не останню роль у формуванні та розвитку регіонального сепаратизму. Протягом ХХ століття було багато прикладів збройних повстань та боротьби від імені етнічних груп, яка проявлялася у спробах створення нових держав і часто супроводжувалася жорстоким конфліктами. Варто зазначити, що майже

жоден випадок сепаратизму не закінчувався досягненням політичних цілей, бо там де сепаратизм проявляється у політичній формі, завжди руйнується держава і конфлікт переходить у форму ескалації. Необхідно визнати, що у політичній науці склалася переконлива думка про зв'язок сепаратизму з етнічністю, а також уявлення етнічної ідентичності та етнонаціоналізму як ключові фактори та підстави підтримки ідеї незалежності. Що стосується даної теми, то важливо підходити до дослідження сепаратизму як до складного феномену, зумовленого цілою низкою причин. Розпад Радянського Союзу та подальші безлади спричинили численні територіальні суперечки на Кавказі. Без винятку Грузія пережила два насильницькі конфлікти, які досі не врегульовані. Абхазія та Південна Осетія є сепаратистськими регіонами, які вимагають відокремлення від Грузії, а також міжнародного визнання незалежності. Суперечки щодо статусу Абхазії та Південної Осетії призвели до двох повномасштабних війн за останні три десятиліття, включаючи останню війну 2008 року між Грузією та Південною Осетією, яку підтримувала РФ. Присутність Росії в сепаратистських регіонах послаблює суверенітет і незалежність Грузії у досягненні її зовнішньополітичних цілей.

РОЗДІЛ 2

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ХАРАКТЕР РОЗВИТКУ РОСІЙСЬКО-ГРУЗИНСЬКОГО ПРОТИСТОЯННЯ

2.1. Історія виникнення російсько-грузинського конфлікту 2008 року

Російсько-грузинська війна 2008 року (збройний конфлікт між Грузією та Росією і сепаратистськими угрупованнями Південної Осетії та Абхазії) тривала п'ять днів, з 7 по 12 серпня. Але для того щоб зрозуміти суть конфлікту варто зосередити увагу на історії виникнення та розгортання протистояння. Для початку нагадаємо, що Закавказзя зосереджене між російським регіоном Північного Кавказу та Близького Сходу, межує з Туреччиною та Іраном. Регіон є стратегічно важливий для Росії з позиції безпеки та геополітичного впливу. Крім того, наявність основних запасів нафти посилює економічні важелі цієї території. Географічне розташування Грузії на узбережжі Чорного моря та прилеглість до Туреччини тільки зміцнює її значення в геополітичному плані, тому інтерес РФ є цілком зрозумілим. З цієї позиції Абхазія становила значний інтерес для РФ, оскільки це контроль Чорного моря. У свою чергу, Південна Осетія ще до початку 2000 - х років була інструментом контролю та шантажу над Грузією. Бойові дії у 2008 році відбувалися у Південно-Кавказькому регіоні і вважаються першою європейською війною XXI століття.

Грузія проголосила свою незалежність на початку 1991 року і конфлікт набув загострення після розпаду Радянського Союзу. Впродовж 1992-1993 рр. осетинські сепаратисти під контролем РФ вели війну в південно-Осетинській автономній області. Аналогічною ситуація була в Абхазії, де абхазькі сепаратисти також вели збройне протистояння. Для більш повного розуміння сутності проблеми зупинимося на передісторії грузинсько-осетинських та грузинсько-абхазьких відносин.

Ще на початку XIX століття грузини та осетини були у складі Російської імперії. Становище північних осетин було значно кращим аніж південних. Адже на їх території проводилася протекціоністська політика, розповсюджувалося православ'я та друкувалася література на осетинській мові. У той же час населення Південної Осетії тривалий час знаходилося у кріпосній залежності від грузинських феодалів, що з певною періодичністю супроводжувалося зростанням негативних настроїв серед південно-осетин.

Сучасна Південна Осетія, як і власне Грузія, була анексована Російською імперією в 1801 році. Південно-Осетинський регіон увійшов до складу Грузинської меншовицької республіки після розпаду Російської імперії в 1918 році, тоді як Північна Осетія утворила у складі Терської радянської республіки [154]. Це призвело до громадянської війни в 1918-1922 рр, коли південні осетини прагнули отримати незалежність від Грузії, проте остання цього не допустила. Але у 1921 році територія Грузії та Південної Осетії, внаслідок захоплення влади більшовиками, потрапила під контроль радянського керівництва. 20 квітня 1922 року в складі Грузинської республіки була утворена Південно-Осетинська область. Варто зауважити, що за часів існування СРСР конфліктна ситуація між етнонаціональними спільнотами носила стримуючий характер.

В СРСР Південна Осетія була автономною областю у складі Грузії. Народний фронт Південної Осетії був створений у 1988 році та прийняв політичну владу в 1989 році [83]. У листопаді 1989 року влада Південної Осетії звернулася до уряду Грузії з проханням надати їй статус «автономної республіки», яким Абхазія вже користувалася [83].

Уряд Грузії відхилив це прохання, крім того, заборонивши всі регіональні політичні партії під час парламентських виборів у вересні 1990 року [146]. Влада Південної Осетії бойкотувала парламентські вибори в Грузії та провела власні вибори, проголосивши незалежність від Грузії [83]. У відповідь 11 грудня 1990 року грузинський уряд повністю скасував

автономію Південної Осетії та проголосив її незалежність від Радянського Союзу в квітні 1991 року. Пізніше в 1991 році в Південній Осетії спалахнула громадянська війна, яка призвела до багатьох жертв і переселенців десятків тисяч людей [146]. Припинення вогню було досягнуто за посередництва президента Росії Бориса Єльцина. Сочинська угода (так звані Дагомиські угоди) остаточно припинила конфлікт 24 червня 1992 року [130]. Угода передбачала призупинення вогню та створення миротворчого органу з представників Грузії, Росії, Північної Осетії. З 1992 року Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) погодилася стежити за припиненням вогню [129]. Крім того, в січні 1992 р. у Пд Осетії пройшов референдум, основним питанням якого було визнання незалежності Південної Осетії та воз'єднання з РФ [11]. Ще однією знаковою подією було підписання в 1996 р. між Грузією і Південною Осетією «Меморандуму про заходи щодо забезпечення безпеки та зміцнення довіри між сторонами в грузино-осетинському конфлікті» [13, с. 299]. В тому ж 1996 році президент Грузії Є. Шеварнадзе зазначив, «говорити про автономію ще занадто поспішно», тому сторони намітили шляхи врегулювання грузино-осетинського конфлікту. Ситуація постійно носила загострений характер. Вже в 2002 році президент Південної Осетії Е. Кокойти виступив із зверненням до РФ щодо прийняття Пд Осетії до складу Росії. Звісно, що ці дії та рішення відбувалися під постійним російським контролем і впливом. Після активних дії М. Саакашвілі повернути контроль на цією територією, навести порядок та боротися з контрабандою, тиск РФ посилювався ще активніше. Більше того, в 2006 році вище керівництво Південної Осетії, Придністров'я і Абхазії підписали угоду про співпрацю та посилення відносин з РФ. Паралельно в цьому ж році РФ почала в масовому порядку надавати російські паспорти та громадянство південноосетинцям.

Характеризуючи грузинсько-абхазький конфлікт варто нагадати, що історично Абхазія була провінцією Грузії. Ще у феодальні часи Грузії ці

провінції були дрібними князівствами. Впродовж 1921-1931 рр. Абхазія була об'єднана з Грузією на основі союзного договору і мала статус союзної республіки. Вже в лютому 1931 р. її статус був понижений до рівня автономної республіки у складі Грузії. Варто наголосити, що впродовж ХХ ст. Грузія не надавала Абхазії автономних прав і проводила не найсприятливішу політику [6, с. 40].

Абхазія була автономною республікою у складі Грузії з 1931 по 1992 рік [147]. У лютому 1992 року правляча Військова рада Грузії відновила дію дорадянської Конституції 1921 року. У липні 1992 року абхазька фракція у Верховній раді республіки проголосила незалежність від Грузії, що спровокувало конфлікт з грузинським урядом у серпні 1992 року. Перші предметні переговори відбулися під егідою ООН у Женеві 1 грудня 1993 року. У квітні 1994 року в Москві грузинська та абхазька сторони підписали мирну угоду. У червні 1994 року вздовж лінії припинення вогню були розгорнуті миротворці з країн Співдружності Незалежних Держав (СНД) [147]. У жовтні 2001 року насильство знову загострилося. Відтоді в Абхазії панувала ситуація «ні війни, ні миру» [147].

Протягом наступних років Абхазія існувала в умовах блокади як з боку Грузії, так і Росії. Разом з тим підтримка Росією сепаратистського режиму посилювалася і ситуація в Абхазії знову загострилася у 2001 році, адже прихід до влади В. Путіна пришвидшив напруженість в регіоні. Варто нагадати, що в грудні 2000 року Грузія стала першим і єдиним членом СНД, до якого вводився російський візовий режим. Російський уряд розпочав масову видачу російських паспортів жителям Південної Осетії та Абхазії без дозволу на це Грузії [106]. Впродовж 2006 р. Росія ввела масштабну економічну і дипломатичну війну проти Грузії, також переслідувалися етнічні грузини, які проживали в Росії. На сучасному етапі в Абхазії розташовані російські миротворці та спостерігачі ООН. Грузія не контролює більшу частину Абхазії, грошовою одиницею є російський рубль і з 2005

року там діють внутрішні паспорти. Через намір Грузії вступити в НАТО Росія розпочала тотальний тиск на Грузію різними методами. 1 серпня 2008 року південноосетинські сили за підтримки РФ розпочали обстріли грузинських сіл, також були обстріляні грузинські миротворці.

Для більш повного розуміння сутності проблеми, варто ще раз підкреслити, що незважаючи на те, що Грузія проголосила свою незалежність у 1991 році, сама залишилася політично та етнічно розділеною. Це призвело до подальших внутрішніх конфліктів, зокрема в Абхазії та Південної Осетії в 1992 році, що викликало повне несприйняття та сильну негативну реакцію Грузії. Ці війни постійно супроводжувалися прагненням Абхазії та Південної Осетії до відокремлення. Обидва регіони мали власні де-факто уряди з унікальною освітньою та валютною системами. Ще до здобуття незалежності грузинські революційні рухи були жорстоко придушені російськими військами. Це призвело на початку 1991 року до приходу популярного лідера Звіада Гамсахурдіа, який був обраний із 86 відсотками голосів [150]. Незважаючи на те, що Грузія стала незалежною, вона була багатонаціональною державою, де етнічні меншини становили 30 відсотків населення. Періодично це призводило до наростання незадоволення та загострення протистоян між меншинами. Як уже зазначалося вище, Південна Осетія проголосила свою незалежність наприкінці 1991 року, поклавши початок невеликій громадянській війні, у яку втрутилася Росія, щоб протистояти Грузії [150]. Однозначним є той факт, що рух Південної Осетії не був би життєздатним без цієї ключової російської підтримки. Коли Гамсахурдіа був змушений піти у відставку, колишній радянський лідер Едуард Шеварднадзе став президентом, який прийшовши до влади в період серйозних змін соціальних настроїв та громадської думки [150]. На Шеварднадзе покладалися великі надії, адже у нього був великий адміністративний досвід лідера Комуністичної партії. Крім того, багато хто вважав його стосунки з державним секретарем США Джеймсом Бейкером

дуже важливими для підтримки відносин між Сполученими Штатами та Радянським Союзом під час «холодної війни» [150]. Однак у 2003 році Шеварднадзе втратив владу на виборах 2003 року через зростання корупції, падіння рейтингів та згалом популярності серед населення. Міхеїл Саакашвілі був обраний президентом у 2004 році, набравши понад 90 відсотків голосів [150]. Варто підкреслити, що він мав репутацію успішного реформатора та друга Сполучених Штатів. Багато змін відбулося саме під його керівництвом: посилення співробітництва Грузії з країнами ЄС, а також обрання проєвропейської та проамериканської позицію. Крім того, Саакашвілі постійно наголошував на реінтеграції Південної Осетії та Абхазії, бо за його твердженням, без таких кардинальних змін Грузія не могла б прогресувати та успішно розвиватися.

У травні 2004 року уряд Саакашвілі заклав великий нерегульований ринок Південної Осетії, вартість якого оцінювалася в 35 мільйонів доларів на рік [88]. У відповідь південні осетини перекрили автошляхи та затримали грузинські війська на кордонах Південної Осетії. За повідомленнями, наприкінці липня та серпні 2004 року внаслідок мінометного вогню загинули десятки людей [83].

Угода про припинення вогню поклала край конфлікту в серпні 2004 року. Це привернуло увагу міжнародної спільноти до конфлікту, а також забезпечило збільшення фінансування для підтримки постійних мирних переговорів у регіоні [83]. Для пошуку мирного врегулювання конфлікту ОБСЄ створила Спільну контрольну комісію (СКК) і групу Об'єднаних миротворчих сил. До останнього увійшли миротворці з Грузії, РФ та Північної Осетії.

У 2005 році південні осетини відхилили пропозицію уряду Саакашвілі надати автономію. У листопаді 2006 року південні осетини переважною більшістю голосів проголосували за незалежність на референдумі, який уряд Грузії не визнав. Одночасний референдум серед етнічних грузин регіону

проголосував за те, щоб залишитися в складі Грузії, і навесні 2007 року Саакашвілі створив паралельний прогрузинський уряд у Південній Осетії [135].

Характеризуючи російсько-грузинський конфлікт серпня 2008 р. варто наголосити на передісторії з початку року. З цього приводу існують різні точки зору, одна із них полягає в тому, що М. Саакашвілі був занадто радикальним і своєю активністю сам спровокував загострення конфліктної ситуації в регіоні. В даному контексті варто процитувати звіт Міжнародної кризової групи «Грузія... з 2004 року неправильно керувала своїми відносинами з Росією, Південною Осетією та Абхазією, відмовившись від справжнього зміцнення довіри та часто дотримуючись політики конфронтації щодо конфліктних регіонів» [114]. Об'єктивні причини початку військових дій Грузії в Південній Осетії ще потрібно визначити, хоча більшість аналітиків припускають, що вирішальними були такі фактори, як військова допомога грузинської армії деяким західним країнам, перспективи членства Грузії в НАТО, а також збільшення військового бюджету спонукало уряд Саакашвілі змінити свою політику щодо цього сепаратистського регіону [114]. Варто детальніше зупинитися на зусиллях Грузії щодо отримання членства в Організації Північноатлантичного договору (НАТО), що певна річ сприймалося РФ вкрай негативно, бо вбачала в цьому пряму загрозу своїй безпеці [102]. Уряд Саакашвілі активно домагався отримати членство в НАТО з 2004 року. Ще на саміті НАТО в Бухаресті 2-4 квітня 2008 року Грузія не змогла отримати План дій щодо членства в НАТО (ПДЧ) – який зазвичай вважається останнім кроком перш ніж можна буде розглянути повне членство [106]. Однак країні було запропоновано посилити політичну співпрацю з НАТО та перспективу можливого членства в організації. Повідомлялося, що деякі з європейських членів НАТО, зокрема Німеччина та Франція, заблокували заявку Грузії на ПДЧ на Бухарестському саміті [121]. 19 серпня країни-члени НАТО висунули пропозицію створити комісію

НАТО-Грузія для «спостереження за подальшим розвитком відносин, а також для виконання рішень, прийнятих на Бухарестському саміті 2008 року щодо прагнень Грузії до членства» [125]. 21 серпня Росія припинила військову співпрацю з НАТО [148].

Після проголошення Косово незалежності від Сербії в лютому 2008 року Росія зробила ряд кроків для зміцнення своїх відносин з Південною Осетією та Абхазією. Це включало збільшення економічної допомоги регіонам, визнання певних підприємств і створення консульських служб у південному російському регіоні Краснодар [114]. Варто нагадати, що проголошення Косово незалежності від Сербії відбулось 17 лютого 2008 року, а також його подальше визнання багатьма державами ЄС і США. Ця подія дали надію сепаратистським рухам у всьому світі в їх прагненні до незалежної держави. Після визнання незалежності Косово Абхазія та Південна Осетія активізували свої заклики до визнання їх незалежності РФ, ООН та іншими міжнародними організаціями. Лідер Абхазії Сергій Багапш 18 лютого 2008 року заявив: «Найближчим часом Абхазія звернеться до російського парламенту та Радбезу ООН із проханням визнати її незалежність» [142]. Російський парламент спочатку відмовився визнати незалежність Південної Осетії та Абхазії, коли Рада Федерації обговорювала це питання в квітні 2008 року, заявивши, що таке визнання суперечить миротворчій ролі Росії в регіоні. Однак, парламент змінив свою позицію наприкінці серпня 2008 року.

4 березня 2008 р. Грузія вийшла зі структури чотиристоронньої Спільної контрольної комісії (Грузія-Південна Осетія-Північна Осетія-Росія) [114]. 20 квітня грузинський безпілотний літальний апарат був збитий над Абхазією, «як вважають слідчі ООН, російським бойовим літаком МіГ-29 або Су-27» [114]. 5 травня Грузія вийшла з двостороннього договору про співпрацю з ППО з Росією [106]. 6 травня міністр реінтеграції Грузії Темур Якобашвілі заявив, що «Грузія дуже близька до війни з Росією... Ми

буквально повинні відвернути війну» [106]. Вже у середині червня в Південній Осетії відбулися зіткнення між етнічними південноосетинськими та грузинськими силами.

Міжнародна спільнота здійснила спробу призупинити конфлікт. Свідченням цього був той факт, що у липні єврокомісар із зовнішніх справ висловила підтримку міжнародному посередництву для запобігання збройного конфлікту між Грузією та Росією [101]. Відповідно до *статті з «London Review of Books»*, «військові витрати Грузії зросли з 84 мільйонів доларів у 2004 році до 339 мільйонів доларів у 2006 році; у липні 2008 року парламент Грузії затвердив бюджет, який збільшив його до 1 мільярда доларів [157]. Протягом цього місяця Грузія також провела спільні військові навчання зі США, Україною, Азербайджаном і Вірменією, відомі як «Негайна відповідь 2008» [157].

У відповідь на ці події РФ збільшила свою миротворчу присутність у регіоні. Також Росія вперше публічно оголосила, що з метою стримування військових дії Грузії в регіоні, вона змушена 8 липня направила чотири бойові літаки в обхід Південної Осетії. 10 липня 2008 р. Грузія відреагувала на заяву РФ відкликанням свого посла з Москви. Грузія також посилила польоти своєї авіації та безпілотників над Південною Осетією [157]. Після цього Росія провела військові навчання в регіоні, під назвою «Кавказький кордон 2008», тим самим викликала критику з боку уряду Грузії [85]. Наступ Грузії на Південну Осетію 7 серпня дав змогу Росії стверджувати, що вона діяла, щоб «захистити російських громадян від подальшої грузинської агресії» [134].

У ніч з 7 на 8 серпня 2008 року грузинська артилерія завдала удару по місту Цхінвалі. Бої, які незабаром поширилися на інші частини Грузії, тривали п'ять днів [107]. У багатьох місцях по всій країні вони спричинили серйозні руйнування, досягнувши рівня повного спустошення в ряді міст і сіл. Людські втрати були значними. Тривали інші переміщення грузинських

збройних сил, націлених на Цхінвалі та прилеглі райони, і незабаром до бойових дій залучили російські, південноосетинські, абхазькі військові підрозділи та озброєні елементи. Проте не минуло багато часу, перш ніж просування Грузії в Південну Осетію було зупинено. У зустрічному русі російські збройні сили, прикриті авіаударами та частинами свого Чорноморського флоту, проникли вглиб Грузії [107]. Протистояння переросло в комбінований міждержавний і внутрішньодержавний конфлікт, у якому протистояли грузинські та російські сили на одному рівні протистояння, а також протистояли сили Південної Осетії разом з абхазькими бойовиками та грузинами на іншому. У підсумку грузинська сторона заявила про втрати 170 військовослужбовців, 14 поліцейських і 228 цивільних осіб, убитих і 1747 поранених [107]. Російська сторона заявила про втрати 67 військовослужбовців убитими та 283 пораненими. Південні осетини говорили про 365 загиблих, серед яких, ймовірно, були як військовослужбовці, так і цивільні [107]. Всього загинуло близько 850 осіб, не кажучи про поранених, зниклих безвісти, чи понад 100 000 цивільних осіб, які покинули свої домівки [107]. Близько 35 000 досі не змогли повернутися до своїх домівок [107]. Війна не припинила політичний конфлікт і не вирішила жодних проблем, які лежали в його основі. Політична ситуація після закінчення боїв виявилася не легшою, а в деяких аспектах навіть складнішою, ніж раніше.

Після п'яти днів боїв, Угода про припинення вогню була укладена 12 серпня 2008 року між президентом Росії Дмитром Медведєвим, президентом Грузії Михайлом Саакашвілі та президентом Франції Ніколя Саркозі, останній виступав від імені Європейського Союзу. 8 вересня 2008 року угоду було впровадженя, знову ж таки значною мірою завдяки наполегливим зусиллям президента Франції [107]. Своїм рішенням від 2 грудня 2008 року Рада Європейського Союзу заснувала Незалежну міжнародну місію з встановлення фактів щодо конфлікту в Грузії (IFFMCG). Це перший випадок

у своїй історії, коли Європейський Союз вирішив активно втрутитися в серйозний збройний конфлікт [107].

Підсумовуючи вище зазначене, слід наголосити, що історія російського-грузинського конфлікту 2008 року має свої причини і вони багатогранні, бо побудовані на тривалій історичній конфліктогенності. Звісно, що розпад СРСР посилив загострення етнопонаціональних протиріч, які мали свою давні корені. Проте вплив РФ у південно кавказькому регіоні є значний, бо саме цей регіон є провідним як в економічному, так і в безпековому плані. Контроль над територією Південного Кавказу був і залишається об'єктом геополітичного суперництва серед провідних гравців світової політики. Це зона важливих економічних інтересів та безпекової політики РФ, а сусідство з Іраном посилює зацікавленість до цієї території і серед країн Заходу, особливо Сполучених Штатів Америки.

2.2. Глобальний та регіональний вимір причин російсько-грузинського конфлікту

Розпад Радянського Союзу в 1991 році та трансформація старої системи безпеки створили нове геополітичне середовище на Кавказі. Насправді унікальні географічні умови, етнічно-расова та релігійна різноманітність, спадщина соціалізму в культурних, політичних, економічних і соціальних структурах, стратегічне положення, конкуренція між регіональними та позарегіональними силами спричинили драматичні зміни в Кавказькому регіоні. Війна між Росією та Грузією, здавалося, точилася через Південну Осетію через вимогу Грузії відновити свою територіальну цілісність і декларацію Росії про захист меншини та підтримку їх прав на самовизначення.

Нагадаємо, що збройний конфлікт, з одного боку, між Грузією, а з іншого – з Росією та сепаратистськими утвореннями Південної Осетії розпочався у серпні 2008 року. Кожна з сторін звинувачувала один одного у провокуванні початку військових дій. Південна Осетія мала місцеву автономію у складі радянської Грузії, але з розпадом СРСР виник сепаратистський рух. Результатом стала жорстока війна в 1990-1992 роках, яка закінчилася непротриманим перемир'ям. Мир у регіоні підтримувався зусиллями грузин, росіян і південних осетин. На референдумі, проведеному в Південній Осетії в 1991 році, значна більшість проголосувала за незалежність, але голосування не було визнано грузинською владою. Так само не визнала легітимність уряду та інших установ, які де-факто керували Південною Осетією з того часу. У 2004 році новий президент Грузії Міхеїл Саакашвілі ясно дав зрозуміти, що планує повернути Південну Осетію під владу Тбілісі разом з Абхазією, яка так само проголосила незалежність після війни на початку 1990-х років [80].

Коротко зупинимося на хронології подій, до, під час та після конфлікту. Ще в квітні 2008 року Росія починає повною мірою

співпрацювати з урядами Абхазії та Південної Осетії, при цьому збільшуючи чисельність своїх миротворчих військ в Абхазії. Це викликало гнів та незадоволення серед грузин. Протягом липня між грузинськими та південно-осетинськими силами точаться перестрілки. Грузинські війська беруть участь у військових навчаннях під проводом США поблизу Тбілісі, а російські війська починають навчання поблизу кордону з Грузією. Територія стає все більш милітаризованою, і обидві сторони стурбовані тим, щоб не втратити обличчя. 8 липня чотири російські військові літаки увійшли в повітряний простір Грузії в районі Південної Осетії під час візиту делегації ОБСЄ в Грузію і за день до прибуття держсекретаря США Кондолізи Райс. Москва каже, що політ мав на меті стримати можливий грузинський наступ, тоді як МЗС Грузії засуджує цей акт «відкритої агресії». В Абхазії також спостерігається сплеск насильницьких інцидентів [80]. 9 липня зіткнення між абхазькими та грузинськими силами в нижній частині Кодорської долини призвело до кількох поранень з обох сторін. 1 серпня поблизу Південної Осетії вибухнула придорожня бомба, яка поранила п'ятьох грузинських поліцейських, а спорадичні, але інтенсивні перестрілки тривали до 4 серпня. Переговори між російськими та грузинськими офіційними особами 7 серпня не досягли заявленої мети закласти основу для мирних переговорів на високому рівні, але досягли припинення вогню, яке зберігається лише до десятої години вечора, коли навколо Південної Осетії розпочнеться нова стрілянина. За кілька годин президент Саакашвілі наказує грузинським силам почати військову операцію в Південній Осетії [80]. Грузинська артилерія відкриває вогонь по цілях у регіоні, і війська входять до Південної Осетії вранці 8 серпня. Атака сталася через кілька годин після того, як Саакашвілі пообіцяв Південній Осетії «необмежену автономію» та оголосив про припинення вогню в регіоні. Росіяни відповідають повітряними ударами по грузинським силам. Пізніше вони поширюються на цілі за межами Південної Осетії. Грузини стверджують, що російські війська увійшли в Південну

Осетію до того, як увійшли туди 7 серпня, Москва це заперечує. 10 серпня грузини оголошують про припинення вогню і починають виведення військ з Південної Осетії. Російські війська переходять у наступ на Південну Осетію та просуваються за її межі до міста Горі в центральній Грузії [80]. Вони також прямують на південь від абхазько-грузинського кордону на заході, тоді як російське Чорне море встановлює морський кордон, який блокує доступ до узбережжя Грузії, включаючи узбережжя Поті. 12 серпня президент Росії Дмитро Медведєв наказує своїм військам припинити бої. Грузинів витіснили як з Південної Осетії, так і з Кодорської долини, єдиної частини Абхазії, яку вони раніше контролювали. Москву критикують американський і британський уряди. 14 серпня парламент Грузії проголосував за вихід країни зі Співдружності Незалежних Держав. 16 серпня росіяни та Грузія підписали мирну угоду, укладену президентом Франції Ніколя Саркозі в якості президента Європейського Союзу. Сама угода передбачала, що Грузія і Росія мають відвести свої війська на позиції, які вони займали до війни. Варто зазначити, що російські війська не повністю виведені з Південної Осетії чи Грузії [80].

Щоб зрозуміти причини конфлікту між Росією і Грузією, варто вдатися як до історичного минулого, так і зупинитися на комплексі причин, які пов'язані з тими обставинами і реаліями, які склалися в майбутньому. Більше того, перша площина причин пов'язана з глобальним рівнем, а друга безпосередньо з регіональними особливостями. Дуже чітко і змістовно характеризують глобальний і регіональний вимір російсько-грузинського конфлікту українські дослідники Киридон А.М. та Троян С.С у колективній монографії «Російсько-грузинський конфлікт серпня 2008 року: історико-політологічний аналіз» [25]. Перша причина пов'язана із впливом глобалізації на сучасну систему світових відносин. Перспективи врегулювати конфлікти як на етнічному, так і на конфесійному рівні постійно зменшуються, бо в умовах однополярної системи не достатньо можливостей і

ресурсів для подолання усіх кризових моментів. Разом з тим, Кавказький конфлікт продемонстрував, що світ багатополлярний, бо Європейський Союз, Росія і США можуть створити певні союзи для перемоги в глобальній війні. Позиція Кремля у конфлікті з Грузією продемонструвала грубе порушення усіх домовленостей та державного суверенітету [52]. «Збройний конфлікт на Південному Кавказі 2008 р. та загарбницька політика Російської Федерації щодо України в 2014 – 2017 рр. та в лютому 2022 р. зі всією очевидністю показали, що Росія, відчуваючи останнім часом зростання своєї потужності, перш за все енергетичної та військової, хоче суттєво посилити власні позиції в координатах динамічної системи міжнародних відносин початку ХХІ століття. Це спричинило активізацію Росії на всіх напрямках і насамперед у сфері відновлення свого впливу над пострадянським простором. Шляхи і методи реалізації такої політики, зокрема силою зброї й визнання суверенітету Абхазії та Південної Осетії, анексії та включення Криму до складу Росії, підтримки незаконних сепаратистських угруповань на Сході України – фактично на основі стратегії «повзучої легітимації тероризму», можуть завести Москву в глухий кут» [23]. Характеризуючи причини війни український дослідник Троян С.С. зазначає «Грузія для Росії мала стати своєрідним реваншем за Косово і, якщо кинути ретроспективний погляд на світ 90-х, за тодішнє безконтрольне розширення НАТО, яке порушило дані Москві обіцянки» [25].

Друга причина, яка до речі є надзвичайно актуальною і в плані аналізу не тільки російсько-грузинського конфлікту, але й сучасної збройної агресії РФ проти України, це руйнування та повна недієвість інституційної та міжнародно-правової системи. А саме криза ефективності ООН, недієвість Договору про нерозповсюдження ядерної зброї на сучасному етапі викликає серйозне занепокоєння дієвості тих інструментів, які запобігають війнам та пришвидшують мирне врегулювання. Прикро, але як і в теперішній російсько-українській війні, так і в 2008 році у розвитку подій на Кавказі

жодна з існуючих міжнародних організацій не вплинула на вирішення конфлікту в умовах національної кризи. Натомість, ми спостерігаємо певне Дежавю, бо РФ діє по однаковому сценарію та на весь світ заявляє, що захищає непорушність територіальної цілісності, суверенітет держав та права націй на самовизначення [59].

Третя причина пов'язана з історичною обумовленістю конфліктів після розпаду СРСР. Мова йде про те, що після зникнення імперій спостерігаються процеси нестабільності, соціальних потрясінь, загострюються територіальні проблеми та пошук національної ідентичності. Так завжди було в історії, коли розпадалися великі імперії: Османська, Британська та інші. Позиція РФ щодо пострадянських республік засвідчує, що вона ніколи не погодиться на формування незалежних держав з іншими політичними моделями та геополітичними орієнтаціями. Події 2003 року у Грузії («революція троянд») та 2004 р. в Україні («Помаранчева революція») продемонстрували абсолютно інший етап будівництва державності та націєтворення. Прагнення контролювати колишні республіки СРСР та імперські прагнення на відновлення імперії стали одною з причин конфлікту на Південному Кавказі. З цього приводу влучно процитувати українського письменника і журналіста Станіслава Асєєва «Імперські амбіції Росії – це не результат правління Путіна, а наслідок самої Російської імперії, погляду росіян на світ і ті землі, що входили до імперії» [21]. І власне Путін відмовляє у існуванні не лише Україні. Нещодавно президент РФ чітко сказав, що «територія СРСР – це історична Росія. Для Путіна не існує Казахстану, Латвії, Естонії, Грузії тощо» [21].

Четверта причина – геополітичний складова, адже Кавказ становить зону життєво важливих стратегічних і економічних інтересів Росії. Цілком зрозуміло, що в глобальному вимірі питання кордонів і примноження нових територій набуває досить серйозної геополітичної ваги. Також варто звернути увагу в цьому контексті і на боротьбу РФ за лідерство на світовій

арені. Ми можемо провести певні паралелі і зазначити, що так само як в 2008 році так і на сучасному етапі РФ не полишає свого бажання стати глобальним лідером. В контексті питання лідерства та російсько-української війни, варто звернути увагу на точку зору українського дослідника, доктора політичних наук Григорія Перепелиці «Ця війна була потрібна Росії, щоб порушити існуючий однополярний світ, створений Сполученими Штатами Америки після закінчення Холодної війни. До 2014 року, щоправда, росіяни намагалися здійснити це в дипломатичний спосіб, навіть запропонували Заходу укласти «Договір про європейську безпеку», так званий договір Медведєва (листопад 2009 року), призначений для отримання Росією контролю над ухваленням політико-безпекових рішень у Європі. Захід розкусив підступність і небезпеку цього документа й запустив так званий процес Корфу – низку дипломатичних перемовин, які вели в нікуди. Проте Путін не полишив ідеї перетворити РФ на глобального лідера. Щоб втілити її в життя в короткій перспективі, він мусив розв'язати глобальну війну і він зробив це» [39].

П'ята причина, яка завжди була формою певного шантажу РФ в Європі це енергетичний ресурс, як можливість впливати на міжнародну спільноту в умовах глобальної кризи. Звісно, що кавказький регіон є надзвичайно важливим в аспекті транзитних магістралей енергоносіїв, логістичних сполучень та енерготранспортних коридорів. Саме в цьому відношенні Кавказ є стратегічним регіоном в світовому вимірі, адже експорт енергоносіїв є важливою складовою геополітичної стратегії Росії.

Підсумовуючи причини загострення російсько-грузинського конфлікту 2008 року на глобальному рівні, варто підкреслити наступні: прагнення до лідерства та бажання РФ стати провідним гравцем на міжнародній арені, кінцевою метою якої є кардинальна зміна системи міжнародних відносин.

Якщо розглядати причини російсько-грузинського збройного конфлікту на регіональному рівні, то варто звернути увагу на перебіг

двосторонніх російсько-грузинських відносин; особливості грузинсько-абхазького конфлікту та позицію Кремля та грузино-осетинський конфлікт. Всі ці події між собою взаємопов'язані.

Незважаючи на те, що дипломатичні відносини Росії й Грузії були встановлені 1 липня 1992 року [143], після здобуття Грузією незалежності РФ не припиняла політичного тиску на Тбілісі, при цьому використовуючи різні інструменти влади. Поряд із традиційними джерелами влади, як-от використання військової сили, створення сепаратистських режимів як важелів впливу на країну, Росія використовувала економічні заходи, інформаційні операції та кібератаки.

Досвід Грузії, а тепер уже і України, як жертви російської гібридної війни показує, що російський спосіб ведення війни не є чимось новим. Втім інформаційні технології, такі як кіберспроможність, використання соціальних мереж і радіоелектронна боротьба, є новими факторами, які дозволяють Росії підтримувати свою непрямую стратегію. РФ використовує набір інструментів для досягнення довгострокових політичних цілей.

На початку 1990-х років Російська Федерація розпалювала сепаратистські рухи в Абхазії та Цхінвальському регіоні/Південній Осетії [143]. Нагадаємо, що напруженість між Грузією та Росією, яка загострилася ще до розпаду Радянського Союзу, досягла кульмінації під час сепаратистського конфлікту в Абхазії (1992-1993). Підтримка абхазів різними групами в Росії, такими як Конфедерація гірських народів Кавказу, а також російські регулярні військові частини, дислоковані в Абхазії, сприяли погіршенню грузинсько-російських відносин [22]. Окрім забезпечення сепаратистів військовою технікою та підтримки, РФ вела невпинну довготривалу інформаційну війну. Кремль ефективно використовував пропагандистські та інформаційні кампанії, щоб посіяти хаос і плутанину всередині Грузії та щодо неї серед своїх міжнародних союзників. Основний наратив Росії полягав у тому, що «грузини воюють проти малих народів» і

що грузини здійснюють «геноцид» абхазького та осетинського народу. Проте перша широкомасштабна кампанія російського впливу на Грузію почалася після перемоги М. Саакашвілі на виборах та фактично переросла в активну стадію збройної агресії у серпні 2008 року. Вже тоді російське керівництво усвідомило, що «кольорові революції» [143] – і зокрема «революція троянд» у Грузії є безпосередньою загрозою для кремлівського режиму [143].

Окупація РФ у 2008 р. Абхазії та Південної Осетії, що становить 20 % території Грузії посилили російську військову присутність на Південному Кавказі. У той же час Росія продовжує свій «процес прикордоння», в якому вона «захоплює» додаткові землі поблизу лінії окупації в Південній Осетії, пересуваючи «кордони» колючого дроту далі на грузинські території [143]. Зрештою Тбілісі втратив контроль над обома областями, і Росія пізніше визнала їх незалежними державами. У відповідь Грузія розірвала дипломатичні відносини з Росією, після чого роль країни-посередника взяла на себе Швейцарія. Обидва регіони залишаються міжнародно визнаними територіями Грузії.

Із вище викладеного матеріалу цілком зрозуміло, що Грузія завжди була в полі геополітичного інтересу РФ, політика якої зводилася до повного контролю політичного життя і не допущення можливості формувати власну модель державотворення з орієнтацією на європейські цінності та систему колективної безпеки. Позиція Грузії була цілком очевидною після подій 2003 р. («революції троянд»), адже країна вступила в новий відлік часу, подолавши пост-Біловезький період [25]. Незважаючи на низку успішних реформ проведених М. Саакашвілі, впродовж 2005-2006 рр. відносини Грузії з РФ були напруженими, а з весни 2008 року Росія почала підготовку залізниці в Абхазії, відправила туди військову техніку, озброєних резервістів з досвідом ведення військових дій на Кавказі. Війна РФ проти Грузії була

спланованою і добре підготовленою як військовою, так інформаційною операцією [25].

Грузино-абхазький конфлікт це проблемне питання, яке має свою давню історію, і є тою регіональною причиною ускладнення ситуації на Кавказі. Коли Грузія стала незалежною від СРСР, грузини вважали Абхазію невід'ємною частиною своєї території. Абхази, керовані глибоко вкоріненими страхами, що їх мова, культура та національна ідентичність знаходяться під загрозою, прагнули більшого самовизначення та автономії від Грузії.

Повномасштабна війна тривала трохи більше року і забрала життя щонайменше 12 000 людей до того, як у 1994 році було підписано перемир'я. Майже чверть мільйона етнічних грузин покинули свої домівки в результаті війни, а Абхазія відкололася від Грузії. Вона проголосила свою незалежність у 1999 році, але залишалася невизнаною [87].

У 2008 році почалася війна за участю грузинських і російських військ у Південній Осетії, де на початку 1990-х років тривав збройний конфлікт. Наслідки цієї короткої війни, яка тривала лише п'ять днів, мали глибокий вплив і на невирішений грузинсько-абхазький конфлікт. Згодом Росія та невелика кількість інших держав офіційно визнали Абхазію та Південну Осетію незалежними державами. Росія також розмістила військові бази на обох територіях. З тих пір багато хто в Грузії розглядає конфлікти в Абхазії та Південній Осетії як суто російську військову окупацію грузинської території і більше не визнає абхазів і південних осетин сторонами конфліктів. Абхази заперечують це, розглядаючи збільшення військової, економічної та інфраструктурної підтримки з боку Росії як необхідний захист своєї безпеки. Зв'язки були зміцнені завдяки підписанню Абхазією та Росією договору про «союз і стратегічне партнерство» в листопаді 2014 року, хоча в питаннях, які абхази

сприймають як виклик їх суверенітету, є ознаки напруги в абхазько-російських відносинах [87].

Офіційні переговори щодо конфлікту тепер називаються Женевськими міжнародними дискусіями. Спочатку переговори проходили за посередництва ООН, а з 2008 року співголовують Європейський Союз, ООН та Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ). Серед них учасники з Грузії, Росії, Абхазії, Південної Осетії та США [87]. Прогрес до миру поки що дуже повільний, і звичайні люди продовжують страждати від наслідків невирішеного конфлікту.

Наостанок, варто підкреслити третю проблемну площину – вплив і позицію Кремля на грузино-осетинський конфлікт. Це етнополітичний конфлікт навколо грузинського автономного регіону Південна Осетія, який розпочався в 1989 році та переріс у війну в Південній Осетії 1991-1992 років. Південна Осетія, населена етнічно окремою групою меншин, брала участь у збройній боротьбі за відокремлення від нової незалежної Грузії з 1989 по 1992 рік. Військово-політичну допомогу надавала Росія, як і абхазцям у окремому конфлікті з 1992 по 1993 роки. Згодом, грузини ще двічі воювали проти тих, хто контролює Південну Осетію: у 2004 та 2008 роках .

Варто наголосити, що коли Міхеїла Саакашвілі обрали президентом у 2004 році, його метою було повернути сепаратистські регіони Грузії під центральний контроль, але це призвело до російсько-грузинської війни в серпні 2008 року, під час якої осетинські та російські сили отримали повну фактичний контроль над територією колишньої Південно-Осетинської автономної області. Після війни 2008 року Грузія та значна частина міжнародної спільноти вважали Південну Осетію окупованою російськими військовими. Південна Осетія значною мірою залежить від військової, політичної та фінансової допомоги Росії.

З 2008 року фактична влада Південної Осетії успішно копіювала репресивне російське законодавство. Вони ніколи не приховували своїх

амбіцій щодо інтеграції в Росію, приєднавшись до неї напряму або приєднавшись до Російської автономної республіки Північна Осетія-Аланія. Про це свідчить договір, який вони підписали з Москвою в березні 2015 року [116].

Війна 2008 року кардинально змінила стосунки між грузинами, абхазами та південними осетинами. Несумісні стереотипи та радикалізовані наративи, вкорінені в розпорошеному конфлікті суспільствах Абхазії, Південної Осетії та власне Грузії, не тільки шкодять перспективам ширшого процесу розбудови миру, але й затьмарюють важливі проблеми, з якими стикаються громади в зонах конфлікту. Етнічні грузини в Гальському районі Абхазії та Ахалгорському районі Південної Осетії позбавлені основних прав людини, таких як право на політичну участь, право власності на землю та доступ до освіти рідною мовою, про що міжнародна спільнота неодноразово заявляла. засуджений. Хоча Росія несе відповідальність за будь-які порушення, скоєні під час її ефективного контролю над сепаратистськими територіями, применшення ролі Сухумі та Цхінвалі та неспроможність вступити з ними в діалог обмежує можливості вирішувати ці проблеми змістовним і конструктивним чином [86].

У свою чергу, грузинський публічний дискурс зображує абхазів і південних осетин братськими народами, які були насильно вивезені з Грузії. Наратив «брати і сестри» базується на уявленні про те, що до 1990-х років грузини та абхази, а також південні осетини жили в злагоді. Крім того, до конфлікту в 1991 році близько 100 000 осетин проживали в інших регіонах Грузії, а 65 000 проживали в Цхінвальському регіоні. З іншого боку, вони сприймаються як «невдячні» грузинам. Хоча це спрощує імідж абхазів і південних осетин, але частково визнає їхню агентурність, оскільки вони здатні відхилити пропозиції Грузії [86]. Також сама ментальність жителів Абхазії і Південної Осетії не сприяє врегулюванню конфлікту, а тільки посилює радикалізацію. Більше того, для сепаратистських утворень

важливим є не просто відокремитися від Грузії, а отримати міжнародне визнання незалежності.

Завершення конфлікту мало звестись до невизначеного статусу, але під грузинським контролем. Проте, грузинське бачення вирішення осетинської проблеми не знайшло підтримки на Заході, не кажучи вже й про саму РФ. Незважаючи на те, що кавказький регіон відноситься до сфери впливу Європейського Союзу та Сполучених Штатів Америки, згідно Дагомиських домовленостей участь у врегулюванні конфлікту брали тільки грузини, осетини і росіяни. Формальна військова перемога РФ призвела до також формального визнання суверенітету Південної Осетії.

Підсумовуючи варто зазначити, що дії РФ в локальних конфліктах чітко продемонстрували не лише її спроможність вирішувати тактичні завдання, але й претендувати на глобальне лідерство. Адже шляхом визнання незалежності Абхазії і Південної Осетії вона кинула виклик міжнародному співтовариству. Світ змінився після російсько-грузинського збройного протистояння 2008 року, оскільки це серйозним чином вплинуло на розгортання конфліктів різного роду інтенсивності в майбутньому. І очевидно, якщо б позиція Заходу не обмежувалася функцією спостерігача і проявилась в жорсткій політиці санкцій та притягнення до відповідальності за втручання у внутрішні справи сусідів, порушення територіальної цілісності, то очевидно вдалося б уникнути розгортання російської агресії на території України, або принаймні зменшити її масштабність. Адже Росія коли вводила війська, то аргументувала свої дії захистом прав своїх співвітчизників, які страждають від конфлікту між Грузією і Південною Осетією. Впродовж наступних років жителі грузинських територій в масовому порядку отримали російські паспорти, що дало можливість використовувати це населення в якості проросійської п'ятої колони. Саме такі дії ми активно спостерігали в 2014 році та в даний момент на тимчасово

окупованій російськими військами території України. Система міжнародних відносин після російсько-грузинської війни 2008 р. потерпіла повне переформатування, бо міжнародне співтовариство дозволило РФ на основі позиції сили відродити статус глобальної держави і показати своє домінування в Кавказькому регіоні.

2.3. Міжнародні наслідки та позиція світової спільноти щодо конфлікту між Росією та Грузією

8 серпня 2008 року російські війська розпочали вторгнення до Грузії, ознаменувавши початок першої війни в Європі у XXI столітті. Сам конфлікт завершився за лічені дні, але наслідки російсько-грузинської війни продовжують відбиватися через тринадцять років, формуючи ширше геополітичне середовище.

Росія постійно претендує на роль «миротворця», який прагне миру. З початку військового конфлікту в Україні в 2014 році постійно лунає наратив про «порятунок» тих, кого ця країна ніби прийшла захищати. Це відбувалося десятиліттями, але світ цього майже не помічав. Лише відсіч України та героїзм українських військових дали світові зрозуміти, що це не локальний конфлікт, а справжня глобальна війна. Саме під приводом також «захисту населення» розпочали вторгнення до Грузії з територій сепаратистських республік Північної Осетії та Абхазії. Протягом п'яти днів російські літаки завдали понад 100 ударів по містах Грузії. Бомби були скинуті на цивільні райони, вбивали та ранили невинних людей. Відтоді Південна Осетія залишається невизнаною республікою під контролем Росії. За 6 днів війни загинуло 170 російських солдатів та їхніх найманців [124].

Варто зазначити, що міжнародна реакція на російську військову кампанію була повільною і дуже слабкою, фактично світове співтовариство мало що зробило для припинення конфлікту. «Ніхто не хотів воювати за Грузію», то ж значною мірою Грузія залишилася на одинці зі своїми проблемами – зазначає британський політолог, лектор та автор праць на теми міжнародної злочинності та російських безпекових питань, один із провідних експертів по Росії Марк Галеоті [133].

Після того, як РФ припинила наступальні дії і 12 серпня була завершена російсько-грузинська війна були оприлюднені офіційні звіти ЄС щодо наслідків руйнувань та кількості жертв. Згідно звіту ЄС

опублікованому у 2009 році під час п'ятиденного конфлікту було вбито 850 людей, а близько 35 тис. грузин залишилися без житла [113]. У тому самому дослідницькому звіті було зроблено висновок, що хоча Грузія ініціювала війну, Росія провокувала свого сусіда протягом тривалого періоду та надмірно реагувала на першу артилерійську атаку [113].

В цей період на посаді президента РФ перебував Дмитро Медведєв, і хоча Росія визнала незалежність Південної Осетії та Абхазії, це не відобразилося в подальшому на міжнародному визнанні чи економічному процвітанні цих держав. Після конфлікту Грузія у 2014 році підписала угоду про асоціацію з ЄС і відвернулася від російського впливу. Можливо якщо б в 2008 році міжнародне співтовариство відреагувало більш жорстко і ввело санкції, то після повернення Путіна на посаду президента (а Медведєва на посаду прем'єр-міністра) РФ не змогла б окупувати Крим і частину Донбасу, а 24 лютого 2022 р. окупувати нові території України. З цього приводу влучно зазначає вже згадуваний Марк Галеотті «пасивність міжнародної спільноти може привести до значно масштабніших наслідків, аніж ми спостерігали в анексії Криму». Більше того, не виступивши на захист Грузії в односторонньому конфлікті 2008 року, міжнародне співтовариство довело росіянам, що йому «по суті не вистачає волі підкріпити свої гарні слова», каже Галеотті [133]. Адже через шість років після російсько-грузинської війни Росія розпочала набагато більш масштабну військову кампанію проти України.

Можна з впевненістю сказати, що збройний конфлікт 2008 року сьогодні вже є визнаною знаковою подією при переході від епохи пострадянської співпраці між Росією та Заходом до етапу розгортання «холодної війни». Війна в Грузії викликала новий рівень глибокої недовіри між Росією та її «західними партнерами». Драматичні події серпня 2008 року відновили Росію як загрозову військову силу в енергетичному коридорі Південного Кавказу, що проходить від Баку до узбережжя Чорного моря в

Грузії. Легка військова перемога спровокувала в Москві величезну хвилю націоналізму та ейфорії у значної частини населення, яке, здається, вірить, що їхня країна повернулася до рівня влади, яким користувався Радянський Союз.

Вперше Сполучені Штати фактично були відсутні на переговорах щодо збройного конфлікту в Європі, а Європейський Союз, очолюваний президентом Франції Ніколя Саркозі, домогся припинення вогню, але лише через три місяці після конфлікту. Більша частина політичного впливу Сполучених Штатів була спрямована на їхні власні президентські вибори. Що стосується позиції ЄС, то вона проявилася у слабкості позиції. Бо він готовий був швидко піти назустріч усім умовам Росії, щоб відновити важливий бізнес, яким вона шантажувала і продовжує шантажувати, будучи найбільшою країною континенту з багатою ресурсною базою. Це неправильний підхід, який дуже виразно ми спостерігали протягом 2022 року, а саме слабкість і небажання окремих країн ЄС позбутися економічної залежності від РФ.

З цього приводу абсолютно справедливо зазначив почесний науковий співробітник Atlantic Council, Олександр Вершбоу «Анексія Росією Грузії в 2008 році привела відносини Заходу з Росією до найнижчого рівня з 1980-х років. Менш ніж через шість місяців після Бухарестського саміту НАТО, на якому було проголошено, що Грузія та Україна одного дня стануть членами НАТО, вторгнення стало прямим викликом праву обох країн вибирати євроатлантичне майбутнє». Справді, вторгнення до Грузії мало стати ще тоді тривожним дзвінком для міжнародної спільноти, чітким сигналом того, що зусилля Заходу після падіння Берлінської стіни інтегрувати Росію в систему колективної безпеки зазнали невдачі. Проте через рік США та їхні союзники вирішили спробувати ще раз, «перезавантажити» відносини з Москвою та продовжувати ставитися до Росії як до стратегічного партнера, а не як до противника. В цьому і була помилка Заходу в тому, що дали РФ ще один

шанс. Лише після незаконної анексії Криму та початку гібридної війни Москви на сході України, а також ганебної анексії України 24 лютого 2022 р., Захід нарешті визнав, що путінська Росія стала ревізійною державою, яка прагне відновити своє панування над східною половиною Європи [95].

Подібної думки притримується старший науковий співробітник Атлантичної ради, Метью Брайз «Слабка міжнародна реакція на вторгнення Росії до Грузії дала зелене світло наступному військовому нападу Росії на Україну. Багато високопосадовців трансатлантичних урядів, з якими я працював, щоб стати посередником у конфліктах навколо сепаратистських регіонів Грузії Південної Осетії та Абхазії, засудили вторгнення Росії, але також звинуватили тодішнього президента Грузії Міхеїла Саакашвілі у провокації Володимира Путіна. Таким чином, угода про припинення вогню, укладена за посередництва президента Франції Ніколя Саркозі, була односторонньою на користь Москви, тоді як наступний звіт ЄС про п'ятиденну війну (неправильно) звинуватив Грузію в перших пострілах. Пізніше в 2008 році Париж оголосив про плани продати Росії гелікоптер класу «Містраль», що спонукало заступника начальника російського Генерального штабу заявити, наскільки легше було б перемогти Грузію, якщо цей корабель уже був у російському арсеналі. Але Вашингтон також не зробив багато для стримування майбутньої російської військової агресії в Чорноморському регіоні. Через кілька днів після припинення вогню в Грузії адміністрація Буша відхилила прохання Тбілісі про надання протитанкової зброї та зброї ППО. А через кілька місяців нова адміністрація Обами нагородила Москву політикою «перезавантаження Росії». Виходячи з такої реакції, Путін міг лише зробити висновок, що користь від вторгнення в Україну перевищить витрати» [95].

Разом з тим, варто зазначити, що адміністрація Буша в США за допомогою тодішнього сенатора і кандидата у віце-президенти Джо Байдена

організувала пакет фінансового порятунку для Грузії. Саакашвілі залишався президентом країни до моменту голосування про відставку в 2012 році та керував мирною передачею влади. Проте, наступник Саакашвілі, грузинський олігарх Бідзіна Іванішвілі, виграв вибори, скориставшись недоліками Саакашвілі, але не продовжив успішних реформ свого попередника та не розпочав власних.

Конфлікт дав можливість винести головний урок, а саме міжнародна спільнота повинна звернути увагу на те, що Росія робить зі своїм сусідам, оскільки це часто є передвісником того, що Москва незабаром робитиме із Заходом. Коли російські війська напали на Грузію в ніч із 7 на 8 серпня 2008 року, цьому передувала кібератака, кампанія з дезінформації та повна спроба втрутитися у внутрішню політику цієї країни. Такі тактики є добре знайомі Сполученим Штатам та їхнім союзникам, бо в 2008 році почалася нова епоха кремлівської агресії, яку не зупинили, а сьогодні за цю байдужість ми платимо ціну.

Якщо говорити про роль міжнародних інституцій у врегулюванні конфлікту, а саме Раду Безпеки ООН, яка є в ідеалі найкращою інституцією для реагування на подібні міжнародні конфлікти, то у випадку російсько-грузинського конфлікту, так і в сучасній російсько-українській війні, її реакція виявилась доволі слабкою у вирішенні збройного протистояння. Адже РФ як постійний член з її правом вето зводила нанівець надмірну реакцію засудити військову агресію. Сподівання на США також виявилися марними, адже на той час країна була у розпалі передвиборчої кампанії та й довіра виборців була втрачена через конфлікт в Іраку. Тому незважаючи на свій статус «наддержави» США змогли запропонувати не більше, ніж гуманітарну допомогу та публічні висловлювання засудження агресивної політики РФ.

Варто зазначити, що війна в Грузії показала наполегливість Росії в перегляді міжнародних відносин і підриві гегемонії США. Невдовзі після

війни російський президент Медведев оприлюднив російську зовнішню політику з п'яти пунктів. Доктрина Медведева зазначала, що «захист життя і гідності наших громадян, де б вони не знаходилися, є беззаперечним пріоритетом РФ» [105]. Присутність російських громадян в іноземних державах стане доктринальною основою для вторгнення. Заява Медведева про існування територій з російськими «привілейованими інтересами» підкреслила особливу зацікавленість Росії в пострадянських державах і той факт, що Росія почуватиметься під загрозою через підривну діяльність місцевих дружніх до Росії адміністрацій [105].

26 серпня Медведев видав накази про визнання двох держав Абхазії та Південної Осетії [119], заявивши, що визнання незалежності двох утворень «являє собою єдину можливість врятувати людські життя» [119].

Визнання Росією засудили США, Франція, генеральний секретар Ради Європи, президент Парламентської асамблеї Ради Європи, голова ОБСЄ, НАТО та G7 на тій підставі, що воно порушує територіальну цілісність Грузії. У відповідь на дії РФ уряд Грузії розірвав дипломатичні відносини з Росією. Росія звернулася за згодою на своє визнання до Шанхайської організації співробітництва. Однак через занепокоєння сепаратистськими районами в країнах ШОС, особливо в Китаї, організація не підтримала визнання.

Прямим результатом війни стало посилення російської військової присутності як у Південній Осетії, так і в Абхазії. Хоча російські збройні сили були присутні в обох регіонах до початку війни і їх чисельність становила 500 військовослужбовців в Південній Осетії і 1600 в Абхазії [127], то після війни 2008 року їх кількість було розширено до понад 2000. Також РФ визнала незалежність обох регіонів як передумову для легітимізації післявоєнного перебування російських збройних сил шляхом укладення «двосторонніх» угод про військову співпрацю та інтеграцію з нововизнаними «державами» [128].

Починаючи з 2009 року, Російська Федерація розширила існуючу військову інфраструктуру в обох регіонах. Спочатку були створені 4-та гвардійська військова база в Південній Осетії і 7-ма військова база в Абхазії, які були оформлені угодою, терміном на 49 років [128]. Потім Росія почала будівництво прикордонних баз під командуванням прикордонної служби ФСБ Росії для демаркації та «захисту державного кордону» як Південної Осетії, так і Абхазії.

Варто зазначити, що спостерігачі ОБСЄ не мали доступу до Південної Осетії після війни. З жовтня 2008 року Моніторингова місія Європейського Союзу (МЄС) здійснює моніторинг адміністративних кордонів Південної Осетії та Абхазії. Хоча місія має мандат діяти на всій території Грузії, місцева фактична влада не допускає її до Південної Осетії та Абхазії. Станом на грудень 2021 року 220 спостерігачів МЄС із 26 країн-членів ЄС працюють у Грузії у 3 польових офісах та штаб-квартирі в Тбілісі, а 2 допоміжні співробітники працюють із Брюсселя [65].

Російсько-грузинська війна мала величезні гуманітарні наслідки на життя мирного населення. Після війни етнічні грузини були вигнані з Південної Осетії, а більшість грузинських сіл зруйновано.

Війна 2008 року стала першим випадком після розпаду Радянського Союзу, коли російська армія була використана проти незалежної держави, демонструючи готовність Росії використовувати військову силу для досягнення своїх політичних цілей. Неспроможність західних безпекових організацій швидко відреагувати на спробу Росії силою переглянути кордони країни ОБСЄ виявила її недоліки. Поділ між західноєвропейськими та східноєвропейськими державами також став очевидним у відносинах з Росією. Україна та інші країни колишнього Радянського Союзу ще тоді отримали чіткий сигнал від російського керівництва, що можливий вступ до НАТО призведе до іноземного вторгнення та розпаду країни. Фактичне захоплення Абхазії також було однією з геополітичних цілей Росії.

Цей конфлікт продемонстрував вразливість пост біполярної системи міжнародних відносин із серйозним порушенням норм міжнародного права. Російсько-грузинський конфлікт показав домінування «права сили», повну неефективність Ради Безпеки ООН та слабкість Заходу у виробленні спільної позиції щодо конфлікту на території Грузії. Їх дії обмежувалися миротворчими і дипломатичними діями, адже енергетична залежність від РФ не давала можливості застосувати жорсткі економічні санкції з боку ЄС.

Варто зазначити, що на регіональному рівні російсько-грузинський конфлікт викликав занепокоєння серед інших країн СНД, це був своєрідний виклик для інших країн пострадянського простору, бо визнання РФ суверенітету Південної Осетії та Абхазії продемонструвало безконтрольність дій Москви.

Висновки до другого розділу

Історія російського-грузинського конфлікту 2008 року має свої причини і вони багатогранні, бо побудовані на тривалій історичній конфліктогенності. Звісно, що розпад СРСР посилив загострення етнонаціональних протиріч, які мали свою давні корені. Проте вплив РФ у південно кавказькому регіоні є значний, бо саме цей регіон є провідним як в економічному, так і в безпековому плані. Контроль над територією Південного Кавказу був і залишається об'єктом геополітичного суперництва серед провідних гравців світової політики. Це зона важливих економічних інтересів та безпекової політики РФ, а сусідство з Іраном посилює зацікавленість до цієї території і серед країн Заходу, особливо Сполучених Штатів Америки.

Дії РФ в локальних конфліктах чітко продемонстрували не лише її спроможність вирішувати тактичні завдання, але й претендувати на глобальне лідерство. Адже шляхом визнання незалежності Абхазії і Південної Осетії вона кинула виклик міжнародному співтовариству. Світ змінився після російсько-грузинського збройного протистояння 2008 року, оскільки це серйозним чином вплинуло на розгортання конфліктів різного роду інтенсивності в майбутньому. І очевидно, якщо б позиція Заходу не обмежувалася функцією спостерігача і проявилась в жорсткій політиці санкцій та притягнення до відповідальності за втручання у внутрішні справи сусідів, порушення територіальної цілісності, то очевидно вдалося б уникнути розгортання російської агресії на території України, або принаймні зменшити її масштабність. Адже Росія коли вводила війська, то аргументувала свої дії захистом прав своїх співвітчизників, які страждають від конфлікту між Грузією і Південною Осетією. Впродовж наступних років жителі грузинських територій в масовому порядку отримали російські паспорти, що дало можливість використовувати це населення в якості проросійської п'ятої колони. Саме такі дії ми активно спостерігали в 2014

році та в даний момент на тимчасово окупованій російськими військами території України. Більше того, цей конфлікт продемонстрував вразливість пост біполярної системи міжнародних відносин із серйозним порушенням норм міжнародного права. Російсько-грузинський конфлікт показав домінування «права сили», повну неефективність Ради Безпеки ООН та слабкість Заходу у виробленні спільної позиції щодо конфлікту на території Грузії. Їх дії обмежувалися миротворчими і дипломатичними діями, адже енергетична залежність від РФ не давала можливості застосувати жорсткі економічні санкції з боку ЄС.

РОЗДІЛ 3

РОЛЬ ЗМІ У ВИСВІТЛЕННІ РОСІЙСЬКО-ГРУЗИНСЬКОЇ ВІЙНИ 2008 РОКУ

3.1. Особливості інформаційно-пропагандистської кампанії Грузії

Російсько-грузинська п'ятиденна війна продемонструвала силу інформаційно-психологічних операцій та суттєві переваги Грузії в інформаційному просторі. Більшість експертів зазначає, що уряд Грузії використовував інформаційний та медіа-простір у своїх інтересах, щоб впливати на громадську думку успішніше, ніж це робила Росія [112]. Грузія звернулася за допомогою до професійних фірм зі зв'язків з громадськістю та приватних консультантів, щоб допомогти просувати її повідомлення, обмежила доступність висвітлення російських новин і повідомила про російські повітряні нальоти на цивільні цілі, таким чином продемонструвала всьому світові себе як жертву російського військового вторгнення. Зрештою, Грузія здобула перевагу в інформаційному конфлікті, про що свідчить огляд російської армії, в якому відзначені недоліки як в інформаційно-технічній, так і в інформаційно-психологічній сферах. Грузія зуміла завоювати серця та уми світової спільноти, хоча Росія виграла фізичний простір битви [112].

Варто зазначити, що війна в традиційних ЗМІ розгорнулася ще задовго до початку обстрілів Цхінвалу. Адже тривалий час західні телеканали акцентували увагу на демократичності Саакашвілі, наголошуючи на його прозахідній позиції та в негативному руслі була продемонстрована діяльність сепаратистів Південної Осетії та Абхазії.

Росія та Грузія змагалися за контроль над потоком інформації для світової спільноти під час конфлікту в 2008 році. Обидві сторони використовували як військові (звичайні військові удари та переміщення військ), так і невійськові (кібератаки, пропаганда, заперечення й обман) наступальні дії [112].

Варто нагадати, що основною метою Грузії було відновлення територіальної цілісності держави, саме для цього і було залучено потужний медіа ресурс. Уряд Саакашвілі притримувався спільних геополітичних інтересів з США задля витіснення РФ з території Кавказу.

8 серпня 2008 року Грузія офіційно оголосила війну в Південній Осетії. Російським миротворцям було повідомлено про початок військових дій під назвою «операція по наведенню конституційного порядку в Цхінвальському регіоні» [14]. На той момент основна мета полягала у недопущенні свавілля бандитських угруповань та перетворення території на анклав зброї і наркотиків – саме про це зазначив Т. Якобашвілі, який займав посаду держміністра Грузії з питань реінтеграції. Доречно в даному контексті поділитися і іншими цікавими висловлюваннями Якобашвілі: «агресію проти Грузії запланував і здійснював тодішній прем'єр міністр В. Путін. Захід нас попереджав не реагувати на провокації РФ» [77]. Ще наприкінці весни і на початку літа уряд Грузії прийняв рішення призупинити мандат російських «миротворців» в конфліктних зонах, але як європейські так і американські партнери просили не робити цього, щоб не викликати ескалацію. «Я скажу відверто: я до сих пір не впевнений, що ми тоді правильно поступили» – зазначив Т. Якобашвілі на тимчасовій парламентській комісії по вивченню серпневих подій 2008 р. [77].

Аналізуючи особливості інформаційного протистояння Грузії, варто підкреслити, що прес-центр Тбілісі активно працював і моніторив події в безперервному режимі ще з самого початку війни. До цього процесу були залучені високопоставлені чиновники на чолі з Саакашвілі, які по місцевих телеканалах, радіо та провідних західних телекомпаніях, активно просували тезу про загарбницький характер РФ у її спробі окупувати Грузію, бажанні знищити державність країни, а народ перетворити в рабських поневолювачів. Дії самого президента Саакашвілі були грамотними і послідовними, адже він

звертався з виступами англійською мовою до пересічних громадян, в образі щирого західного політика.

Як зазначили автори російського видання «Хроніки інформаційної війни» М. Жаров та Т. Шевяков «інформаційні атаки 8 серпня фактично стали для російських ЗМІ неочікуваними», бо в західних ЗМІ панувала тема «жорстоких росіян, які вторглися в Грузію під прикриттям олімпіади» [17, с. 11].

Варто підкреслити, що грузинські медіа заручилися підтримкою провідних західних ЗМІ. Професійна команда PR- менеджерів забезпечила можливість президенту Грузії М. Саакашвілі виступати в ефірах телеканалів Bloomberg, Sky News, CNN, BBC і навіть Russia Today. «За п'ять її днів, за свідченням оглядачів, він встиг публічно виступити 40 разів, а російські керівники лише 10» [73]. Інформаційний вакуум, що виник у перші години війни був швидко заповнений Саакашвілі, а також початкове ігнорування Росією західної громадської думки ще довго визначали настрої на Заході щодо подій на Кавказі. За законами маніпуляції перша інформація, тим більше подана з авторитетних джерел і багаторазово повторювана, є істинною та правдивою для аудиторії та залишається у свідомості, навіть будучи спростованою.

До очевидних промахів інформаційної політики Росії в умовах Південноосетинського конфлікту слід віднести те, що кілька днів у Цхінвалі не було допущено журналістів провідних західних інформагентств. На відміну від РФ Саакашвілі іноземних журналістів на місце подій запросили відразу. Телекомпанії CNN і BBC у перші дні агресії з подачі проурядових грузинських ЗМІ (телекомпанії Триплеті у м. Горі) показували цілодобові трансляції зруйнованих міст та численних жертв. Західні журналісти, зокрема агентство «Рейтер» продемонстрували всьому світу свідчення масових безчинств російських військових. Для цього активно залучалися коментарі експертів, фото звіти та свідчення очевидців. Більше того,

безпосередньо Саакашвілі допомагала була група бельгійських та американських фахівців у галузі інформаційного протиборства, яка допомагала йому у підготовці текстів виступів та заяв [73].

Грузія задовго до збройного конфлікту почала готувати світову громадську думку до того, що Росія є потенційним агресором. У формуванні образу агресивної Росії вона використовувала факти збитого над її територією російського безпілотного апарату; арешту у миротворців російського озброєння, забороненого до використання у зоні конфлікту та ін. Отже можемо констатувати той факт, що медіа активність грузинської влади була значно ефективніша і це відіграло важливу роль у формуванні громадської думки. Так, російські журналісти розповідали про складне життя російських військово службовців, навіть порівнювали інтервенцію в Грузії з празьким подіями 1968 року. Якщо говорити про грузинські ЗМІ, то вони переконливо продемонстрували світові активність російських хакерських атак. Щоправда це було певним опущенням грузинського уряду, оскільки не вдалося захистити інформаційний простір від хакерських атак [149].

Аналізуючи використання кібератак у російсько-грузинському збройному конфлікті 2008 р., варто сказати наступне. Масові кібератаки мали місце разом із розгортанням військових дій. Використання РФ таких кіберелементів, як дефейс і DDos-атаки були прямим і добре організованим процесом, спрямованим на створення інформаційного вакууму, отримання інформаційної переваги та створення російського нарративу про конфлікт [149].

В середині 2008 року російські збройні сили вторглися до Грузії і розпочали наступну фазу кібератак щодо: веб-сайтів президента Грузії, уряду Грузії, Міністерства закордонних справ і парламенту, а також інформаційних порталів (arsny.ge, news.ge); найбільшого комерційного банку Грузії TBC Bank; 10 вересня 2008 р. нова хвиля кібератак була спрямована на депутатів і президента Грузії; 11 серпня більшість державних сайтів не працювало, а на

веб-сайті Міністерства закордонних справ Грузії був виставлений колаж з фотографій М. Саакашвілі та А. Гітлера (див. додаток А); схожі атаки були спрямовані проти сайтів Національного банку. Варто зазначити, що американські веб-сайти, які об'єктивно висвітлювали конфлікт та розміщували інформацію на користь Грузії також зазнали фальшивих атак (www.day.az, www.today.az, www.ans.az). Така ж ситуація спіткала опозиційні російські сайти і опозиційно налаштованих російських політиків (<http://www.skandaly.ru>, <https://www.newsgeorgia.ge/>, <http://www.kasparov.ru/>). Здобувши інформаційну перевагу шляхом блокування офіційних і приватних грузинських інформаційних каналів, російські ЗМІ почали звинувачувати Грузію у розв'язанні конфлікту. Особливо масштабно почали поширюватися фейкові матеріали про напад збройних сил Грузії на «сплячий Цхінвал» та вбивство тисяч етнічних осетин. Внаслідок чого російські збройні формування змушені були втрутитися в конфлікт з метою «призупинення конфлікту та етнічної чистки осетин» [78].

Уряд Грузії, який під час агресії використовував свої веб-сайти для поширення інформації, був змушений шукати вихід у прориві інформаційної блокади [149]. Вже 9 серпня сайти президента Грузії, а також телекомпанії «Рустави 2» були перенесені на сервери атлантичної компанії Tulip Systems Inc., якою керувала грузинська емігрантка Ніно Дойжашвілі. На допомогу Грузії також відгукнулися наступні країни: адміністрація президента Польщі виділила місце для публікації інформації, у свою чергу Естонія розмістила на своїх серверах веб сайт Міністерства справ Грузії та направила своїх спеціалістів для ліквідації наслідків кібератак [149].

Завдяки активним кібернетичним атакам Кремлю вдалося на певний час заглушити інформаційні канали та сформувати власний наратив щодо російсько-грузинської війни. Варто наголосити, що атака на Грузію 2008 року вважається першим випадком масової кібератаки, яка здійснювалася паралельно з поточними військовими операціями.

Разом з тим, слід констатувати той факт, що незважаючи на перемогу Росії у війні вона все ж програла протистояння в інформаційно-пропагандистській кампанії. Грузія впевнено повідомляла світові про перебіг подій в регіоні, звинувачуючи РФ у агресії та втручанні у внутрішні справи суверенної країни. При цьому використовувався як індивідуальний, так і іноземний медіа-ресурс, а також потенціал Інтернет середовища [9]. Значна кількість російських дослідників стверджує, що проведення Грузією розумної та потужної інформаційної кампанії фактично свідчить про підготовку її уряду до військової операції проти Південної Осетії, а це означає, що відповідальність за розв'язання «п'ятиденної війни» лежить лише на Грузії та президенті М. Саакашвілі.

Росія має довгу історію пропагандистських і дезінформаційних операцій – методи, які вона зараз адаптує до онлайн-середовища. У міру того, як інформаційний простір виходить за рамки технологій, що сприяють його використанню, Росія використовує широкі інформаційні зусилля, класифіковані за ефектами: інформаційно-технічні та інформаційно-психологічні. Інформаційно-психологічна складова характеризується здійсненням психологічного впливу на певну аудиторію та формуванням щодо неї відповідного судження, яке ефективно впливає на міжнародне співтовариство. Інформаційно-технічна складова характеризується проведенням інформаційних операцій у кіберпросторі ворожої держави шляхом блокування інтернет-сайтів, кібератак на інформаційні ресурси та об'єкти скептичної інфраструктури, особливо банківського сектору, інтенсивним вербуванням можливостей соціальних мереж для поширення інформації та провокувати глобальні заворушення, «онлайн-сварки» між учасниками інтернет-спільнот тощо [9]. В даному контексті зауважимо, що не тільки Грузія, але такі країни як Естонія та Грузія, стали об'єктами кібероперацій у рамках політико-дипломатичних та політико-військово суперечок з РФ.

Варто ще раз наголосити, що РФ готувалася до війни, бо завданням російського керівництва була зміна режиму Саакашвілі. Цього не приховував у Росії ніхто на жодному рівні. Війна проти Грузії готувалася останні 4 роки. Коротко зупинимося на хронології основних подій. Після того, як грузинська влада безболісно вирішила проблему Аджарії, у Москві почали думати про усунення Саакашвілі. У грудні 2005 року керівників російських енергокомпаній було викликано до Кремля для організації енергетичної блокади Грузії [7]. Коли відповідь енергетиків виявилася невтішною для влади, вони самі приступили до справи та перейшли на атаку. Незабаром усі трубопроводи та лінії електропередачі, які йшли з Росії до Грузії, було підірвано. Потім було заявлено, що це справа рук якихось терористів, але слідство встановило, що використовувалися вибухові пристрої тих видів, які застосовують російські спецназівці. Після цього була спроба ліквідації лідера грузинської опозиції. 2006 року грузинські спецслужби затримали кількох російських агентів, але Грузія виявила дипломатичну етику і без шуму передала їх Москві.

Протягом усього цього періоду Росія посилювала свої військові анклавні в Абхазії та Південній Осетії. Російські дипломати не приховували, що військова операція у Грузії здійсниться до вересня поточного року. Росія відновила залізничну ділянку до Очамчирі та побудувала другу лінію на 54-кілометровій ділянці Сухумі-Очамчирі [7]. Цією лінією в травні-червні Росія ввезла до Абхазії 50 ешелонів військового вантажу. Складалося враження, що удару буде завдано з боку Абхазії. Обстріл розташованих на території Південної Осетії грузинських сіл розпочався 1 серпня. Якщо раніше осетини після вогню у відповідь грузинської сторони припиняли стрілянину, цього разу було не так. Осетинська сторона продовжувала обстріл не лише з автоматичної зброї, а й з артилерійських знарядь. Департамент інформації Південної Осетії ще 6 серпня не приховував, що на території Південної Осетії вже знаходилися російські військові з'єднання. 3 серпня до Цхінвалі

прибули заступник міністра оборони Росії Микола Панько та начальник розвідувальної служби. Вони зустрілися з президентом Пд Осетії Кокойти. Після їхнього від'їзду Кокойти перебрався до Джави, почалася евакуація населення з Південної Осетії. Того ж дня, 3 серпня, почалася мобілізація найманців на Північному Кавказі, а це означає, що Росія розпочала військові дії 3 серпня [7].

До цього часу до кордону Грузії вже були підтягнуті не лише 58-а армія, а й різні підрозділи, 9 тисяч осіб, 700 одиниць бронетехніки. 6 серпня російські прикордонники зайняли Рокський тунель із грузинської сторони [7]. З 3 по 7 серпня російські ЗМІ передавали інформацію про початок війни, яка ще не розпочиналася. 7 серпня грузинська сторона спробувала домовитися з осетинською. З Тбілісі до Цхінвалі виїхав державний міністр Грузії з питань реінтеграції Темур Якобашвілі, який мав зустрітися з Кокойти за посередництва посла Росії з особливих доручень Попова. Якобашвілі зустрівся у Цхінвалі з командувачем миротворчих сил Маратом Кулахметовим, який порадив в односторонньому порядку припинити вогонь. О 18:30 Якобашвілі телефоном повідомив президенту Саакашвілі про пропозицію генерала [7]. О 19:00 Саакашвілі виступив по телебаченню та заявив, що грузинська сторона зацікавлена у світовій підтримці. Він оголосив про одностороннє припинення вогню, але о 22:10 осетинська сторона почала масовану бомбардування спочатку села Тамарашені, а потім решти грузинських сіл. На той час на територію Південної Осетії з Росії вступили 150 танків і жива сила. Після появи там танкової колони Міноборони Росії грузинське керівництво дійшло висновку, що війна, про яку так довго говорили російські політики, почалася.

Таким чином, важливим етапом цих зусиль став 2008 рік, коли проросійські кібератаки сталися одночасно з російськими військовими операціями в Грузії. Під час цього короткого конфлікту стійка Грузія випередила Росію в масштабній інформаційній війні, змусивши Росію

переглянути спосіб проведення інформаційних операцій. Проте через шість років Росія скорегувала свою стратегію інформаційного протистояння проти України, щоб швидко і безкровно повернути Крим і тримати на відстані потенційні країни-інтервенти. Очевидно, Росія знаходить цінність у маніпулюванні інформаційним простором, особливо в епоху, коли новини легко доступні через офіційні та неофіційні засоби масової інформації. Спираючись на свій успіх у Криму, Росія випереджає своїх супротивників, використовуючи інформаційний простір для зміцнення своєї пропаганди, обміну повідомленнями та дезінформації на підтримку геополітичних цілей.

Робота над застосуванням теорій інформаційної війни в сучасному геополітичному кліматі ще триває. Цілодобовий цикл новин і різноманітні способи поширення та споживання інформації в усьому світі ускладнюють конкуренцію в операціях, заснованих на інформації. Але, як спостерігалось в Грузії, менші країни можуть конкурентно контролювати інформацію та впливати на цільову аудиторію, щоб принаймні пом'якшити зусилля більших країн, якщо не перемогти їх.

Грузія проаналізувала усі наслідки російської агресії і вже 5 червня 2012 року був прийнятий Закон Грузії «Про інформаційну безпеку», який визначив першочергові загрози кібербезпеці країни, серед яких: кібератака на життя та добробут людей, інтереси суспільства та обороноздатність держави; кібератака на інформаційні системи та об'єкти критичної інфраструктури; кібератака на грошові структури, власність країни, організації чи особи [19].

У травні 2013 року лідер Грузії Саакашвілі затвердив Стратегію безпеки кіберпростору Грузії та проект реалізації Стратегії на 2012-2015 роки. Основною метою цих документів є забезпечення безпеки кіберпростору Грузії та мінімізація наслідків кіберзлочинності [20]. Найважливішим програмним документом у цій сфері стала Стратегія безпеки кіберпростору. У цьому документі було сформульовано перелік усіх заходів щодо забезпечення належного функціонування Інтернет-простору країни для

муниципальних установ, кадрового потенціалу та громадянського суспільства; було розглянуто питання створення правової бази, організаційної координації заходів безпеки кіберпростору, тіснішої взаємодії з іншими країнами та організаціями, підвищення обізнаності громадськості щодо важливості питань інформаційної безпеки [20]. Також у листопаді 2013 року було затверджено перелік об'єктів критично інформаційної інфраструктури, які фактично утримуються спеціальною держслужбою охорони. Грузія також зацікавила міжнародних партнерів запропонувати підтримку у виробництві та впровадженні систем кіберзахисту.

Отже, інформаційні операції РФ проти Грузії в Інтернет середовищі, мають конкретні особливості. На самому початку військової кампанії були проведені скоординовані кібератаки на інформаційні ресурси Грузії та веб-сайти органів державної влади та управління, об'єкти критичної інфраструктури через міжнародну ізоляцію країни з одночасним веденням проти неї військових дій, а також недопущення поширення достовірної інформації. Перший раз на пострадянському просторі в пропагандистських цілях було залучено потенціал блогосфери та соціальних мереж. Саме з 2008 р. було поновлено роботу структур зовнішньої пропаганди та забезпечення інформаційної безпеки в самій Російській Федерації. У свою чергу, урядом Грузії виконано велику роботу щодо удосконалення нормативно-правової бази інформаційної політики держави; розподілені повноваження між органами державної влади щодо забезпечення інформаційної безпеки, запроваджені нові структури для найефективнішої роботи. Своєю інформаційну та безпекову підтримку на той час Грузії надавали також країни-члени НАТО та ЄС. Загалом грузинська інформаційна компанія в ході серпневих подій 2008 р. проводилася доволі успішно, бо в західних спостерігачів та громадськості сформувався образ Росії як потенційного агресора, натомість Грузія сприймалася в очах світової спільноти в позитивному світлі з іміджем постраждалої сторони.

3.2 Висвітлення російсько-грузинського конфлікту в російських ЗМІ

Російсько-грузинська війна, що розпочалася в серпні 2008 року, змінила не тільки хід відносин Грузії та Росії, а й бачення світу. З початку активних бойових дій паралельно велася боротьба на інформаційному просторі. Російські, західні, американські та грузинські ЗМІ дискутували, хто є ініціатором конфлікту, висвітлювали розвиток подій та розмірковували щодо наслідків під різним кутом зору. Поширювалося бачення світових лідерів, журналістів, політологів, здійснювався аналіз промов, історичних фактів і навіть відбувалася кібератака сайтів, тому є досить важливо зрозуміти та усвідомити, що інформація це один із видів зброї в нашому 21 столітті. Так як аналіз війни був продемонстрований різними інформаційними джерелами, варто оцінити результат хоча б кількох з них, щоб зможти зрозуміти сприйняття ситуації з погляду типових громадян Росії та читачів російських новин. Відомо, що найчастіше схильними до дезінформації та маніпулювання свідомістю є звичайні люди радянських часів, переважно мешканці сіл. У період СРСР вони проживали свою молодість, тому були найбільш щасливими, а зараз більшості бракує коштів, щоб подорожувати закордон, тому обмежуються тільки національними новинами. Звертаючись до історії минулих років, простежуємо закономірність, адже вона повторюється. Доцільно тоді сказати, що зараз дуже важливо мати критичний погляд на події та реальність, адже саме таким чином, дискутуючи на певну ситуацію, можна здійснювати гіпотетичний прогноз розвитку майбутніх подій. Варто не тільки використовувати достовірні факти та читати перевірені джерела, а й розрізняти пропаганду та уникати дезінформації.

Паралелі російсько-грузинської 2008 року простежуються й зараз. Ми є свідками поширення російських інформаційних термінів, як «миротворча діяльність», «історичні землі», «визволення» – саме тому слід зрозуміти, якими методами боротьби керується ворог, аби якнайшвидше позбутися

цього неконтрольованого впливу. Грузія, як і Україна, є незалежною державою, що прагне існувати в мирному цивілізованому світі, але на шляху перепоною є Росія, яка не бажає бачити своїх сусідів членами НАТО та ЄС, продовжує здійснювати вплив на різні владні структури, переслідує геополітичні та стратегічні інтереси.

Під час аналізу висвітлення російсько-грузинської війни 2008 року російськими засобами масової інформації звернемося до питань, хто все ж таки розпочав війну, який термін використовують російські ЗМІ для позначення цього конфлікту, якою ж метою є російська участь у цій війні та яке ставлення до тодішнього президента Саакашвілі демонструють російські медійники. Будемо дискутувати між інтернет-ресурсами, як «Російська газета», «Газета.Ru», «Комсомольська правда», «Ріа новини», «Погляд», «Бі-бі-сі», «Незалежна», «Euronews.ru», «Нова газета».

Російсько-грузинська 2008 року стала «гарячою» новиною для дискусій і порівнянь. Журналісти активно взялися за роботу, щоб тримати своїх читачів під інформаційним впливом, адже переважно керувалися цитатами політологів, аналітиків, високопосадців, тодішнього прем'єр міністра Путіна та президента Медведєва. Фігурували тут також різні поняття та терміни, тому, перш за все, висвітлення даної війни російськими засобами масової інформації хотілося б розпочати з того, як редакції в Росії називали цю справжню війну.

Якщо звернутися до кількох Інтернет-ресурсів, до прикладу, як «Euronews.ru», тут фігурує певна нейтральність – «п'ятиденна війна», яка одразу не акцентує увагу на конфліктні сторони, а ось у «Газета.Ru» найчастіше використовуються поняття «грузинсько-осетинський конфлікт, що призвів до воєнний дій за участю Росії», «серпнева трагедія», «операція російських військових частин та підрозділів «з примусу Грузії до миру». Доцільно сказати, що тут уже в самій назві простежується погляд, хто герой, а хто ворог [16] [34].

«Ріа новини» і «Бі-бі-сі» базували інформацію на назві «збройний конфлікт у Південній Осетії у серпні 2008 року». Тим більше, «Ріа новини» подавали новини у вигляді повідомлень держкомітету невизнаної республіки, куди начебто звертаються мешканці Цвінхалі й просять по допомогу російську владу, аби та допомогла й врятувала їх. Зазначається, що будинки мирних жителів горять, людям нікуди втекти від вогню супротивника, за лічені хвилини все руйнується. Також є інформація щодо агресора в цій війні, очевидно, яким є Грузія. Вона розпочала бойові дії у ніч проти п'ятниці, використовуючи танки та літаки. До речі, ще одну цікаву назву презентували у своїх новинах «Бі-бі-сі». За їхніми відомостями, Міноборони Росії назвав грузинські дії в Південній Осетії «брудною авантюрою». Далі досліджується розвиток подій, як з погляду грузинського, так і російського боку [70] [8]

У свою чергу газета «Погляд» 8 серпня о 06:50 опублікувала статтю з назвою «Грузія оголосила війну», де висловили прохання влади невизнаної республіки Південна Осетія до Російської Федерації вжити негайних заходів у зв'язку із ситуацією в зоні конфлікту. Цю інформацію вони взяли з «Ріа новин». Також у статті використали новини з «Інтерфаксу», у яких було зазначено, що грузинським підрозділам поки що не вдалося увійти до столиці невизнаної республіки Південна Осетія. Осетинська сторона вживає заходів щодо придушення вогневих точок грузинської армії навколо міста [13]. Можна припустити, що тут уже простежувалася пряма агресія до Грузії, називаючи її агресором.

Для більш повного розуміння складності ситуації, варто виявити агресора та миротворця цього конфлікту вже зі статей та новин. Аналізуючи хід думок російських лідерів і високопосадовців, російські ЗМІ висловлювали їм свою довіру, тому подеколи думка владних кіл ставала і їхньою ж. У даному випадку найкраще ілюструє російську офіційну позицію щодо початку війни таке джерело, як Інтернет-портал «Російської газети». Вони заявляють, що російські військові лише проводили так звану операцію

«Примушення до миру», звільняючи тим самим Південну Осетію. Убивцею, за їхньою версією, є тодішній грузинський президент Михайло Саакашвілі, який видав наказ атакувати спляче місто. Метою лідера було задоволення власних амбіцій [33].

Джерело «Комсомольська правда» називає події «Війною в Південній Осетії», що розпочалася в ніч на 8 серпня 2008 року атакою грузинськими військами, а закінчилася розгромом Грузії та визнанням Москвою незалежної Південної Осетії та Абхазії. Такої ж, підкреслимо, дослівної думки дотримуються і «Ріа новини», подаючи інформацію у хронологічному порядку [76] [66].

На сайті газети «Незалежна», що є одним із сучасних періодичних видань Росії з висвітлення актуальних подій на території Росії та за її межами, новини подавалися в тому ж руслі: «Грузія напала на Південну Осетію», а Росія вже стала захищати громадян республіки, багато з яких на той час прийняли громадянство РФ, і своїх миротворців [10].

Нейтральним джерелом інформації став «Euronews.ru», який справді висвітлював російсько-грузинську війну з уст як російських, так і грузинських джерел. Порівнюючи подання інформації, можна побачити, як розуміється, протиріччя сторін, але це хоча б допомагає дивитися на ситуацію з погляду кожної з них. Не даремно, цінностями цього Інтернет-ресурсу є нефільтрована інформація, заснована на фактах. До прикладу, тут зазначається, що, за інформацією російських джерел, війна розпочалася в ніч проти 8 серпня грузинським обстрілом Південної Осетії, а Росія вже ввела свої війська, щоб захистити жителів території і своїх миротворців. За грузинською версією, збройний конфлікт почався раніше, у ніч проти 7 серпня, з південноосетинського обстрілу грузинських сіл, а 8 серпня Росія почала сплановану військову акцію для протидії зближенню Грузії з НАТО [16].

Метою так званої акції «з примусу до миру», до прикладу, Сергій Маркедонов (науковий співробітник МДІМВ МЗС Росії, спеціаліст з питань Кавказу та російсько-турецьких відносин) вважає не вирішення якихось ідеологічних завдань, не розширення територій (як вважає Тбілісі), а саме забезпечення безпеки Північного Кавказу. І в чому б не звинувачував Західний світ, Москва все ж таки, як пишуть, здобула перемогу, стала сильнішою та усунула загрозу «малого націоналізму». Росія говорила на зрозумілій для Заходу мові, захист прав людини був поставлений на першочергове місце, але «не було належним чином налагоджено інформаційне забезпечення західних ЗМІ та правозахисних структур щодо ситуації у Південній Осетії», західні журналісти користувалися пропагандистськими трендами» [34].

«Газета.Ru-Коментарі» взяла інтерв'ю ще в одного експерта з кавказьких проблем Олександра Крилова, який висловився з думкою, що Росія виявилася втягнутою у конфлікт, і російське вторгнення стало неминучою реакцією. Аналізуючи матеріал, можна зробити висновок, що чоловік звинувачує Саакашвілі, який начебто збився в прорахунках, грузинів, які думали, що Південна Осетія напівпорожня. За його версією, грузинська сторона робила усе для того, щоб подати інформацію так, що відбулася неспровокована агресія Росії проти незалежної Грузії. Ця позиція знаходить відповідь у Сполучених Штатах та їхніх союзників [28].

Цікава думка цієї ж «Газети.Ru» щодо односторонності визнання Південної Осетії та Абхазії з боку Росії. Від редакції, за анонімним публікуванням, є стаття «Визнання неможливого», де автор підкреслює, що визнання самопроголошених республік Росією здійснено без сенсу, адже навіть аналізуючи історичний досвід, для визнання нових держав, необхідне схвалення світового товариства, тобто хоча б кількох держав. «Визнавши незалежність, влада Росії лише задовольнить наївні побутові уявлення не найрозвиненішої частини суспільства про «справедливість» і імперську

могутність, що «відроджується» країни». Росія стане стороною конфлікту, адже Грузія має цілком законне право відстоювати свою територію. Роль Росії в Південній Осетії та Абхазії знижується, навіть якщо там постійно будуть удержуватися російські війська [43].

Як загально відомо, у Росії діє жорстока цензура, блокують сайти та джерела, що суперечать баченням і думкам влади, переслідують журналістів, які висвітлюють реальну інформацію. Аргументуючи цим, і не дивно, що саме зараз, під час розпочатої Кремлем війни проти України, введено закон про покарання за «фейкову» інформацію. Розміщувати та поширювати інформацію дозволено тільки офіційним джерелам. Без сумніву, така політика й діяла під час 2008 року [54] [63].

З цього приводу значну увагу хотілося б звернути до «Російської газети». Аналізуючи інформацію з їхніх новин, можна підмітити, що вони переважно користуються офіційними джерелами, тим самим продовжуючи роботу пропаганди. Журналісти цієї газети використовують думку влади за свою. Яскравим прикладом на підтвердження цього є їхнє вимальовування російських миротворців як героїв націй, що ціною власного життя виконували свій миротворчий обов'язок, багаторазове використання слів Медведєва як схваленого лідера та приниження тодішнього грузинського президента Саакашвілі, який «запам'ятався всім лише нервовим поїданням власної краватки, коли зрозумів, що його план «маленької переможної війни» з тріском провалився..» (див. додаток В). Не забули й згадати Захід, про події арабської весни. Медведєв підкреслив, що західні партнери «часом поводяться, як слон у посудній крамниці. Залазять, усе знищують усередині, а потім не розуміють, що з цим робити». Натомість його країна захищала інтереси та життя своїх громадян на іноземній землі [61] [4].

На підставі цього хочеться зацентувати, що більшість російських журналістів або критикували грузинського президента, або принижували, надаючи негативних оцінок його персоні.

До прикладу, Тіна Канделакі, відома російська телеведуча, прозвала Саакашвілі «тираном» і висловила у своєму блозі, що «народ Грузії не підтримує президента Саакашвілі. Але хіба ми винні в тому, що Бог дав нам президента, який розпочав війну не лише з Осетією, а й із власним народом.» [47].

А ось «Ріа новини» ще й згадають у своїй статті прізвисько президента «Мішико». Вони ще повідомляють, що з його приходом до влади розпочався розпад між Тбілісі та Москвою, натомість західні сусіди висловлювали підтримку. Операція з повернення відділених територій Південної Осетії та Абхазії провалилася, оскільки російські миротворці вчасно відреагували [2].

На противагу даному ЗМІ, звернемо свою увагу ще на «Стрічка.ru». Цей інтернет-ресурс зайняв дивну позицію, оскільки, з одного боку, пишуть, що Грузія розпочала напад з бомбардування столиці, а з іншого, конфлікт, уточнюють, був саме між Росією та Грузією. Підмітимо, що більшість російських ЗМІ називають «конфлікт між Грузією та Осетією за вимушеною участю Росії». Тут же ми бачимо чіткіше окреслені сторони. Причиною конфлікту є приход до влади Саакашвілі, який зіпсував відносини двох держав. Найчастішою назвою є «збройний конфлікт» [41].

Крім того, найбільш правдивим джерелом інформації стала «Нова газета», гаслом якої є «робимо чесну журналістику», оскільки в країні державні органи завжди хочуть щось заборонити, а особливо - свободу слова та говорити правду. Якщо звернутися до статті «Словесна перестрілка», то побачимо роздуми авторки Наталії Ростової щодо своїх вітчизняних колег і їхнього висвітлення війни. Журналістка підмітила, що, наприклад, ведучі Першого каналу, виходячи в ефір, уникали власної оцінки ситуації. Вони подавали повідомлення з уст російських правлячих і кіл, грузинську владу засудили в дезінформації, а над показом Грузії як російського ворога та агресора війни працювали ведучі каналу «Росія», «Відлуння Москви». З'являлися також у російських ТВ цитування слів Міноборони Росії, де

говорилося, що грузинські військові добивають поранених російських миротворців і місцевих жителів, цитування військових, аби наколювати атмосферу. До речі, у даній статті не згадуються офіційні назви російсько-грузинського конфлікту 2008 року. Наталія Ростова, публікуючи повідомлення 10 серпня 2008 року, вживає поняття «війна в Цхінвалі» [55].

Російські ЗМІ М. постійно паплюжили М. Саакашвілі за його поведінку, описували його як брехуна, військового злочинця та циніка, відомого як «вівця у вовчій шкурі» [74]. У «Комсомольській правді» персоніфікація конфлікту є ще яскравішою, де М. Саакашвілі згадується 223 рази з 89 статей. У порівнянні з Адольфом Гітлером і Радованом Караджичем його називали «Міша» і «Мішіко», «злим», «войовничим», «циніком», «марнославним» і описували як людину з сексуальним комплексом, який придушував цей комплекс агресією війни [57]. У висловлюваннях російських журналістів про грузинського президента були нюанси: одні критикували його поведінку, інші різко критикували його особистість. Найбільш критично оцінили його журналісти «Російської газети», назвавши його «хворим» [74].

Російські інформаційно-пропагандистські дії можна охарактеризувати наступним чином: заклики до громадськості світових держав щодо стримування войовничих намірів керівництва Грузії; дискредитація вищого військово-політичного керівництва Грузії; демонстрація військової могутності, зокрема, проведення загальновійськових навчань «Кавказ2008» поблизу території Грузії; висловлювання сумнівів щодо правильності зовнішньої політики Грузії, спрямованої на вступ до ЄС та НАТО. Як уже зазначалося в попередньому параграфі, з початком бойових дій інформаційна війна розпочалась і в мережі Internet. Активізувалися грузинські та південноосетинські сайти, котрі тривалий час не працювали. З'явилися повідомлення про проведення РФ DDos-атак на урядові сайти Грузії. Більше того, в ефірі РТР В. Путін використовував такі тези: «керівництво Грузії – фашистське», грузинські солдати «розстрілювали людей, а потім палили». Ці

офіціози Кремля із перших днів конфлікту почали активно насаджувати своїм громадянам і світовій спільноті образ Грузії як фашистської держави, і в цілому, порівнювати військовий конфлікт між Грузією та Південною Осетією із війною між Німеччиною та СРСР у 1941-1945 рр. Використання саме таких аналогій зображало Грузію в ролі Німеччини (тобто агресора), а Південної Осетії – у ролі СРСР (тобто жертви).

Крім того, російська пропаганда на телеканалі Fox News в прямому ефірі взяла інтерв'ю у Аманди Кокоєвої, осетинки за походженням, яка гостювала у родичів у Цхінвалі під час літніх канікул, де застала обстріл міста. 13 серпня 2008 року Аманда і її тітка, Лора Тедєєва-Коревіські отримали запрошення до участі в якості гостей програми Studio В телекомпанії Фох. Аманда зазначила, що їм довелося тікати від грузинських військ, а російська армія надала допомогу і врятувала їх. Розуміючи, що редакторам програми цікава розповідь Аманди про те, як вона тікала від війни, Лора по дорозі в студію запропонувала Аманді використовувати прямий ефір і, дійшовши до кульмінації розповіді, зупинитися і подякувати російським військам за те, що вони врятували осетинський народ. Дівчинка погодилася [71]. До слів дівчинки також додала її тітка «Головне, що я хотіла б сказати на телебаченні... Я хочу, щоб ви знали, кого звинувачувати у цьому конфлікті. Це пан Саакашвілі розпочав цю війну, він і є агресор... і він... і він... два дні наш народ, осетин, убивали та бомбили, дві тисячі людей було вбито за один день» [71]. Саме цей сюжет дуже активно був використаний російською пропагандистською машиною.

Отож, на підставі проаналізованих вище джерел, можна дійти висновку, що роль достовірної інформації в 21 столітті відіграє велике значення, а поширення дезінформації, маніпулювання свідомістю та використання пропагандистських настроїв є активними інформаційними ресурсами російських кіл.

П'ятиденна війна в 2008 році, наслідки та хід дій якої мають важливе значення зараз, продемонструвала не тільки, що Росія продовжує війну на інформаційному фронті, навіть коли більшість передових країн світ говорять зовсім інше. Це зацентрувало велику увагу на аналізу базових джерел, які задають тон іншим виданням і поширюють інформацію у свідомість росіян. Метою Росії було перекинути винну за війну на жертву війни – Грузію, хоч їхні ЗМІ, вдало маніпулюючи, вважають метою Росії – так званий «захист прав людини», «оборона національних меншин від геноциду».

З даних досліджень, логічно зробити висновок, що більшість засобів масової інформації керуються цитатами з прес-конференцій і зустрічей політиків, цим самим вони підтверджують свою довірливість їхнім словам. Ще раз підтверджується факт, що російські урядовці завуальовують реальність, описуючи події в потрібному їм дусі, а медійники вже створюють картинку для інших громадян країни. Російська пропагандистська машина запрацювала в активному режимі, чого й слід було очікувати. Ворогами стали Грузія та Саакашвілі, які розпочали війну, Захід, Америка та країни СНД, що не підтримали дії Росії.

Підсумовуючи, хотілося б також узагальнити інформацію стосовно використання понять. Найуживанішою назвою російсько-грузинської війни 2008 року є термін тодішнього президента Медведєва – «операція з примусу Грузії до миру в Південній Осетії», а також «озброєний грузино-осетинський конфлікт у серпні 2008 року», росіян висвітлено як «миротворців» та героїв, грузинський президент є «неврегульованим», а західний світ йому підкоряється.

Інформаційна ізоляція у поданні подій 8-12 серпня 2008 р. була притаманна як російським ЗМІ, так і ЗМІ інших сторін конфлікту. Російське та грузинське висвітлення подій ґрунтувалося не стільки на поданні інформації про те, що відбувається, скільки на донесенні своєї позиції. Таким чином, Росія висвітлювала події як гуманітарну катастрофу населення

Південної Осетії, спричинену діями грузинських військ та як «операцію з примушення Грузії до миру» зі свого боку. Грузія, відповідно, – як наведення конституційного порядку у своїй країні та як віроломний напад імперської Росії на Грузію з метою захоплення її території. На західні ЗМІ ефективно вплинула інформаційна політика Грузії, тому РФ було доволі важко протистояти сформованій позиції Заходу, що і призвело до втрати її авторитету на міжнародній арені.

3.3 Позиція світової спільноти та інформаційне представлення конфлікту серпня 2008 року українськими медіа

У XXI столітті війни відбуваються не тільки через зброю та артилерію, тому що існує інший вид війни, який набагато підступніший за традиційну: інформаційна війна. Російсько-грузинська війна 2008 року є яскравим прикладом цього, коли Грузія боролася за підтримку міжнародної спільноти, а Росія намагалася це зупинити. Обидві країни використали свою найкращу зброю – комунікацію. Дуже важливо проаналізувати те, як цю війну висвітлювали міжнародні ЗМІ, побачити, як цей новий тип війни вплинув на громадську думку та зовнішню політику щодо Росії та Грузії. Крім того, важливо підкреслити не лише важливість цієї війни в контексті міжнародних відносин і вплив, який вона мала на Грузію, а й вплив на Росію та Захід, особливо коли йдеться про єдність НАТО та Європейського Союзу. Війна між Росією і Грузією, яка для Москви була спробою суттєво поліпшити своє міжнародне становище, супроводжувалася безпрецедентною кампанією в ЗМІ, розгорнутою на підтримку зусиль російського уряду, як дипломатичних, так і військових. Масштабна й надзвичайно агресивна кампанія мала на меті чіткі пропагандистські меседжі як на закордонну, так і на вітчизняну аудиторію. Головним завданням російських ЗМІ було підкреслити відродження Росії як могутньої країни, яка була сильною, наполегливою, мала чітко визначені інтереси та рішуче налаштована їх відстоювати.

Іншою одночасною метою пропаганди було показати слабкість західного світу та підкреслити наявні там розколи. Ще однією тимчасовою, але важливою метою стала повна дискредитація Грузії та демонстрація неспроможності її прозахідних амбіцій. Всередині Росії пропаганда була спрямована на створення іміджу найвищих державних діячів і надання легітимності війні. Цю мету регулярно використовували для отримання громадської підтримки все більш агресивних дій влади в минулому. Сприйнятливість російського суспільства до пропаганди ще раз довела, що

медіа є ключовою зброєю в арсеналі м'якої сили Кремля, яка вміло використовується для досягнення цілей російського уряду.

Війна 2008 року тривала п'ять днів, з 7 по 12 серпня 2008 року. Але насправді цей конфлікт назрівав з початку 1990-х років. Коли Радянський Союз розпався, Грузія була однією з перших країн, яка проголосила свою незалежність, заявивши, що Абхазія та Південна Осетія є частиною своєї території, як це було за радянських часів. Проте з тих пір ці два регіони проголосили незалежність, хоча її ще не визнала міжнародна спільнота. Першим етапом конфлікту 2008 року, ймовірно, можна вважати 1991-1992 роки у Південній Осетії між грузинами та етнічною меншиною Південної Осетії, а також 1992-1993 роки в Абхазії між грузинами та абхазами. Обидві війни завершилися припиненням вогню. Відтоді до літа 2008 року за Південною Осетією спостерігали ОБСЄ та контингент миротворців з Грузії, Росії, Південної та Північної Осетії, а за Абхазією спостерігала ООН за безпосередньої допомоги Росії. Це означає, що Росія зберегла великий вплив в обох регіонах. Уже в 2002 році Росія розпочала політику паспортизації в обох регіонах, видавши паспорти більшості громадян, які проживають у цих областях [90]. Це глобальне політичне зобов'язання також було схвалено всіма членами Організації Об'єднаних Націй у 2005 році, щоб запобігти подальшим геноцидам, етнічним чисткам і злочинам проти людства в усіх частинах світу. Однак політика паспортизації була оголошена незаконною у звіті ЄС швейцарською дипломаткою Г. Тальявані, опублікованому після війни в серпні 2008 року, що зробило вторгнення до Грузії для захисту російських громадян відповідно до R2P (право на захист) також незаконним [90]. Ситуація як у Південній Осетії, так і в Абхазії знову загострилася після того, як Михайло Саакашвілі був демократично обраний президентом Грузії після мирної революції наприкінці 2003 року. Одним із головних пунктів його програми було фактичне возз'єднання країни [155]. Влітку 2004 року було чути постріли та артилерійський вогонь, але незабаром конфлікт було

взято під контроль. Починаючи з 2006 року Саакашвілі намагався використати м'яку силу, щоб повернути Південну Осетію. У 2007 році грузинський уряд створив Тимчасову адміністрацію Південної Осетії на чолі з Дмитром Санакоєвим, щоб протистояти регіональному уряду Південної Осетії (який не визнав Тбілісі та президентом якого під час конфлікту 2008 року був Едуард Кокойти) [90].

Незважаючи на те, що певний ризик ескалації в обох регіонах розглядався багатьма експертами з міжнародних відносин, ніхто не думав, що це може статися так швидко та досягти такого масштабу. Але початок 2008 року приніс кілька важливих подій, які могли прискорити конфлікт. Косово було визнано незалежним 17 лютого 2008 року [32]. Це дуже важливо, оскільки тодішній прем'єр міністр Росії Володимир Путін тривалий час наполягав на тому, що визнання незалежності Косово створить прецедент для Абхазії та Південної Осетії. Потім, на початку квітня того ж року, у Бухаресті відбувся саміт НАТО. Під час цього саміту Грузія (і Україна) попросили отримати План дій щодо членства НАТО – план, який допоможе їм досягти необхідних вимог, щоб стати членами альянсу. Сполучені Штати повністю підтримали ідею надання ПДЧ Грузії через тісні зв'язки між двома країнами. Дійсно, США вважали Грузію прикладом побудови демократії на Кавказі та еталоном наслідування для інших колишніх республік СРСР [117].

Варто зазначити, що конфлікт на Кавказі породив розбіжності в ЄС щодо того, як поводитися з Росією, адже остання є основним постачальником енергоносіїв для ЄС [120]. Деякі країни-члени ЄС на чолі з Францією та Німеччиною наполягали на дипломатичному врегулюванні ситуації в Грузії. Інші країни, зокрема Польща, Італія, Швеція та Велика Британія, виступають за більш рішучу позицію проти Росії.

Незважаючи на певні розбіжності, тим не менше ЄС зумів забезпечити спільну позицію щодо конфлікту [97]. А вже 1 вересня 2008 року було скликано надзвичайне засідання Європейської ради щодо ситуації в Грузії.

На цьому засіданні Рада засудила визнання Росією незалежності Абхазії та Південної Осетії [100]. Крім того, Рада висловила повну підтримку укладеної за посередництва Франції мирної угоди та призначила спеціального представника ЄС з кризи в Грузії. Європейська комісія надала регіону гуманітарну допомогу в розмірі 6 мільйонів євро [108], а ЄС запропонував скликати Спеціальну конференцію донорів Грузії для збору коштів на відновлення Грузії [99] [93]. Міністри закордонних справ ЄС також закликали до розслідування російсько-грузинського конфлікту [98]. Також, важливо зазначити, що 9 вересня Верховний представник ЄС з питань спільної зовнішньої політики та політики безпеки (CFSP) Хав'єр Солана рішуче засудив рішення Росії встановити дипломатичні відносини з Абхазією та Південною Осетією [92].

Відносини між США та Росією зазнали серйозного погіршення після конфлікту навколо Південної Осетії. Тодішній президент Росії Дмитро Медведєв на спільній прес-конференції з канцлером Німеччини А. Меркель заявив, що протиракетна оборона США спрямована проти Російської Федерації [123]. 27 серпня 2008 р. США, Німеччина, Франція, Японія, Велика Британія, Канада та Італія виступили зі спільною заявою, в якій засудили дії РФ в Грузії та закликали до «мирного, тривалого вирішення конфлікту» [103]. Крім того, президент США Джордж Буш заявив, що спроба Росії приєднатися до глобальних економічних інституцій, таких як Світова організація торгівлі (СОТ), може постраждати в результаті її дій у Грузії [137].

Присутність військових кораблів США та Росії в Чорному морі також посилила напруженість між двома країнами. Проте обидві сторони заявили, що не хочуть нової холодної війни. Кандидат у президенти від Республіканської партії, сенатор Джон Маккейн, сказав у своїй промові на з'їзді Республіканської партії 4 вересня: «Як президент, я буду працювати над встановленням хороших відносин з Росією, щоб нам не потрібно було

боятися повернення холодної війни» [104]. У свою чергу, кандидат у президенти від Демократичної партії, сенатор Барак Обама закликав як Росію, так і Грузію шукати мирного вирішення конфлікту [109].

Російський прем'єр-міністр Володимир Путін виключив можливість нової холодної війни, але звинуватив США в озброєнні Грузії та недостатніх зусиллях для стримування уряду Саакашвілі [138]. В інтерв'ю CNN 29 серпня він повторив цю позицію та сказав, що ймовірна участь США в конфлікті була зумовлена внутрішньою політикою США [89].

8 вересня Росія оголосила про проведення спільних з Венесуелою військових навчань у Карибському басейні з 10 по 14 листопада. Того ж дня уряд США зняв з розгляду Конгресу угоду США і Росії про цивільну ядерну співпрацю (так звана Угода 123) [122]. Держсекретар США Кондоліза Райс заявила, що «враховуючи поточну ситуацію, час для цієї угоди не підходить» [89]. Крім того, конфлікт призвів до того, що обидва уряди скасували спільні антитерористичні навчання, заплановані на серпень-вересень 2008 року.

Варто наголосити, що США були найближчим союзником Грузії та найбільшим іноземним інвестором в країні. Свідченням цьому є той факт, що з 1991 року США було надано 1,7 мільярда доларів допомоги [83]. Міжнародний валютний фонд виділив 750 мільйонів доларів США на відновлення Грузії [115]. Уряд США також надавав Грузії додаткову військову допомогу [152]. У відповідь Росія закликала Раду Безпеки ООН запровадити ембарго на поставки зброї проти Грузії [133]. Конфлікт між Росією та Грузією негативно вплинув на міжнародне співробітництво в Раді безпеки ООН. Це створило розбіжності між державами-членами Ради безпеки ООН, зокрема Росією та США. Така ситуація відвернула увагу Ради від інших нагальних питань, таких як гуманітарна ситуація в Дарфурі (Судан) та питання іранської програми збагачення урану [118]. РБ ООН проявила себе абсолютно не дієво щодо питання російсько-грузинського

конфлікту [151]. Зауважимо, що поведінка бездіяльності притаманна і в нинішній російсько-українській війні.

На певному етапі складається враження, що Кремль свідомо провокував Саакашвілі на силове вирішення проблеми в Цхінвалі, бо випадки посиленних обстрілів грузинських поселень та хибні повідомлення в ЗМІ про небажання займатися південно-осетинською проблемою тільки підсилюють цю точку зору. Основна мета РФ була не допустити Грузію до вступу в НАТО, знищити інфраструктуру та послабити економічно.

Президент Франції Ніколя Саркозі, який очолював Європейський Союз (ЄС), зіграв важливу роль у тому, щоб Грузія та Росія погодилися на мирний план 15-16 серпня. План передбачав, що обидві сторони повинні припинити бойові дії та відвести війська на позиції, які вони займали до початку конфлікту. Він закликав надати гуманітарну допомогу та повернутися переміщеним особам. Російські війська мали відійти в райони дислокації до початку конфлікту, але дозволив тимчасове патрулювання в зоні безпеки за межами Південної Осетії. План також включав активну роль міжнародної спільноти у підтримці миру, що мало для Грузії неабияке значення [140].

ОБСЄ завжди виступала за мирне вирішення конфліктів у Південній Осетії та Абхазії ще з 1990-х років. Постійна рада ОБСЄ в серпні 2008 року вирішила збільшити місію в Грузії ще на 100 спостерігачів з метою підтримки мирного плану, укладеного за посередництва Франції [131]. 26 серпня ОБСЄ засудила визнання Росією незалежності Південної Осетії та Абхазії [121].

Протистояння між Росією та Грузією з 8 по 12 серпня 2008 року завершилося військовою поразкою Грузії та наступом російської армії в глибокій території Грузії. Це не дивно, враховуючи величезну різницю в чисельності армій цих двох країн [94]. Грузія офіційно розірвала дипломатичні відносини з Росією 3 вересня, а Росія здійснила аналогічні дії 4 вересня.

8 вересня 2008 р. Грузія звернулася до Міжнародного суду в Гаазі з проханням про тимчасовий захист проти Росії. 12 серпня Грузія вийшла зі Співдружності Незалежних Держав.

Україна засудила військову агресію РФ та надавала військову допомогу Грузії. Також попередила російську сторону про закриття територіальних вод для кораблів Чорноморського флоту. Варто підкреслити роботу МЗС України, яке 8 серпня 2008 р. закликала РФ припинити збройне вторгнення і вплинути на сепаратистський режим Цхінвалі у справі початку переговорного процесу. Проте РФ разом з очільниками Південної Осетії висунули звинувачення Україні щодо втручання у конфлікт на боці грузинської сторони [56].

В тодішній ситуації не дуже позитивним моментом для іміджу України були постійні політичні суперечності між президентом В. Ющенко та прем'єр міністром Ю. Тимошенко. Відсутність консолідованої позиції щодо російсько-грузинського конфлікту проявилася в наступному: президент В. Ющенко скликав РНБО та Указом запровадив порядок пересування кораблів Чорноморського флоту Росії в територіальних водах України. У свою чергу, Ю. Тимошенко як представниця уряду зазначила, що це суперечить документам про статус пересування та умови ЧФ, а також підкреслила своє категоричне несхвалення. Така розбіжність позицій і комплекс політичних суперечностей дали підстави А. Ноговіцину (начальнику Генерального штабу збройних сил РФ) заявити, що він не має наміру реагувати на накази президента України, оскільки уповноважений виконувати розпорядження свого Головнокомандуючого. Не менш вражаючим фактом було те, що опозиційні сили, а саме Партія регіонів та комуністи підтримали російську агресію проти Грузії, закликаючи Верховну раду визнати незалежність Абхазії та Південної Осетії [26]. Опозиційними партіями було навіть створено спеціальну комісію, робота якої спрямовувалася на доведення незаконності постачання озброєння в Грузію.

Українські ЗМІ також проявили неоднозначність і по різному висвітлювали російсько-грузинський конфлікт 2008 р. Доволі суперечливу та можна сказати нейтральну інформацію висвітлював канал «1+1». Не приховував своєї чітко проросійської підтримки телеканал «Інтер», адже випуски «Подробностей» в значній мірі створювали негативне враження про Грузію, більше того акцент робили на протистоянні між Грузією та Південною Осетією, а не на російській анексії. Серед українських телеканалів тільки «5 канал» надавав перевагу висвітленню інформації з грузинських джерел. Можна простежити наступні сюжети згаданого каналу: виступ М. Саакашвілі про те, що події в Грузії є лише початком агресії РФ, далі жертвами можуть стати Україна, Польща та країни Балтії. Тому Європа повинна консолідувати свої сили, щоб вчасно зупинити агресора. Також зазначалось, що Україна серйозним чином надавала підтримку Грузії зброєю та військовою амуніцією [69].

Аналіз українських новин підштовхує до висновку, що статті і сюжети нічим не обґрунтовані, так для прикладу стаття в «Українській правді», де у заголовку зазначається про погрози В. Путіну. Самі журналісти пишуть по сценарію Кремля, бо прочитуючи дану статтю взагалі нічого не можливо зрозуміти, адже в ній немає ані аналізу, ані висвітлення власної думки, що не дає можливості ідентифікувати настрої матеріалу [51]. Стаття «Української правди» про те, що Росія стягує війська до Осетії, під приводом «захисту і помсти за своїх громадян» та можливості запобігти «брудні авантюрі грузинського керівництва» показує явний приклад російської пропаганди [53].

Журналісти проросійських видань відкрито критикували діяльність президента Грузії М. Саакашвілі, приписуючи йому комплекс Наполеона, що серйозним чином підривало імідж української держави. Разом з тим російську сторону вони висвітлювали як єдину рятівницю Осетії від загарбницької Грузії. Такі видання, як: «Сьогодні», «Комсомольська правда в

Україні», «Аргументи і факти в Україні» активно критикували українську владу у допомозі та підтримці Тбілісі [1].

Якщо підсумувати роль українських медіа в російсько-грузинській війні, то варто зазначити, що їм не вдалося комплексно і об'єктивно висвітлювати реалії російсько-грузинської війни. Український глядач щодня отримував різну інформацію та щоразу одна інформація суперечила іншій. Медіапростору не вистарчало професіоналізму, бо новини носили без змістовний характер і часто використовувалися чужі джерела інформації. Прикро, що в цей час ретрансляція російських новин забезпечувала РФ успіх в інформаційно-психологічній війні, вводючи в оману мільйони українців.

Підсумовуючи вище викладене, варто зауважити, що застосування медійного супроводу як засобу пропагандистського впливу відіграло важливу роль в російсько-грузинській війні, бо це давало можливість ефективно впливати на громадськість як всередині країни, так і за її межами. Таким чином, контроль Кремля над ЗМІ є одним із ключових інструментів його правління, який сприяє консолідації суспільства навколо Кремля та зміцнює владу нинішньої правлячої команди. Країнам Заходу потрібно ефективніше об'єднувати зусилля у боротьбі з російською пропагандою та військовою агресією, адже можливо якщо би в 2008 році в ході російсько-грузинського конфлікту вони б не дотримувалися принципу нейтралітету, а повели себе більш жорсткіше і надали потужну військову підтримку Грузії, то нинішньої ескалації конфлікту в Україні можна було б уникнути.

Висновки до 3 розділу

Інформаційні операції РФ проти Грузії в Інтернет середовищі, мають конкретні особливості. На самому початку військової кампанії були проведені скоординовані кібератаки на інформаційні ресурси Грузії та веб-сайти органів державної влади та управління, об'єкти критичної інфраструктури через міжнародну ізоляцію країни з одночасним веденням проти неї військових дій, а також недопущення поширення достовірної інформації. Перший раз на пострадянському просторі в пропагандистських цілях було залучено потенціал блогосфери та соціальних мереж. Саме з 2008 р. було поновлено роботу структур зовнішньої пропаганди та забезпечення інформаційної безпеки в самій Російській Федерації. У свою чергу, урядом Грузії виконано велику роботу щодо удосконалення нормативно-правової бази інформаційної політики держави; розподілені повноваження між органами державної влади щодо забезпечення інформаційної безпеки, запроваджені нові структури для найефективнішої роботи. Свою інформаційну та безпекову підтримку на той час Грузії надавали також країни-члени НАТО та ЄС. Загалом грузинська інформаційна компанія в ході серпневих подій 2008 р. проводилася доволі успішно, бо в західних спостерігачів та громадськості сформувався образ Росії як потенційного агресора, натомість Грузія сприймалася в очах світової спільноти в позитивному світлі з іміджем постраждалої сторони.

Варто підкреслити, що РФ висвітлювала події як гуманітарну катастрофу населення Південної Осетії, спричинену діями грузинських військ та як «операцію з примушення Грузії до миру» зі свого боку. Грузія, відповідно, – як наведення конституційного порядку у своїй країні та як віроломний напад імперської Росії на Грузію з метою захоплення її території. На західні ЗМІ ефективно вплинула інформаційна політика Грузії, тому РФ було доволі важко протистояти сформованій позиції Заходу, що і призвело до втрати її авторитету на міжнародній арені.

Аналізуючи роль українських медіа в російсько-грузинській війні, то варто зазначити, що їм не вдалося комплексно і об'єктивно висвітлювати реалії російсько-грузинської війни. Український глядач щодня отримувал різну інформацію та щоразу одна інформація суперечила іншій. Медіапростору не вистарчало професіоналізму, бо новини носили без змістовний характер і часто використовувалися чужі джерела інформації. Прикро, що в цей час ретрансляція російських новин забезпечувала РФ успіх в інформаційно-психологічній війні, вводячи в оману мільйони українців.

Таким чином, варто зауважити, що застосування медійного супроводу як засобу пропагандистського впливу відіграло важливу роль в російсько-грузинській війні, бо це давало можливість ефективно впливати на громадськість як всередині країни, так і за її межами.

ВИСНОВКИ

Причини виникнення російсько-грузинського конфлікту у серпні 2008 року є очевидними: РФ намагалася посилити свій вплив на Кавказі і тим самим продемонструвати міжнародній спільноті свої лідерські геополітичні можливості, особливо країнам пострадянського простору. В ході цього конфлікту можна було спостерігати використання не лише військово-технічних засобів, а і інформаційно-психологічних та гібридних форм ведення війни. Підготовка до інформаційного протистояння велася ще задовго до початку бойових дій.

Військова політика РФ побудована на стратегії гібридної війни, яка поєднує застосування інновацій та ресурсних важелів впливу в якості пропагандистських прийомів маніпуляцій, а також комплексу інформаційно-психологічних методів. РФ вміло використовує свої імперські можливості у різних напрямках політики. Приклад Грузії продемонстрував, що ще після здобуття незалежності РФ постійно втручалася у внутрішні справи країни та використовувала при цьому різні інструменти владної сили. Поряд із традиційними джерелами влади, як-от використання військової сили і погроз, створення та підтримка сепаратистських режимів як інструментів впливу на країну, а також використання РФ економічних заходів, інформаційних операцій та кібернетичних атак. Історія Грузії як жертви гібридної війни демонструє, що використання соціальних мережі і радіоелектронної боротьби дозволяють РФ підтримувати свою непряму стратегію.

Для досягнення своїх довгострокових політичних цілей Росія використовувала в Грузії різні форми впливу. Так, на початку 1990-х років нею розпалювалися внутрішні конфлікти в Абхазії та Цхінвальському регіоні Південній Осетії. Окрім забезпечення сепаратистів військовою технікою та підтримкою, Росія вела невпинну довготривалу інформаційну війну. В ході якої постійно використовувала як інформаційні так і пропагандистські кампанії, щоб поширити безлад і непорозуміння всередині Грузії та за її

межами. Основний наратив Росії полягав у тому, що «грузини воюють проти малих народів» і що грузини здійснюють «геноцид» абхазького та осетинського народу.

Серпнева війна 2008 року продемонструвала як Росія використовувала гібридні заходи, такі як кібератаки і масові кампанії дезінформації. Війна послужила лабораторією для вивчених уроків і поштовхом до військової модернізації російського військово-політичного істеблішменту.

Варто підкреслити, що з 2008 року РФ незаконно окупувала Абхазію та Південну Осетію, що забезпечило їй можливість не тільки завоювати 20 % території Грузії, але й посилити свою присутність на Південному Кавказі. У той же час російська політика продовжує процес захоплення додаткових земель поблизу лінії окупації в Південній Осетії, пересуваючи «кордони» з колючим дротом далі на грузинські території. Така ситуація свідчить про те, що Москва навіть після війни 2008 року постійно зміцнює свої адміністративні кордони, а також породжує розбрат та провокує на військову відповідь.

Аналізуючи інформаційну складову російсько-грузинського конфлікту 2008 р., більшість експертів наголошують, що Грузія показала більшу підготовленість в інформаційному плані. Роботу з суспільною думкою та масштабну пропагандистську роботу щодо Південної Осетії М. Саакашвілі розпочав ще задовго до початку конфлікту. Комплекс організаційних заходів грузинських медіа центрів в перші години війни та цілодобова робота як на внутрішню, так і на зарубіжну аудиторію викликала здивування в російських пропагандистів. Грузинські медіа постійно наголошували на агресивній анексії територій РФ, інформацію розповсюджували з різних регіонів країни, окремо варто підкреслити роботу політиків та самого президента М. Саакашвілі, які безперервно зверталися до світової спільноти і підкреслював загрозовий характер політики РФ для всього європейського співтовариства. Причини російського інформаційного програшу в перші дні війни

пояснюються непрофесійністю журналістів та відсутністю російського прес-центру, слабкість роботи медіа служб РФ, які за рівнем професіоналізму відставали від гігантів світових медіа. Також Грузія мала підтримку з боку європейських та американських ЗМІ.

Разом з тим російська інформаційно-пропагандистська робота проявилась в активних хакерських атаках урядових сайтів та провідних Інтернет-ресурсів Грузії. В цьому відношенні РФ мала успіхи, оскільки такі дії негативно вплинули на суспільну думку, тим самим дестабілізували грузинський інформаційний простір.

Згодом окрім військового примусу, Росія продовжувала активно розгортати проти Грузії інформаційні операції, дипломатичний та економічний тиск, політичну війну. Після досягнення своїх початкових цілей за допомогою військової сили Москва почала використовувати невійськові засоби війни. Нагадаємо, що РФ є другим за величиною торговим партнером Грузії. Російські туристи є найбільшими іноземними відвідувачами Грузії. Тому ця економічна залежність від Росії залишається вразливим місцем Тбілісі та ще одним інструментом тиску в руках Москви.

Крім економічного тиску важливим інструментом гібридної війни РФ є антизахідна пропаганда та дезінформація. За допомогою фейкових новин, фальсифікації та переписування історії Росія на регулярній основі нав'язує хибні уявлення та страх, впливає на громадську думку маніпулюючи свідомістю. Ці дезінформаційні кампанії спрямовані проти Європейського Союзу, НАТО та конкретних соціальних груп. З метою посилення внутрішнього розколу та єдності в грузинському суспільстві РФ використовує соціальні медіа, державні медіа, неурядові організації та політичні партії. Також пропагандистська риторика полягає в тому, що грузинській етнічності нашкодить інтеграція із західними інституціями.

Що стосується міжнародної підтримки в ході російсько-грузинського конфлікту, то варто зазначити, що публічне засудження політики РФ у

європейських та американських ЗМІ жодним чином не стримувало російської агресії на Кавказі. Варто було би проявити більшу рішучість всього співтовариства ще тоді в 2008 році, а саме США прийняти Грузію до Північноатлантичного альянсу, а країнам ЄС надавати більшу підтримку та проявляти консолідовану згуртованість у прийнятті політичних рішень. Бо час показав, що РФ через декілька років повторила той самий сценарій, але вже в Україні. На країни західного світу впродовж тривалого періоду часу та на регулярній основі РФ впливала інформаційно-пропагандистськими формами, у свою чергу, на пострадянському просторі застосовувала інструменти гібридної війни та військової агресії.

Однак, незважаючи на важелі впливу, якими володіє Росія проти Грузії, її «м'які» заходи неефективні, оскільки євроатлантичні прагнення Грузії є загально визнаним зовнішньополітичним курсом серед ключових політичних гравців і суспільства в цілому. Підтримка громадян Грузії політики інтеграції в НАТО та ЄС залишається незмінно високою. Так, згідно проведеного в грудні 2020 року опитування Національного демократичного інституту, підтримка членства в НАТО та ЄС становить у середньому 80 відсотків серед громадян Грузії [145].

На даний момент РФ не поспішає сильніше піддавати своєму впливу Грузію. Вона вже досягла своїх головних цілей: фактично припинила членство Грузії в НАТО та налагодила військову присутність на Південному Кавказі. Тепер, щоб не дати Грузії стати членом НАТО, Росія грає в довгу гру, використовуючи різноманітні інформаційно-пропагандистські форми впливу. Оскільки членство в НАТО виглядає менш реалістичним у найближчому майбутньому, Росія продовжує своє поступове проникнення в грузинську політику для досягнення своєї кінцевої мети – зміни зовнішньополітичного курсу Грузії. Тим не менш, за відсутності надійних гарантій безпеки та на тлі російської ревізіоністської зовнішньої політики, Грузія намагається формувати свою незалежну політику.

Разом з тим, пройшло 14 років з часу початку серпневої війни 2008 року, і нажаль, грузино-абхазькі та грузино-осетинські відносини зайшли в довготривалий глухий кут. На сучасному етапі, враховуючи надзвичайно напружений геополітичний та регіональний контекст, працювати над трансформацією конфлікту на Південному Кавказі стало складніше. Ця ситуація ставить під загрозу існуючі можливості для діалогу між сторонами конфлікту та ще більше поглиблює процес ізоляції Абхазії та Південної Осетії.

Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) постановив, що РФ несе відповідальність за порушення прав людини внаслідок російсько-грузинської війни. У 2009 році Грузія намагалася притягнути Росію до відповідальності за низку порушень прав людини під час і після війни у серпні 2008 року. Права людини постраждалих від конфлікту громад у Грузії продовжують порушуватися і на сьогодні, зокрема через так звану політику «перекриття кордонів», закриття пунктів пропуску та незаконні затримання.

ЄС об'єднався у найрішучішому засудженні неспровокованої та невиправданої агресивної війни Росії проти України, а також засудив визнання РФ та продовження військової присутності на грузинських територіях Абхазії та Південної Осетії. «Обмеження на їхню свободу пересування мають припинитися. Ми знову закликаємо до відповідальності, включаючи надійне розслідування всіх минулих порушень прав людини, щоб притягнути винних до відповідальності, відновити справедливість щодо жертв і забезпечити належне виконання Російською Федерацією знакового рішення Європейського суду з прав людини 21 січня 2021 року» [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Ашимин П. Російсько-грузинський конфлікт 2008 р. у медійному дискурсі України. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Artymyshyn_Pavlo/Rosiisko-hruzynskiy_konflikt_2008_r_u_mediinomu_dyskursi_Ukrainy.pdf?PHPSESSID=td8sf4vk3o4fgg57ml16vm6rl5 (дата звернення: 06.10.2022)
2. Басов К. «Вывести войска». От России требуют отменить итоги «пятидневной войны». URL: <https://ria.ru/20210806/gruziya-1744574335.html> (дата обращения: 06.10.2022)
3. Бебешко О.В. «П'ятиденна війна» на Кавказі 2008 р.: причини та геополітичні наслідки // Український науковий журнал. 2010. № 2. С. 87-90.
4. Белов С. События в Южной Осетии не были войной между двумя государствами. URL: rg.ru/2013/08/05/premier.html (дата обращения: 01.10.2022)
5. Бринза В. Українські медіа в інформаційних спецопераціях під час війни в Грузії: Результати дослідження. URL: http://www.chat.telekritika.ua/old/Full_researchNew.pdf. (дата звернення: 21.10.2022)
6. Вітман К. Витоки грузино-абхазького конфлікту. Віче. 2008. №18. С. 40-43.
7. Войну с Грузией подготовила Россия, и сама же ее начала. URL: <https://abkhazeti.info/news/1222739236.php> (дата обращения: 16.10.2022)
8. Вооруженный конфликт в Южной Осетии. URL: http://news.bbc.co.uk/hi/russian/russia/newsid_7548000/7548983.stm (дата обращения: 04.10.2022)
9. Гапеева О.Л. Інформаційна безпека на пострадянському просторі: системно-історичний аналіз. *Грані: наук.-теорет. альманах*. №140 (2017). С. 93-99.

10. Глава Южной Осетии: Саакашвили придется ответить перед военным трибуналом. URL: : <https://www.ng.ru/news/624587.html> (дата обращения: 06.10.2022)
11. Грузино-абхазский конфликт: краткая история. URL: <http://www.rian.ru/spravka/20080701/112698696.html> (Дата обращения: 7.03.2022)
12. Грузино-осетино-російський конфлікт «з нуля» URL: <http://maidan.org.ua/static/mai/1218644127.html> (Дата перегляду: 2.09.2022)
13. Грузия объявила войну. URL: <https://m.vz.ru/politics/2008/8/8/194359.html> (дата обращения: 06.10.2022)
14. Грузія розпочала операцію в Південній Осетії. URL: <https://www.unian.ua/common/136034-gruziya-rozpochala-viyskovu-operatsiyu-v-pivdenniy-osetiji-fotoreportaj.html> (дата перегляду: 16.10.2022)
15. Декларация о государственном суверенитете Юго-Осетинской Советской Демократической Республики // Конфликты в Абхазии и Южной Осетии: документы 1989-2006 гг. С.181.
16. Гусева Е. Десять лет спустя. URL: <https://ru.euronews.com/2018/08/08/georgia-ossetia-10-years>. (дата обращения: 02.10.2022)
17. Жаров М., Шевяков Т. Хроники информационной войны. Москва: Европа, 2009. 48 с.
18. Закиров А.Р. Этнизация региональных сепаратистських конфликтов. URL: <http://www.vestnik.vsu.ru/pdf/history/2020/03/2020-03-14.pdf> (дата просмотра: 25.09.2022)

19. Закон Грузии об информационной безопасности URL: <https://www.matsne.gov.ge/ka/document/download/1679424/3/ru/pdf> (дата обращения: 16.10.2022)
20. Защита киберпространства в Грузии. URL: <https://digital.report/zashhita-kiberprostranstva-v-gruzii> (дата обращения: 16.10.2022)
21. Имперские амбиции России не ограничатся жизнью Путина. Еспресо. 7 июля 2022. URL: <https://ru.espreso.tv/imperskie-ambitsii-rossii-ne-ogranichatsya-zhiznyu-putina-pisatel-stanislav-aseev> (Дата обращения: 15.09.2022)
22. Історія грузино абхазької війни. Образ «ворога» у свідомості абхазів. URL: <https://kerchtt.ru/uk/istoriya-gruzino-abhazskoi-voiny-obraz-vraga-v-soznanii-abhazov-hod/> (Дата перегляду: 8.09.2022)
23. Киридон А., Троян С. Грузія-2008-Україна-2014: за паралельність російських стратегем. Україна і Грузія у міжнародних відносинах: історія та спільні виклики сучасності. До століття встановлення дипломатичних відносин: Збірка наукових праць Інститут історії України НАН України, Наукове товариство історії дипломатії та міжнародних відносин. К.: Інститут історії України, 2018. С.124–141. URL: https://ev.vue.gov.ua/wp-content/uploads/2022/05/Kyrydon_Troian_UKR-HRUZIYA_2008-2014.pdf (Дата перегляду: 5.09.2022)
24. Киридон А.М. Причини російсько-грузинського конфлікту: регіональний вимір. URL: <http://vmv.kyumu.edu.ua/series/vmv/vipusk8/5.pdf>. (дата перегляду: 25.09.2022)
25. Киридон А.М., Троян С.С. Російсько-грузинський конфлікт серпня 2008 року: історико-політологічний аналіз: Монографія. Київ-Рівне: КиМУ; РІС КСУ, 2009. 74 с. URL: <https://ev.vue.gov.ua/wp->

content/uploads/2022/05/Kyrydon_Troian-Ros-hruz_2008_knyha.pdf

(Дата перегляду: 2.09.2022)

26. Команда Януковича виступає проти відкритої підтримки Грузії.

URL: <http://www.4post.com.ua/politics/104288.html> (дата звернення: 06.10.2022)

27. Краткая справка о Республике Южная Осетия, об истории и культуре ее народа. URL:

http://iratta.com/2007/02/04/kratkaja_spravka_o_respublike_juzhnaja_osetija_ob_istorii_i_kulture_ee_naroda.html (дата обращения 29.10.2022)

28. Крылов А. «Грузины плохо владели ситуацией в Южной Осетии». URL:

https://www.gazeta.ru/comments/2008/08/12_x_2808687.shtml (дата: обращения: 01.10.2022)

29. Кузнецов В. Религиозные представления народов Северного Кавказа URL: <http://www.ossetia.ru/caucasus/relig-kavk> (Дата обращения: 7.03.2022)

30. Лакоба С. До 20-річчя війни Грузії проти Абхазії. URL: http://mfaapsny.org/news_rus/detail.php?ELEMENT_ID=886 (дата звернення: 21.09.2022)

31. Лидеры ОДКБ осудили Грузию, но Абхазию и ЮО не признали и будут определяться каждый самостоятельно. URL:

<http://www.newsru.com/russia/05sep2008/sami.html> (Дата обращения: 7.03.2022)

32. Лук'янюк В. Незалежність Косова. URL: <https://www.jnsm.com.ua/h/0217P/> (дата звернення: 17.10.2022)

33. Макарычев М. Семь лет назад Южная Осетия была атакована по приказу Саакашвили. URL: <https://rg.ru/2015/08/08/data.html> (дата обращения: 06.10.2022)

34. Македонов С. Перегрузка конфликтов. URL: https://m.gazeta.ru/comments/2008/08/13_x_2809533.shtml?updated (дата обращения: 02.10.2022)
35. Маркарян В. Алланы URL: http://209.85.129.132/search?q=cache:8TbvKt_Jgm8J:yugmd.ru/Alans.doc+%D0%90%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B5+%D0%BA%D0%BD%D1%8F%D0%B6%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE&cd=2&hl=ru&ct=clnk&gl=ua&client=firefox-a (Дата обращения: 7.07.2022)
36. Меморандум о мерах по обеспечению безопасности и укреплению взаимного доверия между сторонами в грузино-осетинском конфликте // Конфликты в Абхазии и Южной Осетии: документы 1989-2006 гг. С. 299.
37. Нечаева-Юрійчук Н. Російсько-грузинське протистояння серпня 2008 року: українська інформаційна складова. Аналітика. Прогнози. Інформаційний менеджмент. 2011. Вип. 1., С. 224-233. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mfarim_2011_1_15. (дата звернення: 21.10.2022)
38. Окупований Цхинвальський регіон: історія, причини конфлікту, процеси врегулювання і окупація. URL: <http://svan68.livejournal.com/47283.html>. (Дата перегляду: 2.09.2022)
39. Перепелиця Г. Що спонукало Путіна розпочати війну проти України, або Drang nach Westen. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/09/01/shho-sponukalo-putina-rozpochaty-vijnu-proty-ukrayiny-abo-drang-nach-westen/> (Дата перегляду: 5.09.2022)
40. Постановление Президиума Верховного Совета Грузии СССР о решениях двенадцатой сессии Совета народных депутатов Юго-Осетинской автономной области двадцатого созыва // Конфликты в Абхазии и Южной Осетии: документы 1989-2006 гг. С. 23

41. «Почему Россия нас не защитит?» URL: <https://m.lenta.ru/articles/2020/08/08/2008/amp/> (дата обращения: 06.10.2022)
42. Постановление чрезвычайной сессии Верховного Совета Северо-Осетинской ССР // Конфликты в Абхазии и Южной Осетии: документы 1989-2006 гг. С. 248.
43. Признание невозможного. URL: m.gazeta.ru/comments/2008/08/25_e_2821075.shtml?updated (дата обращения: 01.10.2022)
44. Протокол о встрече и переговорах Председателя Верховного Совета Российской Советской Федеративной Социалистической республики и Председателя Верховного Совета Республики Грузия // Конфликты в Абхазии и Южной Осетии: документы 1989-2006 гг. С. 246
45. П'ять днів у серпні 2008 року: хроніка російсько-грузинської війни // BBC-2018 URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-45102927> (дата звернення 08.10.2022)
46. Региональные конфликты в Грузии – Юго-Осетинская автономная область, Абхазская АССР (1989-2008). Сборник политико-правовых актов. URL: http://www.rrc.ge/admn/content6.php?lng_3=ru (Дата обращения: 7.03.2022)
47. Ремизова М., Сафронова И. Тина Канделаки: У президента Грузии гипертрофированное тщеславие. URL: [//gia.ru/20210806/gruziya-1744574335.html](http://gia.ru/20210806/gruziya-1744574335.html) (дата обращения: 01.10.2022)
48. Решение сессии Совета народных депутатов Юго-Осетинской автономной области об отмене решения собрания народных депутатов всех уровней // Конфликты в Абхазии и Южной Осетии: документы 1989-2006 гг. С. 198-200.

49. Решение четырнадцатой сессии Юго-Осетинского областного Совета народных депутатов двадцатого созыва о преобразовании Юго-Осетинской автономной области в Юго-Осетинскую Советскую Демократическую Республику //Конфликты в Абхазии и Южной Осетии: документы 1989-2006 гг. С. 181.
50. Решение чрезвычайной XII сессии народных депутатов Юго-Осетинской автономной области двадцатого созыва о повышении статуса Юго-Осетинской автономной области //Конфликты в Абхазии и Южной Осетии: документы 1989-2006 гг. С. 178
51. Російські танки увійшли до Цхінвалі. Грузія погрожує Росії війною. // Українська правда. 2008. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2008/08/8/3511327/> (дата звернення: 06.10.2022)
52. Російсько-грузинський конфлікт: причини та наслідки для європейської: експертна дискусія. Національний інститут стратегічних досліджень, 14серпня 2008 року. URL: <http://www.niss.gov.ua/table/408008/index.htm> (Дата перегляду: 12.09.2022)
53. Росія вводить у Південну Осетію військову техніку – Грузія. // Українська правда. 2008. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2008/08/8/3511106/> (дата звернення: 06.10.2022)
54. Росія запровадила цензуру на новини про війну з Україною. URL: <https://tsn.ua/amp/svit/rosiya-zaprovadila-cenzuru-na-novini-pro-viynu-z-ukrayinoyu-1986586.html> (дата звернення: 06.10.2022)
55. Ростова Н. «Словесная перестрелка. Война началась. И информационная, к сожалению, – в самом разгаре». URL: <https://novayagazeta.ru/articles/2008/08/10/36892-slovesnaya-perestrelka> (дата обращения: 06.10.2022)

56. РФ звинуватила Україну в заохоченні Грузії до інтервенції.
URL: <https://ua.korrespondent.net/world/548494-rf-zvinuvatila-ukrayinu-v-zaohochenni-gruziyi-do-intervenciyi> (дата звернення: 06.10.2022)
57. Саакашвили вымещает свои сексуальные комплексы // Комсомольская правда URL: <https://www.crimea.kp.ru/daily/24143.5/361893> (дата обращения: 06.10.2022)
58. Смирнова І. Дипломатична роль України в урегулюванні російсько-грузинського конфлікту серпня 2008 р. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/pdf> (дата звернення: 08.10.2022)
59. Смишляев С. Грузия заклікала РФ вивести війська з окупованих територій. URL: <https://www.dw.com/uk/hruziiia-zaklykala-rf-vyvesty-viiska-z-abkhazii-ta-pivdennoi-osetii/a-62736528> (Дата перегляду: 15.09.2022)
60. Сороківська-Обіход А. І. Історія висвітлення російсько-грузинської війни 2008 р. російськими друкованими виданнями URL: https://vim.gov.ua/pages/_journal_files/26.04.2020/pdf/VIM_27_2020-27-39.pdf (дата звернення: 21.10.2022)
61. Сысоев И. 14 лет назад Россия начала операцию по принуждению к миру Грузии, напавшей на Южную Осетию URL: <https://rg.ru/amp/2022/08/08/14-let-nazad-rossiia-nachala-operaciiu-po-prinuzhdeniiu-k-miru-gruzii-napavshej-na-iuzhnuiu-osetiiu.html> (дата обращения: 01.10.2022)
62. Терехов А. Южную Осетию приближают к независимости. URL: http://www.ng.ru/politics/2008-08-14/2_osetia.html (Дата обращения: 7.03.2022)
63. Тотальна цензура в РФ: «Новая газета» видаляє матеріали про війну в Україні. URL:

- <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/4/7328221/index.amp> (дата звернення: 06.10.2022)
64. Федеральный Закон №62-ФЗ «О гражданстве Российской Федерации». URL: http://www.rf-agency.ru/acn/law62_ru.htm (Дата обращения: 7.03.2022)
65. «Факти та цифри місії EUMM» URL: https://www.eumm.eu/en/about_eumm/facts_and_figures (дата перегляду: 20.09.2022)
66. Хроника вооруженного конфликта в Южной Осетии в августе 2008 года. URL: <https://ria.ru/20130808/954669079.html> (дата обращения: 06.10.2022)
67. Хроника грузинско-осетинского конфликта (1988-2008) URL: http://anticomprotmat.ru/raznoe/osetia_hron.html (Дата обращения: 7.03.2022)
68. Хроника событий грузино-осетинского конфликта. URL: http://osinform.ru/news/125-xronika_sobytij_gruzino-osetinskogo_konflikta.html (Дата обращения: 7.03.2022)
69. Целуйко В.О. Роль України в російсько-грузинській війні та її вплив на політику України у воєнній справі. URL: <file:///C:/Users/USER/Desktop/3365-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-7117-1-10-20150703.pdf> (Дата звернення: 27.09.2022)
70. Цхинвали «сравнили с землей» – обращение местных жителей. URL: <https://ria.ru/20080808/150188523.html> (дата обращения: 02.10.2022)
71. Что сказала Аманда Кокоева в эфире Fox News. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=XgNo2UpJLQg> (дата обращения: 06.10.2022)

72. Шелест Г.В. Російсько-грузинський конфлікт і його наслідки для енергетики та безпеки в Чорноморсько-Каспійському регіоні // Central Asia and the Caucasus. Journal of Social and Political Studies. Sweden . 2009. № 4-5. С. 58-59.
73. Шершнёв Л. Российско-грузинская война: выводы, уроки, последствия. URL: <http://www.russkie-fond.ru/press/articles/610> (дата обращения: 16.10.2022)
74. Шестаков Е. Волки и овцы // Российская газета URL: <https://rg.ru/2008/08/14/gruzia5.html>. (дата обращения: 06.10.2022)
75. Южная Осетия выбрала независимость. URL: <http://newsru.com/world/13nov2006/osetia12.html> (Дата обращения: 7.03.2022)
76. Южная Осетия и Абхазия вспоминают войну. URL: <https://www.kp.ru/daily/24535/679822> (дата обращения: 06.10.2022)
77. Якобашвили: «Агрессию против Грузии задумал и организовал лично Путин» URL: <https://www.kavkazcenter.com/russ/content/2008/10/27/61825/yakobashvili-agressiyu-protiv-gruzii-zadumal-i-organizoval-lichno-putin.shtml> (Дата обращения: 16.10.2022)
78. Adair S. Georgian Websites Under Attack - DDoS and Defacement. August 11, 2008. URL: [https://wiki.shadowserver.org/wiki/Shadowserver Foundation, pmwiki.php/Calendar/20080811?logdate=201005](https://wiki.shadowserver.org/wiki/Shadowserver_Foundation,_pmwiki.php/Calendar/20080811?logdate=201005) (Last accessed: 26.09.2022)
79. Asmus R. D. A Little War that Shook the World: Georgia, Russia, and the Future of the West. Palgrave Macmillan, Basingstoke and New York, 2010. 254 pp. URL: http://www.georgehewitt.net/pdf/Review_of_Ronald_D_Asmus.pdf (Last accessed: 10.11.2022)

80. August 2008 Russian-Georgian War: Timeline. URL: <https://iwpr.net/global-voices/august-2008-russian-georgian-war-timeline> (Last accessed: 28.08.2022)
81. «*BBC News*. 29 August 2008. Archived from the original on 6 October 2014». Retrieved 26 April 2019 URL: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7588428.stm> (Last accessed: 20.09.2022)
82. Berking H. «Ethnicity is Everywhere»: On Globalization and the Transformation of Cultural Identity *Current Sociology*. 2003. Vol. 51 (3/4). P. 248-264. URL: <https://www.deepdyve.com/lp/sage/ethnicity-is-everywhere-on-globalization-and-the-transformation-of-BlgOWsDUX4?key=sage> (Last accessed: 26.09.2022)
83. Bureau of European and Eurasian Affairs, *Background Note: Georgia*, US Department of State, URL: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5253.htm> (Last accessed: 20.09.2022)
84. Buzaladze G. The spectrum of Georgia's policy options towards Abkhazia and South Ossetia. URL: <https://www.e-ir.info/2020/03/02/the-spectrum-of-georgias-policy-options-towards-abkhazia-and-south-ossetia> (Last accessed: 29.09.2022)
85. Bzhalava D. «Georgia Gearing Up for Immediate Response», Russia Flexing Muscles with «Caucasus Frontier 2008», *The Georgian Times*, 28 July 2008, URL: <http://www.geotimes.ge/index.php?m=home&newsid=11713> (Last accessed: 18.10.2022)
86. Chankvetadze N., Murusibze K. Radicalizing narratives of Georgia's conflicts. URL: <https://carnegieeurope.eu/2021/05/12/re-examining-radicalizing-narratives-of-georgia-s-conflicts-pub-84508> (Last accessed: 20.09.2022)

87. Chkadua I The Georgian-Abkhaz conflict in focus. URL: <https://www.c-r.org/programme/caucasus/georgian-abkhaz-conflict-focus> (Last accessed: 19.09.2022)
88. Closure of Ergneti Black Market Boosted Customs Revenues', *Civil.ge* 2 September 2004, URL: <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=7734>, (Last accessed: 18.09.2022)
89. CNN, «Transcript: CNN interview with Vladimir Putin», 29 August 2008, URL: <http://edition.cnn.com/2008/WORLD/europe/08/29/putin.transcript/index.html>, (Last accessed: 19.09.2022)
90. Combats et Destruction en Ossétie du Sud ». *Le Monde*. *Le Monde*, Aug. 11, 2008. URL: http://www.lemonde.fr/europe/portfolio/2008/08/10/les-images-duconflit-en-ossetie-eten-georgie_1082159_3214.html?xtmc=ossetie_du_sud_2008&xtcr=237 (Last accessed: 27.09.2022)
91. Condoleezza Rice (US Secretary of State), 'Statement on U.S.- Russia 123 Agreement', US Department of State, 8 September 2008, URL: <http://www.state.gov/secretary/rm/2008/09/109256>. (Last accessed: 19.09.2022)
92. Council of the EU, «Address by Javier Solana, EU High Representative for CFSP to the Committee of Foreign Affairs of the European Parliament», 10 September 2008, URL: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/discours/102660.pdf (Last accessed: 19.09.2022)
93. Czech Government plans international donor conference for Georgia», *Official website of the Czech Republic*, 26 August 2008, URL: <http://www.czech.cz/en/news/domestic-news/czech-govt-plans-intl-donor-conference-for-georgia> (Last accessed: 19.09.2022)

94. Der Spiegel International, «The Chronicle to a Caucasian Tragedy: Part Two», 25 August 2008, URL: <http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,574812-2,00.html> (Last accessed: 24.09.2022)
95. Dickinson P. The 2008 Russo-Georgian War: Putin's green light. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/the-2008-russo-georgian-war-putins-green-light> (Last accessed: 20.09.2022)
96. Doroshko M.S. Georgian-South Ossetian conflict and its consequences. URL: <http://westudents.com.ua/glavy/51411-gruzinsko-pvdennoosetinskiykonflkt-ta-yogo-nasldki.html> (Last accessed: 6.11.2022)
97. «EU agree position on the Caucasus conflict», *Federal Foreign Office (Germany)*, 1 September 2008, URL: <http://www.auswaertiges-amt.de/diplo/en/Aussenpolitik/RegionaleSchwerpunkte/AfghanistanZentralasien/Georgien/KonfliktEU.html>, (Last accessed: 17.09.2022)
98. «EU FMs call for inquiry into Russo-Georgia conflict», *Civil.ge*, 7 September 2008, URL: <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=19420> (Last accessed: 19.09.2022)
99. «EU pledges funds at Georgia Donor's Conference», *European Union @ United Nations* 15 June 2004, URL: http://www.europa-eu-un.org/articles/en/article_3575_en.htm (Last accessed: 19.09.2022)
100. «Extraordinary European Council meeting on the situation in Georgia», 1 September 2008, URL: http://www.ue2008.fr/PFUE/lang/en/accueil/PFUE-09_2008/PFUE-01.09.2008/conseil_europeen_0901 (Last accessed: 17.09.2022)
101. «EU Commission backs mediation between Russia», Georgia, *EU Business*, 11 July 2008, URL <http://www.eubusiness.com/news-eu/1215772331.84/> (Last accessed: 18.10.2022)

102. Eventual NATO Membership Agreed, Action Plan Delayed, *Civil.ge*, 3 April 2008, URL <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=17514> (Last accessed: 10.11.2022)
103. Foreign and Commonwealth Office, «Georgia: G7 Joint Statement», 27 August 2008, URL: <http://www.fco.gov.uk/en/newsroom/latest-news/?view=PressR&id=5603596>, (Last accessed: 19.09.2022)
104. «Full text: Remarks by John McCain», *2008 Republican National Convention*, 4 September 2008, URL: <http://portal.gopconvention2008.com/speech/details.aspx?id=84>, (Last accessed: 19.09.2022)
105. George Friedman (2 September 2008). «Stratford Global Intelligence». Archived from the original on 24 June 2017. Retrieved 26 April 2019. URL: <https://eujournal.org/files/journals/1/books/TugceVarol.pdf> (Last accessed: 20.09.2022)
106. Georgia pulls out of air defense treaty with Russia, *RIA Novosti*, 5 May 2008, URL <http://en.rian.ru/world/20080505/106633895.html> (Last accessed: 18.09.2022)
107. Georgia/Russia, Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in South Ossetia. URL <https://casebook.icrc.org/case-study/georgiarussia-independent-international-fact-finding-mission-conflict-south-ossetia> (Last accessed: 10.11.2022)
108. Georgia: EU Commission provides additional €5m in humanitarian aid', *European Union @ United Nations*, URL: http://www.europa-eu-un.org/articles/en/article_8104_en.htm, (Last accessed: 19.09.2022)
109. Graham-Felsen S., «Obama Statement on the Grave Situation in Georgia», 8 August 2008, URL: <http://my.barackobama.com/page/community/post/samgrahamfelsen/gG5KrW>, (Last accessed: 19.09.2022)

110. Great powers and small wars in the Caucasus. URL: https://www.researchgate.net/publication/297251961_Great_powers_and_small_wars_in_the_Caucasus (Last accessed: 10.11.2022)
111. Hobsbawrn E.J. Nations and nationalism since 1780. Cambridge universiry press, 1990. 206 p. URL: https://keimena11.files.wordpress.com/2014/01/hobsbawm_nations_and_nationalism_since_1780.pdf (Last accessed: 29.09.2022)
112. Iasiello E.J. Russia adjusts its information operations to fit the conflict. URL: <https://perconcordiam.com/from-georgia-to-crimea> (Last accessed: 26.09.2022)
113. Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/HUDOC_38263_08_Annexes_ENG.pdf (Last accessed: 21.09.2022)
114. International Crisis Group, ‘Russia vs. Georgia: The Fallout’, *Europe Report No. 195*, 22 August 2008, p. i, URL http://www.crisisgroup.org/library/documents/europe/caucasus/195_russia_vs_georgia___the_fallout.pdf (Last accessed: 18.09.2022)
115. International Monetary Fund, «IMF and Georgia discuss another \$750 million loan package», 3 September 2008, URL: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2008/NEW090308A.htm>, (Last accessed: 20.09.2022)
116. Kofman M. The august war, ten years on: a retrospective on the RUSSO-GEORGIAN WAR. URL: <https://warontherocks.com/2018/08/the-august-war-ten-years-on-a-retrospective-on-the-russo-georgian-war/> (Last accessed: 20.09.2022)
117. La Chine Appelle au Respect de la ‘Trêve’ Olympique en Ossétie du Sud». Le Monde. Le Monde, Aug. 9, 2008. URL:

http://www.lemonde.fr/import/article/2008/08/09/la-guerre-enossetiedu-sud-perturbe-lesathletesgeorgiens_1081853_3544.html?xtmc=ossetie_du_sud_2008&xtcr=244 (Last accessed: 27.09.2022)

118. Lyon A. «Georgia conflict imperils big-power action on Iran», *Reuters*, 27 August 2008, URL: <http://www.reuters.com/article/idUSLR21100120080827> (Last accessed: 22.09.2022)

119. Mark Tran (26 August 2008). «*The Guardian*. Archived from the original on 27 September 2018». Retrieved 26 April 2019. URL: <https://www.theguardian.com/world/2008/aug/26/russia.georgia1> (Last accessed: 20.09.2022)

120. Markovic N. Behind the scenes of the Russia-Georgia conflict. URL: https://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/pubs/BN/0809/RussiaGeorgiaConflict (Last accessed: 17.09.2022)

121. «Merkel: No MAP for Georgia for Now, *Civil.ge*, 2 April 2008, URL <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=17508>, accessed on 5 September 2008; France against Georgia MAP, *Civil.ge*, 1 April 2008, URL <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=17496> (Last accessed: 10.11.2022)

122. McCormack S. *Daily Press Briefing*, US Department of State, 8 September 2008, URL: <http://www.state.gov/r/pa/prs/dpb/2008/sept/109270.htm>, (Last accessed: 19.09.2022)

123. Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, «Joint Press Conference of Russian President Dmitri Medvedev with Federal Chancellor Angela Merkel, Sochi», 15 August 2008, URL: http://www.ln.mid.ru/brp_4.nsf/f68cd37b84711611c3256f6d00541094/

6110a5d4d90748abc32574a90039b519?OpenDocument (Last accessed: 19.09.2022)

124. Muru Russia's wars for the last 30 years and their consequences. URL: <https://ukrainer.net/russian-warsh/> (Last accessed: 21.09.2022)

125. NATO, 'NATO's relations with Georgia', URL <http://www.nato.int/issues/nato-georgia/index.html>, accessed on 5 September 2008; NATO, 'Statement: Meeting of the North Atlantic Council at the level of Foreign Ministers held at NATO Headquarters, Brussels', media release, 19 August 2008, URL <http://www.nato.int/docu/pr/2008/p08-104e.html>, accessed on 5 September 2008. (Last accessed: 10.11.2022)

126. NATO, Georgia and Russia. 014 URL: <https://web.archive.org/web/20140809190313/http://www.rappnato.esteri.it/NR/rdonlyres/657BCCF3-DAB5-4908-BB84-D98FD0DC094D/0/NATOGEOGIARUSSIAI.pdf> (Last accessed: 6.11.2022)

127. New York University Center on International Cooperation (CIC) (2007). «Global Peace Operations – Annual Review of 2007» (PDF). Lynn Reinner Publishers. pp. 98-99 (4.1), 136-137 (4.16). Retrieved 29 December 2021 URL: https://peaceoperationsreview.org/wp-content/uploads/2015/04/2007_annual_review.pdf (Last accessed: 24.09.2022)

128. Nikoloz Samkharadze (2021). Russia's Recognition of the Independence of Abkhazia and South Ossetia. Soviet and Post-Soviet Politics and Society (SPPS). p. 184. URL: <http://cup.columbia.edu/book/russias-recognition-of-the-independence-of-abkhazia-and-south-ossetia/9783838214146> (Last accessed: 26.09.2022)

129. Organization for Security and Co-operation in Europe, 'OSCE Mission to Georgia, URL <http://www.osce.org/georgia/13199.html> (Last accessed: 18.09.2022)

130. Organization for Security and Co-operation in Europe, 'Personal Representative of the CSCE Chairman-in-Office for Georgia, 6 November 1992, URL http://www.osce.org/documents/mg/1992/11/21953_en.pdf (Last accessed: 18.09.2022)
131. OSCE, «Decision No. 861: Increasing the number of military monitoring officers in the OSCE mission to Georgia», *728th Plenary Meeting of the Permanent Council*, 19 August 2008, URL: http://www.osce.org/documents/pc/2008/08/32615_en.pdf (Last accessed: 24.09.2022)
132. OSCE, «OSCE Chairman condemns Russia's recognition of South Ossetia, Abkhazia independence», media release, 26 August 2008, URL: http://www.osce.org/cio/item_1_32667.html (Last accessed: 24.09.2022)
133. Pruitt S. How a five-day war Georgia allowed Russia to reassert its military might. URL: <https://www.history.com/news/russia-georgia-war-military-nato> (Last accessed: 23.09.2022)
134. Putin: Russia will strike Georgia back', *Pravda.ru*, 8 August 2008, URL http://english.pravda.ru/hotspots/conflicts/08-08-2008/106027-russia_georgia-0 (Last accessed: 18.10.2022)
135. Regions and territories: South Ossetia, *BBC News*, URL http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/country_profiles/3797729.stm (Last accessed: 18.09.2022)
136. Remarks by the Acting Head of EU Delegation 14 years after the August2008 Russia-Georgia war URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/georgia/remarks-acting-head-eu-delegation-14-years-after-august-2008-russia-georgia-war_en?s=221 (Last accessed: 6.11.2022)
137. Reuters, «Georgia fighting hurts Russia's WTO bid», 13 August 2008, URL: <http://www.alertnet.org/thenews/newsdesk/LD475723.htm>, (Last accessed: 19.09.2022)

138. RIA Novosti, «US failure to restrain Georgia harmed Russian–US relations: Putin», 28 August 2008, URL: <http://en.rian.ru/russia/20080828/116360840.html>, (Last accessed: 19.09.2022)
139. Russia, Georgia Draw up Draft Agreement on Joint Border Patrols, *People's Daily Online*, 14 October 2002, URL: http://english.peopledaily.com.cn/200210/14/eng20021014_104989.shtml, accessed on 3 September 2008. E. Shevardnadze was Georgia's President from 1995 to 23 November 2003 (Last accessed: 18.09.2022)
140. Russia-Georgia Conflict in August 2008: Context and Implications for U.S. Interests. URL: <https://www.everycrsreport.com/reports/RL34618.html> (Last accessed: 24.09.2022)
141. Rußland Georgien Konflikt // Allgemeine Zeitung Mainz. URL: <http://www.allgemeine-zeitung.de/region/bingen/bingen/63168.htm> (Last accessed: 27.09.2022)
142. Serbia, Russia Move to Annul Kosovo Independence, *Deutsche Welle*, 18 February 2008, URL: <http://www.dw-world.de/dw/article/0,2144,3133242,00.html> (Last accessed: 18.10.2022)
143. Shaishmelashvili G. Russia's Permanent War against Georgia-Analysis, Black Sea Strategy Papers. March, 2021 URL: <https://www.fpri.org/article/2021/03/russia-permanent-war-georgia/> (Last accessed: 18.09.2022)
144. Smith A.D. Towards a theory of ethnic separatism URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01419870.1979.9993249> (Last accessed: 29.09.2022)
145. Sorens J. The cross-sectional determinants of secessionism in advanced democracies *Comparative Political Studies*. 2005. Vol. 38, № 3. P. 304-326. URL:

- <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.510.6913&rep=rep1&type=pdf> (Last accessed: 27.09.2022)
146. South Ossetia–Background, *Global-Security.org*. URL <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/south-ossetia-3.htm> (Last accessed: 18.09.2022)
147. Soviet Abkhazia, *Global-Security.org*, URL <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/abkhazia-5.htm> (Last accessed: 18.09.2022)
148. The Associated Press, ‘Russia halts military cooperation with NATO, *MSNBC*, 21 August 2008, URL <http://www.msnbc.msn.com/id/26331771/>, accessed on 4 September 2008. (Last accessed: 10.11.2022)
149. The Cyber Dimension of the 2008 Russia-Georgia War. URL: https://gfsis-org-ge.translate.google.com/blog/view/970?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=sc (Last accessed: 26.09.2022)
150. The Russia-Georgia Conflict: What Happened and Future Implications for US Foreign Policy. URL <https://www.wilsoncenter.org/event/the-russia-georgia-conflict-what-happened-and-future-implications-for-us-foreign-policy> (Last accessed: 18.09.2022)
151. UN Security Council at odds over Georgia conflict’, *China View*, 29 August 2008, URL: http://news.xinhuanet.com/english/2008-08/29/content_9732031.htm (Last accessed: 24.09.2022)
152. «US ready to give Georgia military assistance», *China View*, 29 August 2008, URL: http://news.xinhuanet.com/english/2008-08/29/content_9731623.htm (Last accessed: 21.09.2022)
153. UN, «Russia Calls for Arms Embargo against Georgia», 10 September 2008, URL: <http://www.unmultimedia.org/radio/english/detail/10589.html> (Last accessed: 22.09.2022)

154. Vakfi K. South Ossetia. URL <http://www.hartford-hwp.com/archives/63/129.html>. (Last accessed: 18.09.2022)
155. «Washington Condamne mais Reste Impuissant Face à l'Offensive Russe». Le Monde. Le Monde, Aug. 11, 2008. URL: http://www.lemonde.fr/europe/article/2008/08/11/washingtoncondamne-mais-resteimpuissant-face-a-loffensiverusse_1082343_3214.html?xtmc=ossetie_du_sud_2008&xtr=238 (Last accessed: 27.09.2022)
156. Wolff S. Georgia: Abkhazia and South Ossetia. URL: <https://pesd.princeton.edu/node/706> (Last accessed: 27.09.2022)
157. Wood T. «What Condoleezza Said», *London Review of Books*, 29 August 2008, URL http://www.lrb.co.uk/v30/n17/wood03_.html (Last accessed: 18.10.2022)

ДОДАТКИ

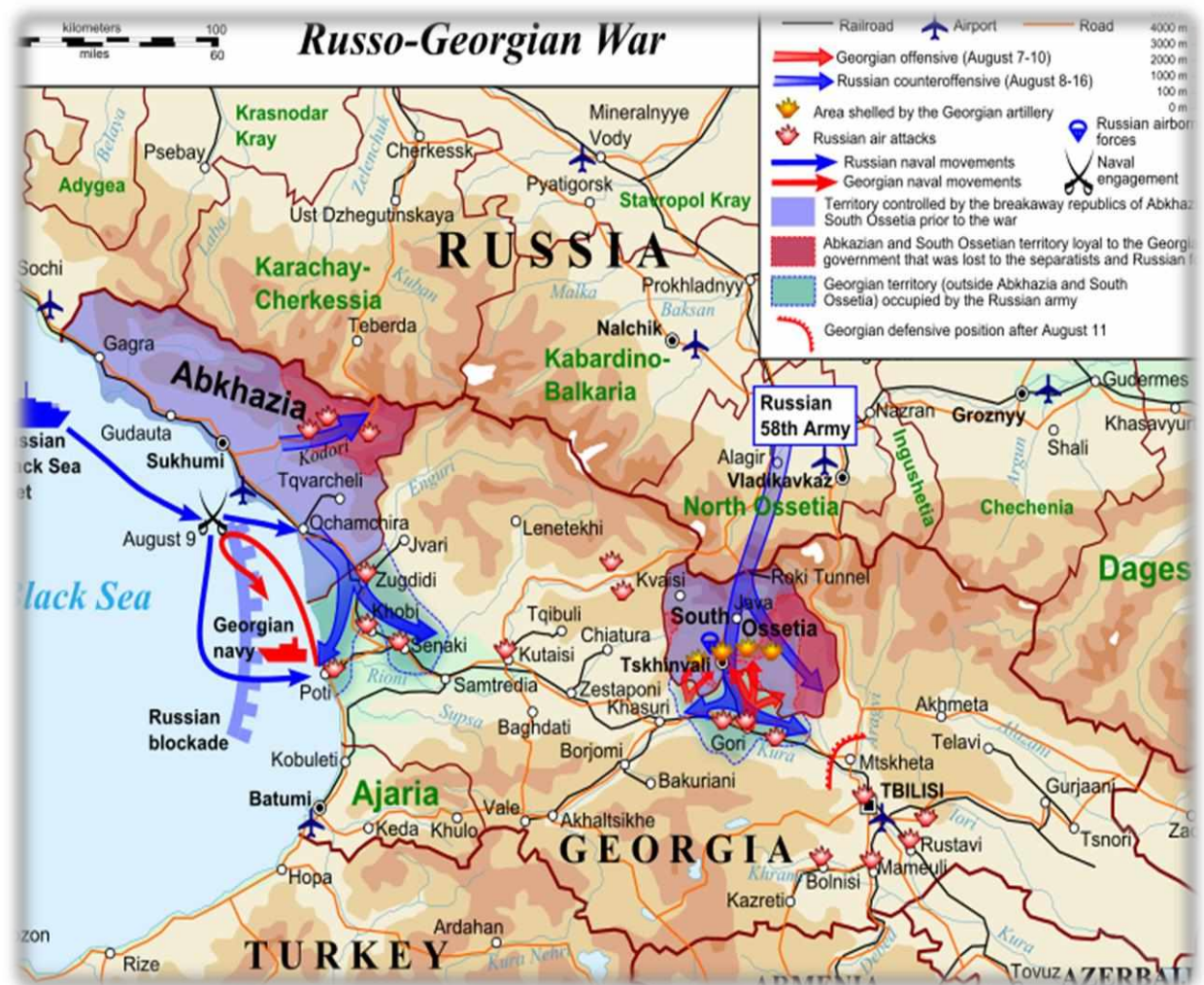
Додаток А

Блокування сайту МЗС Грузії внаслідок хакерських атак РФ

На території Грузії були відключені російські канали новин, які Грузія звинуватила у веденні інформаційної війни. Також був блокований Інтернет - зв'язок сайтів з доменом «ru». Як і під час протистояння навколо Бронзового солдата уЕстонії, Грузія та її установи також зазнали атакхакерів. Зокрема, був атакований сайт МЗС Грузії, де були розміщені фотографії Гітлера.

Російсько-грузинська війна 2008 р

Під час прямого сухопутного вторгнення російської армії в країну, танкові бригади росіян увійшли за межі невизнаної Південної Осетії, вклинившись в Кодорську ущелину. Крім того, Росія піддала бомбардуванню грузинські міста, військові бази та об'єкти цивільної інфраструктури, а також задіяла свої військово-морські сили.

Морська піхота Чорноморського флоту зайняла головний порт Грузії Поті і знищили на рейді всі грузинські катери та кораблі, які мали військоове призначення, включаючи кораблі прикордонників.

Додаток В

Телекомпанія ВВС у своєму прямому ефірі показала сюжет, в ході якого президент Грузії – М. Саакашвілі жував свою краватку. Інцидент став елементом пропаганди РФ в інформаційній війні в ході збройного конфлікту в Південній Осетії.

Джерело:

https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%98%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82_%D1%81_%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%81%D1%82%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%BC_%D0%A1%D0%B0%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D1%88%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D0%B8

Психологічні прийоми впливу Грузії на зарубіжну аудиторію як
складова інформаційної війни

(Одним з таких прийомів стали карикатури, де РФ як великий агресор, нападник на маленьку беззахисну Грузію)

Формування негативного образу Росії та її лідерів на сторінках газети «The New York Times»

Приклади висловлювань:

- «Росія провела авіанальоти по грузинських цілям»,
- «Авіанальоти схвалені Кремлем»,
- «Росія веде кібервійну»,
- «Росія оголосила «війна почалася»,
- «Військове вторгнення Росії»,
- «Конфлікт у Грузії – переділ влади у Росії»,
- «Російські військові літаки напали на грузинські сили і цивільних жителів у Цхінвалі»;
- «Росія почала військову дію у повному масштабі, на повітрі, землі і морі»;
- «Кремль знущався і шантажував своїх сусідів».

(Аналіз публікацій загальнонаціональної американської газети «The New York Times» в період військових дій у зоні грузино-осетинського конфлікту з 08 серпня по 13 серпня, показує, що негативний образ Росії та її лідерів у газеті «The New York Times» формувався як агресора, підбурювача військових дій за рахунок застосування на її адресу та уряду яскравих експресивно-забарвлених висловлювань)

SUMMARY

The reasons for the Russian-Georgian conflict in August 2008 are obvious: the Russian Federation tried to strengthen its influence in the Caucasus and thereby demonstrate to the international community its leadership geopolitical capabilities, especially to the countries of the post-Soviet space. In the course of this conflict, it was possible to observe the use of not only military-technical means, but also informational-psychological and hybrid forms of warfare. Preparations for the information confrontation were conducted long before the start of hostilities.

The modern Russian way of waging war is a product of strategic thinking, because hybrid war is largely a continuation of Moscow's traditional military thinking, with some innovations related to resource leverage as blackmail and powerful use of propaganda techniques of manipulation, a complex of informational and psychological methods. The Russian Federation skilfully uses a combination of its imperial capabilities in various situations. The case of Georgia illustrates how Russia approaches the organization of its ways and means of achieving national goals. After Georgia's independence, the Kremlin continued to put pressure on Tbilisi, using various instruments of power. Along with traditional sources of power, such as the use of military force and threats, the creation and support of separatist regimes as instruments of influence on the country, as well as the Russian Federation's use of economic measures, information operations and cyber attacks.

The history of Georgia as a victim of hybrid warfare demonstrates that the modern Russian way of waging war is not a new phenomenon. The use of social networks and electronic warfare allow the Russian Federation to maintain its indirect strategy.

To achieve its long-term political goals, Russia used various forms of influence in Georgia. Yes, in the early 1990s it fueled separatist movements in Abkhazia and the Tskhinvali region of South Ossetia. In addition to providing the separatists with military equipment and support, Russia waged a relentless, long-

term information war. Effectively used propaganda and information campaigns to sow chaos and confusion within and about Georgia among its international allies. Russia's main narrative was that "Georgians are fighting small nations" and that Georgians are committing "genocide" against the Abkhaz and Ossetian people. However, the first large-scale campaign of Russian influence on Georgia began after the Rose Revolution in 2003 and ended in war in August 2008. The Kremlin realized that "color revolutions" - and in particular the "Rose Revolution" in Georgia - threatened two of its main foreign policy goals:

The August 2008 war demonstrated how Russia used hybrid measures such as cyber attacks and mass disinformation campaigns. The war served as a laboratory for lessons learned and an impetus for the military modernization of the Russian military-political establishment.

It is worth emphasizing that since 2008, the Russian Federation illegally occupied Abkhazia and South Ossetia, which make up 20% of the territory of Georgia. The occupation gave Russia a significant military presence in the South Caucasus. At the same time, Russian policy continues the process of seizing additional lands near the occupation line in South Ossetia, moving the "borders" with barbed wire further into Georgian territories. This situation shows that even after the 2008 war, Moscow is constantly strengthening its administrative borders, as well as creating discord and provoking a military response.

Analyzing the information component of the Russian-Georgian conflict of 2008, most experts emphasize that Georgia showed greater preparedness in terms of information. M. Saakashvili started working with public opinion and large-scale propaganda work regarding South Ossetia long before the beginning of the conflict. A complex of organizational measures of Georgian media centers in the first hours of the war and round-the-clock work for both domestic and foreign audiences caused surprise among Russian propagandists. The Georgian media constantly emphasized the aggressive annexation of the territories of the Russian Federation, information was disseminated from various regions of the country, it is

worth emphasizing separately the work of politicians and President M. Saakashvili himself, who continuously appealed to the world community and emphasized the threatening nature of the Russian policy for the entire European community. The reasons for the Russian information loss in the first days of the war are explained by the unprofessionalism of journalists and the absence of a Russian press center, the weakness of the media services of the Russian Federation, which in terms of professionalism were lagging behind the world's media giants. Georgia also had support from the European and American mass media.

At the same time, Russian information and propaganda work manifested itself in active hacker attacks on government websites and leading Georgian Internet resources. In this regard, the Russian Federation was successful, as such actions negatively affected public opinion, thereby destabilizing the Georgian information space.

Subsequently, in addition to military coercion, Russia continued to actively deploy information operations, diplomatic and economic pressure, and political war against Georgia. After achieving its initial goals through military force, Moscow began to use non-military means of warfare. We will remind that the Russian Federation is the second largest trading partner of Georgia. Russian tourists are the largest foreign visitors to Georgia. In addition to trade, remittances from Georgian citizens living in Russia account for a significant share of the Georgian economy. Therefore, this economic dependence on Russia remains a vulnerable point for Tbilisi and another tool of pressure in the hands of Moscow.

Economic dependence is interconnected with another important tool of the Russian toolkit of hybrid warfare: anti-Western propaganda and disinformation. According to the State Emergency Service of Georgia, in 2018, “disinformation was a widespread tool used by foreign forces, because with the help of fake news, falsified facts and rewriting of history, they tried to polarize the population, imposing false ideas and fear, and influence important processes for with the help

of manipulation of public opinion". These disinformation campaigns contain messages against NATO, the European Union and specific social groups. The main message of Russian information operations is that integration with Western institutions harms the traditional Georgian identity. Russia uses various sources such as social media, state media, non-governmental organizations and political parties to exploit the lack of social unity in Georgian society. Especially vulnerable groups from Russian propaganda are mostly people over 50 years old due to their experience of living in the USSR; ethnic minorities who feel isolated and marginalized; those who do not know the Georgian language, which makes them easy targets for Russian television propaganda; the rural population, who see in Russia a market for agricultural products, as well as possible employment, as well as families whose members work in the Russian Federation and regularly send remittances to their relatives in Georgia.

As for international support during the Russian-Georgian conflict, it is worth noting that the public condemnation of the Russian policy in the European and American mass media in no way deterred Russian aggression in the Caucasus. It would have been worthwhile to show greater determination of the entire community back then in 2008, namely the USA to admit Georgia to the North Atlantic Alliance, and to provide greater support to the EU countries and show consolidated cohesion in making political decisions. Because time has shown that the Russian Federation repeated the same scenario a few years later, but already in Ukraine. On the countries of the Western world over a long period of time and on a regular basis, the Russian Federation influenced information and propaganda forms, in turn, in the post-Soviet space, used the tools of hybrid warfare and military aggression.

However, despite the leverage that Russia has against Georgia, its "soft" measures are ineffective, as Georgia's Euro-Atlantic aspirations are a generally recognized foreign policy course among key political players and society as a whole. Support for NATO and EU integration among Georgian citizens remains

consistently high. A National Democratic Institute poll in December 2020 showed that, as in previous years, support for membership in NATO and the EU is on average 80 percent of Georgian citizens. In addition, this attitude was also enshrined in the 2018 Constitution of Georgia.

At the moment, the Russian Federation is in no hurry to further influence Georgia. It has already achieved its main goals: it effectively terminated Georgia's membership in NATO and established a military presence in the South Caucasus. Now, in order to prevent Georgia from becoming a member of NATO, Russia is playing a long game, using various information and propaganda forms of influence. Unfortunately, time is not on Georgia's side, as the Georgian population expects tangible results when it comes to the process of Georgia's integration into Western institutions. With NATO membership looking less realistic in the near future, Russia continues its gradual infiltration of Georgian politics to achieve its ultimate goal of changing Georgia's foreign policy course. Nevertheless, in the absence of reliable security guarantees and against the background of Russian revisionist foreign policy, Georgia continues to support its independent foreign policy: Euro-Atlantic integration and strategic partnership with the United States.

At the same time, 14 years have passed since the beginning of the August 2008 war, and unfortunately, Georgian-Abkhazian and Georgian-Ossetian relations have entered into long-term impasse. At the current stage, given the extremely tense geopolitical and regional context, it has become more difficult to work on the transformation of the conflict in the South Caucasus. This situation endangers the existing opportunities for dialogue between the parties to the conflict and further deepens the process of isolation of Abkhazia and South Ossetia.

The European Court of Human Rights (ECtHR) ruled that the Russian Federation is responsible for human rights violations as a result of the Russo-Georgian war. In 2009, Georgia sought to hold Russia accountable for a series of human rights violations during and after the August 2008 war. The human rights of conflict-affected communities in Georgia continue to be violated today, in

particular due to the so-called policy of "closing borders", closing checkpoints and illegal detentions.

The EU united in the strongest condemnation of Russia's unprovoked and unjustified war of aggression against Ukraine, and also condemned the recognition of the Russian Federation and the continuation of its military presence in the Georgian territories of Abkhazia and South Ossetia. "Restrictions on their freedom of movement must stop. We call again for accountability, including a credible investigation of all past human rights violations, to bring the perpetrators to justice, restore justice for the victims, and ensure that the Russian Federation properly implements the landmark judgment of the European Court of Human Rights on January 21, 2021.